

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Metodika vyšetřování trestných činů spáchaných
v souvislosti s pandemií COVID-19**

Zpracovala: **Tereza Márová**

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.**

Plzeň, 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Tereza MÁROVÁ**
Osobní číslo: **R18M0242P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Metodika vyšetřování trestných činů spáchaných v souvislosti s pandemií COVID-19**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod (včetně cíle a metod práce)
2. Historický exkurs onemocnění (se zaměřením na ČR)
3. Onemocnění COVID-19 (z pohledu práva)
4. Pandemický zákon, krizový zákon
5. Nouzový stav z pohledu trestního práva
 - Přitěžující okolnost
 - Zostření trestní represe během nouzového stavu
6. Úvod do metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů
7. Trestné činy spáchané s motivem strachu
 - Šíření poplašné zprávy
 - Šíření nakažlivé lidské nemoci
8. Trestné činy spáchané s motivem zisku
 - Krádež
 - Loupež
 - Podvod
 - Zpronevěra
 - Lichva
9. Závěr
10. Seznam použité literatury

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- Jelínek, J. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2019,
- Porada, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007,
- Musil, J. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*: Karolinum, 1992,
- Straus, J., Porada, V. *Teorie, metody a metodologie kriminalistiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017,
- Konrád, Z. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2015,
- Porada, V. *Kriminalistika: (teorie, metody, metodologie)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014,
- Straus, J. *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008,
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce:

19. ledna 2022

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2023

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.

vedoucí katedry

V Plzni dne 8. srpna 2022

Prohlášení

„Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Metodika vyšetřování trestných činů spáchaných v souvislosti s pandemií COVID-19“, vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem v akademické práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2023

Tereza Márová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Doc. JUDr. Františku Vaverovi, Ph.D., LL.M. za jeho ochotu, vstřícný přístup, cenné rady, připomínky a čas, který mi při vedení této diplomové práce věnoval. Stejně tak bych chtěla poděkovat vyšetřovatelům z Územního odboru Příbram za jejich ochotný přístup, čas a zejména předání zkušeností, které mi umožnily do dané problematiky více proniknout.

Abstrakt

Jak již vyplývá ze samotného názvu, tato diplomová práce pojednává o trestných činech spáchaných v souvislosti s pandemií COVID-19, a to z pohledu kriminalistické metodiky jejich vyšetřování. Celý obsah je pomyslně rozdělen do dvou základních částí. První část se věnuje samotnému onemocnění COVID-19, jeho historickému vývoji, nouzovému stavu vyhlášenému v důsledku šíření tohoto onemocnění, jeho právní úpravě a trestněprávním otázkám spojeným s předmětnou problematikou. Druhá část pak zakotvuje metodiku vyšetřování vybraných trestných činů, jež jsou rozděleny do dvou skupin. Trestné činy šíření poplašné zprávy a šíření nakažlivé lidské nemoci jsou trestnými činy páchanými s motivem strachu. Druhou skupinu tvoří trestné činy páchané s motivem zisku, mezi něž jsou řazeny trestný čin krádeže, loupeže, podvodu, zpronevěry a lichvy. Cílem této práce je sepsat souhrn strukturovaných poznatků učiněných o kriminalistických postupech vyšetřování se zaměřením na uvedené trestné činy. Sekundárním cílem je pak popis jejich charakteristiky z pohledu trestního práva.

Klíčová slova: Pandemie COVID-19, koronavirus, nouzový stav, kriminalistická metodika vyšetřování, šíření nakažlivé lidské nemoci, šíření poplašné zprávy, krádež, loupež, podvod zpronevěra, lichva

Abstract

As the title implies, this diploma thesis deals with criminal acts committed in connection with the COVID-19 pandemic, specifically from the perspective of the forensic methodology of their investigation. The entire content is notionally divided into two basic parts. The first part is focusing on the disease COVID-19 itself, its historical development, the state of emergency declared as a result of the spread of this disease, its legislation, and criminal law questions connected with the subject issue. The second part is then devoted to the methodology of the investigation of selected crimes, which are divided into two groups. The crimes of scaremongering and spreading a communicable disease are crimes committed with the motive of fear. The second group consists of financial crimes, such as theft, robbery, fraud, embezzlement, and usury. The goal of this thesis is to write a summary of structured findings on criminal investigation procedures with a focus on the previously mentioned crimes. The secondary goal is a description of their characteristics from the criminal law perspective.

Keywords: The pandemic COVID-19, coronavirus, state of emergency, criminology methodology of investigation, spreading a communicable disease, scaremongering, theft, robbery, fraud, embezzlement, usury

Obsah

Abstrakt	15
1. Úvod.....	1
2. Historický exkurs onemocnění (se zaměřením na ČR).....	4
2.1 Historický exkurs onemocnění	4
2.2 Vývoj pandemie v České republice	5
2.3 Současná situace	6
3. Onemocnění COVID-19 z pohledu práva.....	7
3.1 Právní úprava	7
3.2 Stav legislativní nouze	11
4. Pandemický zákon, krizový zákon.....	17
4.1 Pandemický zákon	17
4.1.1 Novela pandemického zákona	21
4.2 Krizový zákon.....	24
4.2.1 Krizová legislativa	24
4.2.2 Novela krizového zákona.....	26
5. Nouzový stav z pohledu trestního práva	28
5.1 Přítěžující okolnost	28
5.2 Zostření trestní represe.....	29
6. Úvod do metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů	36
6.1 Funkce metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů	38
6.2 Zásady metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů.....	39
6.2.1 Zásady tvorby metodik vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů ...	39
6.2.2 Zásady aplikace metodik vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů	40
7. Trestné činy spáchané s motivem strachu	41
7.1 Šíření poplašné zprávy	42
7.2 Šíření nakažlivé lidské nemoci	45
7.3 Metodika vyšetřování trestných činů spáchaných s motivem strachu	48
7.3.1 Metodika vyšetřování trestného činu šíření poplašné zprávy	49
7.3.1.1 Typické motivy páčání.....	49
7.3.1.2 Typické stopy.....	50
7.3.1.3 Typické vyšetřovací situace.....	50
7.3.1.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování	51
7.3.1.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	51
7.3.1.6 Typické počáteční úkony	52
7.3.1.7 Zvláštnosti následných úkonů.....	52
7.3.2 Metodika vyšetřování trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci.....	53
7.3.2.1 Typické motivy páčání.....	53
7.3.2.2 Typické stopy.....	54

7.3.2.3	Typické vyšetřovací situace	54
7.3.2.4	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	54
7.3.2.5	Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	54
7.3.2.6	Typické počáteční úkony	55
7.3.2.7	Zvláštnosti následných úkonů.....	55
8.	Trestné činy spáchané s motivem zisku	56
8.1	Krádež.....	58
8.1.1	Metodika vyšetřování trestného činu krádeže.....	59
8.1.1.1	Kriminalistická charakteristika krádeží	59
8.1.1.2	Typické stopy.....	60
8.1.1.3	Typické vyšetřovací situace.....	61
8.1.1.4	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	61
8.1.1.5	Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	62
8.1.1.6	Zvláštnosti počátečních vyšetřovacích a operativně pátracích úkonů ..	63
8.1.1.7	Zvláštnosti následné etapy vyšetřování.....	63
8.2	Loupež	64
8.2.1	Metodika vyšetřování trestného činu loupeže.....	65
8.2.1.1	Kriminalistická charakteristika loupeží	65
8.2.1.2	Typické stopy.....	66
8.2.1.3	Typické vyšetřovací situace.....	67
8.2.1.4	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	68
8.2.1.5	Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	69
8.2.1.6	Zvláštnosti počátečních úkonů.....	69
8.2.1.7	Zvláštnosti následných úkonů.....	70
8.3	Podvod	71
8.3.1	Metodika vyšetřování trestného činu podvodu	72
8.3.1.1	Typické způsoby páchaní trestného činu podvodu	72
8.3.1.2	Typické rysy pachatelů a obětí podvodných jednání	74
8.3.1.3	Typické stopy.....	74
8.3.1.4	Typické vyšetřovací situace.....	74
8.3.1.5	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	75
8.3.1.6	Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	76
8.3.1.7	Zvláštnosti počátečních úkonů.....	76
8.3.1.8	Zvláštnosti následné etapy vyšetřování.....	77
8.4	Zpronevěra	78
8.5	Lichva	78
8.6	Metodika vyšetřování trestného činu lichvy a trestného činu zpronevěry	79
8.6.1	Typické motivy	80
8.6.2	Typické stopy.....	80
8.6.3	Typické vyšetřovací situace.....	80
8.6.4	Zvláštnosti předmětu vyšetřování	81

8.6.5	Zvláštnosti podnětů k vyšetřování	81
8.6.6	Typické počáteční úkony	81
8.6.7	Zvláštnosti následných úkonů.....	81
9.	Závěr	82
	Resumé	84
	Seznam použitých zdrojů	85
	Seznam zkratk.....	92
	Přílohy	93

1. Úvod

Tato diplomová práce je věnována metodice vyšetřování vybraných trestných činů spáchaných v souvislosti s pandemií COVID-19. Uvedené téma jsem si zvolila zcela záměrně. Podstatnou roli při jeho výběru sehrál můj zájem o kriminalistiku, především pak o problematiku vyšetřování trestných činů. Zároveň jsem vycházela ze situace, již s sebou přineslo nové onemocnění COVID-19, a proto jsem se rozhodla jej zakomponovat do této práce. Budu se tedy věnovat vyšetřování vybraných trestných činů, se kterými se společnost musela v této souvislosti potýkat.

V situacích, které ve značném rozsahu ohrožují životy a zdraví lidí, může vláda vyhlásit nouzový stav ve smyslu čl. 5 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále také „zákon o bezpečnosti ČR“). Za takovou lze bezesporu považovat i situaci spojenou s pandemií COVID-19. Jedná se o onemocnění způsobené virem označovaným jako SARS-CoV-2, nebo zjednodušeně koronavirus. Poprvé bylo toto onemocnění identifikováno koncem roku 2019 ve východní Asii a následně se začalo šířit přes Evropu. Celý svět se tak stal svědkem něčeho nového a dosud neznámého. Šíření koronaviru s sebou přineslo zcela pochopitelně také strach z neznámého, paniku a hysterii, čímž pandemie získala i trestněprávní rozměr. Usnesením vlády č. 194 byl 12. března 2020 v České republice poprvé vyhlášen nouzový stav. Ten v sobě nesl opatření spočívající v nařízení povinnosti strpět zákaz vstupu, pobytu a pohybu v daných objektech a rizikových oblastech. Tato skutečnost umožnila také použití přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. j) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), kdy soud jako k přitěžující okolnosti přihlížel mj. i k tomu, že pachatel spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace, přičemž mezi takové samozřejmě řadíme i zmíněný nouzový stav. Z opaku tedy vyplývá, že pro spáchání jakéhokoliv trestného činu byl přitěžující okolností fakt, že byl spáchán za nouzového stavu vyhlášeného v důsledku pandemie COVID-19. Na to pak navazuje také možnost použití vyšší trestní sazby u některých trestných činů (např. šíření nakažlivé lidské

nemoci - § 152 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku, šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti - § 153 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku, apod.) a použití kvalifikované skutkové podstaty u trestných činů proti majetku (např. krádež - § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, zpronevěra - § 206 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku apod.). Problematikou zostření trestní represe se zabýval mj. Nejvyšší soud ČR a také v této práci bude jeho činnosti věnována patřičná pozornost.

V souvislosti s nastalou situací byla přijata řada opatření, která měla za cíl šíření koronaviru zabránit. Ruku v ruce s těmito opatřeními šlo také nařízení vlády č. 453/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanovilo, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, přičemž mezi tyto bylo doplněno právě rovněž předmětné onemocnění COVID-19. Od té doby se tedy každý, kdo šířil toto onemocnění, mohl dopustit trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci, a to jak úmyslným, tak nedbalostním jednáním ve smyslu § 152 a § 153 trestního zákoníku. V době nouzového stavu nebyl ojedinělým ani trestný čin šíření poplašné zprávy zakotvený v ustanovení § 357 odst. 4 písm. a) trestního zákoníku. Nutno podotknout, že trestní sankce byly výrazně přísnější, než sankce, které by hrozily za spáchání téhož trestného činu mimo nouzový stav. Souhrnně tedy můžeme říci, že zákonodárce již při tvorbě právní úpravy pamatoval i na možnost vzniku takovéto krizové situace a jeho úmyslem bylo zabránit osobám, aby ji využívaly ve svůj prospěch.

Primárním cílem mé diplomové práce je vypracovat souhrn strukturovaných poznatků učiněných o kriminalistických postupech vyšetřování se zaměřením na trestné činy spáchané za nouzového stavu. Jako subcíl jsem si stanovila popis charakteristiky daných trestných činů z pohledu trestního práva. Práce naopak nemá přispět do oblasti kriminalistiky novou metodikou, neboť se domnívám, že takový krok mohou učinit jen ti, kteří mají s vyšetřováním mnohaletou praktickou zkušenost.

Nyní k samotnému obsahu jednotlivých kapitol této práce. První z nich, nepočítáme-li úvod, nás zavede na úplný počátek celosvětové pandemie, kdy se onemocnění COVID-19 objevilo ve světě, Českou republiku nevyjímaje. *(Podrobnostem historického výskytu tohoto onemocnění, včetně okolností vývoje pandemie na území České republiky, budou věnovány Přílohy č. 1 a 2 této práce.)*

Druhá kapitola bude zaměřena na předmětné onemocnění z pohledu práva, a to jednak na právní úpravu situací srovnatelných s tou týkající se koronaviru, jednak na právní úpravu přijatou přímo v souvislosti se šířením předmětného onemocnění. Jelikož vládní návrhy zákonů byly projednávány s ohledem na vyhlášený nouzový stav v tzv. stavu legislativní nouze, bude této problematice věnována pozornost v rámci samostatné podkapitoly. Příkladem budou v závěru druhé kapitoly uvedeny některé rozsudky Nejvyššího správního soudu týkající se vyhlášených mimořádných opatření. Třetí kapitola se bude podrobněji věnovat pandemickému a krizovému zákonu, které byly pro právní úpravu nastalé situace stěžejní, včetně jejich novelizací. Následující čtvrtá kapitola bude zaměřena na nouzový stav, zejména právní úpravou, okolnosti a podmínky jeho vyhlášení. Podkapitoly pojednávající o problematice přitěžujících okolností a zostření trestní represe pak mají za cíl osvětlit důvody a okolnosti ukládání mnohdy přísných trestů za trestné činy spáchané v době nouzového stavu. V závěru této kapitoly pak budou zmíněny některé konkrétní případy trestných činů spáchaných v době nouzového stavu, jimiž se soudy v praxi zabývaly. Obsahem páté kapitoly bude obecný úvod do metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů. Zároveň od této kapitoly můžeme mluvit o druhé a zároveň hlavní části celé práce. Jádrem následujícího obsahu budou konkrétní metodiky vyšetřování vybraných trestných činů, se kterými jsme se, i přes mnohá omezení, mohli v době nouzového stavu setkat. Ty budou konkrétněji rozděleny do dvou skupin, a to na trestné činy spáchané s motivem strachu, mezi něž budou zařazeny trestný čin šíření poplašné zprávy a šíření nakažlivé lidské nemoci. Druhou skupinu budou představovat trestné činy spáchané s motivem zisku, jmenovitě trestný čin krádeže, loupeže, podvodu, zpronevěry a lichvy.

Při zpracování diplomové práce bude využita metoda analýzy všech informací, literatury, pramenů a následně bude přistoupeno k jejich syntéze do podoby závěrečné práce. V oblasti metodiky vyšetřování vybraných trestných činů bude vedle literatury a pramenů využít také polostrukturovaný rozhovor umožňující získat odborné poznatky z praxe. Informace z něj budou metodou analýzy a následné deskripce zařazeny do příslušných kapitol.

2. Historický exkurs onemocnění (se zaměřením na ČR)

2.1 Historický exkurs onemocnění

SARS neboli syndrom akutního respiračního selhání je novou nemocí 21. století vyznačující se vysokou morbiditou a smrtností. Je vyvolán zcela novým koronavirem, který způsobuje těžké postižení respiračního traktu s rozvojem atypické pneumonie a následným respiračním selháním.¹ Označení koronavirus se používá pro jakýkoliv virus, patřící do podčeledi Coronaviridae. Název je odvozen od charakteristického uspořádání povrchových struktur lipidového obalu virů ve tvaru sluneční korony.²

Nový typ koronaviru označovaný jako koronavirus neboli SARS-CoV-2, případně také jako wuchanský koronavirus, se objevil poprvé na začátku prosince 2019 v čínské provincii Chu-pej, v níž se nachází jedenáctimilionové město Wu-chan.³ Pravidelně se tu konají tzv. „mokré trhy“ a sídlí zde rovněž významný virologický ústav. Při pátrání po původu viru SARS CoV-2 padlo podezření nejen na trh Chua-nan, ale i na zmíněný výzkumný ústav. Dne 31. prosince 2019 byla čínská kancelář WHO informována o případech zápalu plic neznámé etiologie, zjištěných ve městě Wu-chan v provincii Chu-pej v Číně. Ke dni 3. ledna 2020 bylo národními úřady v Číně hlášeno WHO celkem 44 pacientů s pneumonií neznámého původu. Ze 44 hlášených případů bylo 11 těžce nemocných, zatímco zbývajících 33 pacientů bylo ve stabilizovaném stavu. Podle zpráv médií byl dotčený trh ve Wu-chanu 1. ledna 2020 uzavřen z důvodu sanitace a dezinfekce životního prostředí. Následně bylo prokázáno, že až 55% případů onemocnění mělo spojitost právě s mokřým trhem Chua-nan konaném ve Wu-chanu. Pacienti na něm pracovali, navštívili ho, nebo přišli do styku s osobou z tohoto trhu. Podobně tomu bylo, mimo jiné, i v případě epidemie SARS, která vypukla v Číně v roce 2003 a měla také vztah k místnímu mokrému trhu. Nesmíme opomenout ani fakt, že v roce 2019 se v Číně objevil africký mor divokých prasat, v důsledku čehož bylo 150 milionů kusů utraceno. Potřeba konzumního

¹ PRYMULA, Roman a Miroslav ŠPLIŇO. *SARS, Syndrom akutního respiračního selhání*. Praha: Grada publishing, 2011. ISBN 80-247-1550-3, s. 14.

² HELLER, Vojtěch. *Pandemie od starověku po současnost*. Petrklíč, 2020. ISBN 978-80-7229-810-5, s. 23.

³ Tamtéž, s. 24.

masa se kompenzovala dodáváním potravinových produktů z volně žijících zvířat, čímž se výrazně zvýšilo riziko kontaktu lidí s nimi. Mezinárodní komise WHO, která pracovala spolu s čínskými vědci ve Wu-šanu v první polovině roku 2020, zjistila, že z 923 environmentálních vzorků a stěrů odebraných na mokřem trhu Chua-nan bylo 73 pozitivních na SARS-CoV-2, což potvrdilo, že se tam uvedený virus výrazně množil.⁴

2.2 Vývoj pandemie v České republice

Jako prvotní ohnisko infekce v Evropě byla označována severní Itálie. Pandemie zde započala 31. ledna 2020, kdy byli dva čínští turisté v Římě pozitivně testováni na virus SARS-CoV-2. V době od 19. března do 11. dubna 2020 měla Itálie nejvyšší počet obětí a jeden z nejvyšších počtů nakažených na světě. Následně se onemocnění začalo šířit po celém světě, Českou republiku nevyjímaje. První potvrzené případy nákazy COVID-19 se u nás objevily začátkem března 2020, konkrétně dva případy v Praze a jeden v Ústí nad Labem. Všichni nakažení přicestovali ze zmíněné Itálie. Český ministr zdravotnictví tehdy opakovaně doporučoval, aby lidé po návratu z lokalit s výskytem onemocnění do České republiky sledovali svůj zdravotní stav. Následující den poté, co byly v České republice potvrzeny tyto první 3 případy, zasedala Bezpečnostní rada státu, která rozhodla o pozastavení letů z některých částí Itálie i Jižní Koreje.⁵ 11. března Světová zdravotnická organizace klasifikovala šíření onemocnění SARS-CoV-2 jako pandemii, tedy výskyt onemocnění s vysokou nemocností na velkém území za určité časové období. Jinými slovy se jednalo o epidemii velkého rozsahu, zasahující více kontinentů.

Zatímco v první vlně pandemie COVID-19 bylo v zemi za tři měsíce jen 87 potvrzených případů na 100 tisíc obyvatel, na vrcholu druhé vlny bylo potvrzeno více než 100 nových případů na 100 tisíc lidí denně a Česko se ocitlo mezi nejvíce postiženými zeměmi v Evropě i na světě.

⁴ Pátranie po pôvode SARS CoV 2. *Vesmír* [online]. Únor 2022, (101), 116-119 [cit. 2022-10-18]. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2022/cislo-2/patranie-po-povode-sar-sc-ov-2>

⁵ HELLER, Vojtěch. *Pandemie od starověku po současnost*. Petrklíč, 2020. ISBN 978-80-7229-810-5, s. 97 - 98.

Protiepidemická opatření, jež byla vyhlášována s cílem zabránit šíření tohoto onemocnění v České republice, představovala nebývalá omezení základních práv a svobod, kterými jsou osobní svoboda, svoboda pohybu a pobytu, soukromí, rodinný život, svoboda shromažďování včetně politických a náboženských, kulturní či sportovní vyžití. Samotná opatření vzbuzovala u lidí strach a dalo by se říci, že obavy z jejich dopadů nakonec převýšily strach z onemocnění. Zavedená omezení měla negativní vliv na kvalitu lidského života, který se přeměnil v důsledku utlumení každodenních aktivit spíše v pouhé přežívání.

2.3 Současná situace

Pandemie COVID-19 zasáhla celý svět a stala se tak globálním fenoménem. Ve společnosti se po dlouhou dobu nemluvalo o ničem jiném. Televizní reportáže, řada pořadů i novinové články se ve většině případů věnovaly pouze předmětnému onemocnění. Troufám si však tvrdit, že postupem doby, i vzhledem ke zlepšení celé epidemické situace, se zpočátku neznámý koronavirus stal zcela běžným onemocněním. Nasvědčuje tomu i skutečnost, že většina celostátně platných mimořádných opatření byla zrušena a v platnosti zůstala jen některá dílčí pro oblast sociální péče a zdravotnictví. Považuji také za vhodné poznamenat, že Ministerstvo zdravotnictví v současnosti dokonce navrhuje, aby lidem s pozitivním výsledkem vyšetření nebyla nařizována sedmidenní izolace, nýbrž lékaři a hygienici mají u těchto osob nařizovat izolaci, je-li to s přihlédnutím k výsledku hodnocení zdravotních rizik nezbytné pro zajištění ochrany veřejného zdraví. Tato změna by měla platit od měsíce dubna roku 2023. Do té doby mají osoby se zdravotnický prokázaným onemocněním COVID-19 povinnost sedmidenní izolace. Její porušení by mohlo být v krajním případě posuzováno jako trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci, jemuž je věnována jedna z následujících kapitol.

3. Onemocnění COVID-19 z pohledu práva

3.1 Právní úprava

Počátkem roku 2020 se v České republice objevila celosvětová pandemie onemocnění COVID-19, která si vyžádala zásahy státu za účelem zvládnutí této nemoci a ochrany života a zdraví lidí. Státní moc musela ve velmi krátké době vyhodnotit hrozící nebezpečí a zvolit tak vhodná opatření k potlačení pandemie a ozdravení obyvatelstva. S nejrůznějšími epidemiemi se lidská společnost setkala v minulosti již několikrát, a proto se v českém právním prostředí odrazily získané zkušenosti v právní úpravě, která byla přijata pro jejich řešení.

Na začátku pandemie byla v České republice platná a účinná právní úprava daná zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“). Pandemii, jakožto epidemii velkého rozsahu zasahující více kontinentů nalezneme v českém právním řádu zakotvenou právě v zákoně o ochraně veřejného zdraví. Upraven je zde především postup při zjištění výskytu infekčního onemocnění, s odkazem na § 62-70 zákona o ochraně veřejného zdraví. Uvedený zákon upravuje také epidemiologické šetření, opatření, kterým jsou povinny se podrobit fyzické a právnické osoby, včetně fyzických osob podnikajících, a provádění opatření před zavlečením infekčních onemocnění ze zahraničí. V § 69 zákona o ochraně veřejného zdraví jsou zakotvena mimořádná opatření, která veřejná správa využívá při epidemii nebo riziku jejího vzniku, k potlačování nového koronaviru. Zároveň zákon o ochraně veřejného zdraví pamatuje výslovně i na pandemie, kdy v § 80 odst. 1 písm. x) u kompetencí Ministerstva zdravotnictví a v § 82 odst. 1 písm. v) u kompetencí krajské hygienické stanice předpokládá zpracování pandemických plánů.

Dne 26. února 2021, téměř rok od zaznamenání prvních tří případů nákazy novým koronavirem SARS-CoV-2 na území České republiky, vyšel ve Sbírce zákonů zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, známý rovněž jako pandemický zákon. Ministerstvo zdravotnictví a krajské hygienické stanice mohly s odkazem na § 2 pandemického zákona nařizovat mimořádná opatření, avšak pouze v nezbytně nutném rozsahu

a na nezbytně nutnou dobu dle § 3 odst. 1. Pandemický zákon byl ve vztahu k zákonu o ochraně veřejného zdraví zvláštní právní úpravou právě v souvislosti s onemocněním COVID-19 a podrobněji je mu věnována následující kapitola.

V případě onemocnění COVID-19 byl pro řešení pandemické situace aplikován krizový zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „krizový zákon“ nebo „zákon o krizovém řízení“). Vláda podřadila pandemii pod jiné nebezpečí, zakotvené v ustanovení § 2 písm. b) krizového zákona, který říká, že krizovou situací se rozumí mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu. V návaznosti na to byl vládou vyhlášen nouzový stav ve smyslu čl. 5 zákona bezpečnosti ČR a také byla přijata řada restriktivních opatření, která se však v mnoha případech setkala s kritikou ze strany laické i odborné veřejnosti. Čl. 6 zákona o bezpečnosti ČR dále zakotvuje, že vyhlášením nouzového stavu musí vláda zároveň vymezit, jaká práva a v jakém rozsahu se omezují a jaké povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.

Opatření, kterými Česká republika čelila pandemii, byla vydávána konkrétně ve dvou zákonných režimech. První skupinou byla krizová opatření přijímána vládou za nouzového stavu na základě zmocnění obsaženého v zákoně o bezpečnosti České republiky a v krizovém zákoně. Podle tohoto zákona lze za nouzového stavu na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit základní práva, jako například právo na nedotknutelnost osoby, obydlí, vlastnické a užívací právo anebo svobodu pohybu a pobytu ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací, právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření, a další.⁶ Vláda tak formou usnesení přijala několik desítek krizových opatření, kterými omezila volný pohyb osob či zakázala cestování do zahraničí. Druhou skupinou představovala mimořádná opatření přijatá Ministerstvem zdravotnictví s odkazem

⁶ § 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

na zákon o ochraně veřejného zdraví, dle kterého je ministerstvo oprávněno mimo jiné nařídit mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku.⁷

Listina základních práv a svobod, ale i mezinárodní smlouvy předvídají tři podmínky, které musí splňovat mimořádná opatření omezující základní lidská práva. První z nich je legalita. Jinými slovy, omezení musí mít zákonný základ. Tato podmínka je splněna jak zavedením omezení přímo zákonem, tak rovněž zavedením omezení jiným právním aktem v rámci daném zákonem. Těmito zákony jsou ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, který opravňuje vládu k vyhlášení nouzového stavu, a dále zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, který obsahuje podrobnosti včetně výčtu práv, která mohou být v době nouzového stavu omezena. Druhou podmínkou je legitimita. Pro zavedení opatření musí tedy existovat legitimní cíl. Nejčastěji je jím ochrana zdraví, práv a svobod druhých. Třetí podmínku tvoří nezbytnost a proporcionalita. Zavedená omezení tedy musejí být nezbytná k dosažení legitimního cíle a zároveň musejí být přiměřená. Měla by být volena taková opatření, která co nejméně zasahují do lidských práv.⁸

Mimořádná opatření vydávaná podle zákona o ochraně veřejného zdraví mají s odkazem na § 94a odst. 2 tohoto zákona povahu opatření obecné povahy. To ovšem nelze říci o krizových opatřeních vydávaných podle krizového zákona. Ta mohou zahrnovat různorodou skupinu předem neurčitých aktivit orgánů krizového řízení za účelem zvládnutí krizové situace. Definice zakotvená v zákoně o krizovém řízení přímo říká, že krizovým opatřením se rozumí souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešení, nebo ochranou kritické infrastruktury.⁹ Opatření, kterými není zasahováno do práv a povinností osob, lze označit jako neregulativní. Bude se jednat o opatření zaměřená interně na koordinaci v rámci horizontálních vztahů a subordinaci v rámci vertikálních vztahů uvnitř veřejné správy, tedy organizační nebo

⁷ STAŇKOVÁ, Kateřina a Jozef LUCÁK. *Normativní opatření v pandemické době optikou justice. Právní rádce* [online]. 2021, 8. 6. 2021 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://www.havelpartners.cz/normativni-opatreni-v-pandemicke-dobe-optikou-justice/>

⁸ KORONAVIROVÁ KRIZE A LIDSKÁ PRÁVA. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* [online]. Praha: Policy publikace, 2020, 19. 5. 2020 [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/koronavirova-krize-a-lidska-prava-2>

⁹ Ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 240/2009 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

technická opatření interní povahy. Půjde ale také o opatření neregulativní povahy zaměřená navenek, zejména o různé veřejnoprávní služby v kontextu pandemie jako např. zajištění dobrovolného testování na přítomnost onemocnění. Tyto budou v praxi převažovat, neboť tvoří většinu krizových opatření předpokládaných krizovým zákonem a nevyžadují výslovné zákonné zmocnění. Na druhé straně jsou pak opatření regulativní povahy významnější z pohledu přezkumu a odpovědnosti za škodu, jimiž je zasahováno do práv a povinností osob. Tato už vyžadují výslovný zákonný základ. Krizový zákon stanoví, že omezení základních práv a svobod může být činěno pouze na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu. Krizová opatření vlády jsou obecná co do předmětu i adresátů regulace. S ohledem na to, že vláda právní předpis ve formě zákona vydat nemůže, lze nad krizovými opatřeními vlády, kterými dochází k omezení základních práv, uvažovat jako nad právními předpisy svého druhu, blízcími se z formálního hlediska, resp. z hlediska právní síly, spíše k zákonům než k podzákonným právním předpisům.¹⁰ Rozhodnutí vlády o krizových opatřeních mají být zveřejňována a publikována jako zákon s odkazem na § 8 zákona o krizovém řízení.

Podstata mimořádných opatření vydávaných podle zákona o ochraně veřejného zdraví je obdobná jako v případě krizových opatření. I tato se nařizují v nezbytně nutném rozsahu s odkazem na § 69 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví. Zákon jim však výslovně přiděluje formu opatření obecné povahy. Příkladem je mimořádné opatření podle § 69 odst. 1 písm. i) zákona o ochraně veřejného zdraví, kterým mohou být opatření obecné povahy zakázány nebo nařízeny další určité činnosti k likvidaci epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku. Uvedené obecně formulované zmocnění nepropůjčuje formu opatření obecné povahy každému správnímu aktu, který by byl na jeho základě vydán, ale zahrnuje oprávnění vydávat pouze opatření obecné povahy, a to nejen z hlediska jejich formální, ale především materiální (obsahové či věcné) stránky, a nikoliv jiné právní akty.¹¹

¹⁰ SVOBODA, Tomáš a David HEJČ. *K povaze „krizových opatření“, odpovědnosti za škodu a ochraně subjektivních práv. Právní rozhledy* [online]. Brno, 2021, 9/2021, 315 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

¹¹ Tamtéž

3.2 Stav legislativní nouze

Pandemie koronaviru jakožto mimořádná událost si vyžádala přijetí mimořádných postupů a opatření. Během nouzového stavu byl do Sněmovny doručen balíček opatření ke zmírnění dopadů pandemie. Poslanci návrhy zákonů obsažené v tomto balíčku projednávali v tzv. stavu legislativní nouze. Ten může, s odkazem na § 99 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů, vyhlásit předseda Sněmovny na návrh vlády za mimořádných okolností, kdy jsou zásadním způsobem ohrožena základní práva a svobody občanů nebo bezpečnost státu nebo kdy státu hrozí značné hospodářské škody. Takovou mimořádnou okolností pandemie koronaviru bezesporu je. Oproti standardnímu legislativnímu procesu nemá zkrácené jednání první čtení, stanovené jednací dny a některé lhůty neplatí. Předseda Sněmovny přikáže návrh přímo jednomu z výborů a určí lhůtu, do níž musí výbor předložit usnesení se stanoviskem k návrhu. Výbor navrhne, zda se má konat o návrhu zákona obecná rozprava a o kterých částech se povede rozprava podrobná. Také navrhne lhůtu, do kdy má Sněmovna jednání o návrhu zákona ukončit. Následně se koná rovnou druhé čtení, přičemž může být na základě usnesení Sněmovny upuštěno od obecné rozpravy. Řečnická doba může být zkrácena na 5 minut. Bezprostředně po druhém čtení se může konat třetí čtení návrhu zákona a během dne tak může být návrh zákona schválen. Součástí zmíněného balíčku byl vládní návrh týkající se zajištění péče o děti, na něž dopadají krizová opatření, po dobu uzavření školních a dětských zařízení a s tím související problém finančního zabezpečení rodičů. V důvodové zprávě k návrhu byla zdůvodněna potřeba projednání ve zkráceném jednání zejména k potřebě urychleně řešit situaci rodin s dětmi v návaznosti na vyhlášená mimořádná opatření. Dalšími vládními návrhy zákona projednávanými ve stavu legislativní nouze byl odklad maturit, změny v platbách sociálního a zdravotního pojištění, pozastavení elektronické evidence tržeb a další.¹²

¹² Komentář: Jak vypadá stav legislativní nouze? Poslanci jednají v mimořádné situaci. *Rekonstrukce státu* [online]. 2020, 24. 3. 2020 [cit. 2022-11-25]. Dostupné z: <https://www.rekonstrukcestatu.cz/archiv-novinek/komentar-jak-vypada-stav-legislativni-nouze-poslanci-jednaji-v-mimoradne-situaci>

Ústavní soud se zabýval využitím institutu legislativní nouze ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 55/10 ze dne 1. března 2011. Jelikož se jedná o institut zkracující proceduru přijetí vládních návrhů zákonů, dochází nejen k omezení či zkrácení některých práv parlamentní opozice, zejména vynecháním prvního čtení a možností vynechat obecnou rozpravu, jakož i možností zkrátit řečnickou dobu až na 5 minut, resp. znemožněním činit některé procedurální návrhy ve vztahu k programu schůze i k jejímu průběhu atd., ale v konečném důsledku dochází i k narušení či relativizování výše vyložených demokratických principů ovládajících legislativní proces. To proto, že z důvodu rychlosti přijímání předkládaných vládních návrhů zákonů je znemožněna důkladná příprava ASEZNÁMENÍ se s projednávanou materií a celkově jsou omezeny a zkráceny parlamentní procedury i rozpravy.¹³

Články 5 a 6 zákona o bezpečnosti ČR zakotvují schéma, dle kterého o nouzovém stavu rozhoduje vždy vláda v roli činitele aktivního a pozitivního, tedy něco chce, zatímco Poslanecká sněmovna je činitelem pasivním a negativním, tedy souhlasí a ruší. Pokud Poslanecká sněmovna neukončí nouzový stav svou vůlí, rozhoduje o něm vždy vláda, vyhlašuje jej a prodlužuje. A právě takové schéma bylo naplněno, když vláda svým usnesením č. 194 vyhlásila nouzový stav od 12. března na 30 dnů. Usnesením č. 364 požádala Poslaneckou sněmovnu o jeho prodloužení o dalších 30 dnů. Usnesením č. 1012 Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas s prodloužením nouzového stavu do 30. dubna, na což reagovala vláda tím, že nouzový stav usnesením č. 396 do 30. dubna prodloužila.¹⁴ Nouzový stav tak trval v České republice v souvislosti s koronavirovou pandemií od 12. března do 17. května 2020, dále od 5. října 2020 do 11. dubna 2021 a konečně od 26. listopadu do 25. prosince 2021.¹⁵ V důsledku opakovaného prodlužování nouzového stavu však vláda postupně ztrácela politickou podporu a posléze obešla Poslaneckou sněmovnu vyhlášením nouzového stavu na žádost hejtmanů. Když se totiž 8. února 2021 usnesla na žádosti o další, v pořadí šesté prodloužení nouzového stavu, trval tento již déle než čtyři měsíce. Opoziční strany žádaly podrobnější statistická data, vládní koncepce a plány, jak pandemii zvládat, avšak provládní většina nebyla v podpoře různých doprovodných usnesení příliš

¹³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 3. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 55/10, bod 79.

¹⁴ KYSELA, Jan, Karel ŘEPA a kol. *Reakce právního systému České republiky na covidovou pandemii*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-633-0, s. 176.

¹⁵ Tamtéž, s. 179.

vstřícná, takže z hlediska opozice mohlo opakované prodlužování nouzového stavu působit jako blanketní zmocnění pro vládu, ať dělá, co v danou chvíli uzná za vhodné, přičemž to, co dělala, nebylo hodnoceno příliš pozitivně. Postupem času se zvýšila závislost vlády na hlasech poslanců KSČM, kteří ale s dalším prodloužením nouzového stavu projevovali nesouhlas. Proběhlo několik politických jednání, která však k dohodě nevedla, a nouzový stav tak měl 14. února skončit. Ovšem vláda nesouhlasila s tím, že by se pandemie dala zvládat bez jeho použití, a vyzvala proto hejtmany k podání žádosti o jeho další vyhlášení. Svým usnesením č. 125 ze 14. února 2021 vláda následně nouzový stav vyhlásila, a to od 15. února na 14 dnů, tedy do 28. února. Mezitím ho ale Poslanecká sněmovna nejpozději ke dni 27. února zrušila. Původní dohoda vlády s hejtmany předpokládala nouzový stav časově omezený, který přejde plynule do nového právního režimu, tzv. pandemického či spíše protiepidemického zákona. Dle pandemického zákona ale nebylo možné omezit svobody pohybu a pobytu, a právě takové omezení mělo být, vzhledem ke zhoršování pandemické situace, ze strany vlády realizováno. Dne 24. února vláda přijala usnesení č. 190, jímž požádala Poslaneckou sněmovnu o prodloužení nouzového stavu do 31. března. Nakonec pak Poslanecká sněmovna přijala usnesení, v němž konstatovala, že „*po ukončení nouzového stavu ke dni 27. února 2021 je v návaznosti na šíření nových mutací koronaviru a snižující se kapacitu zdravotního systému v kompetenci vlády vyhlásit nouzový stav za účelem přijetí opatření proti šíření epidemie nad rámec pandemického zákona.*“ Vláda pak 26. února pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru opět vyhlásila nouzový stav. V tentýž den byl také přijat zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19, známý jako pandemický zákon. Podle něj jsou mimořádná opatření nařizována ve stavu pandemické pohotovosti a s jeho skončením končí i jejich platnost.¹⁶ Pandemický zákon byl oběma komorami Parlamentu projednáván, v rámci stavu legislativní nouze schválen a 26. února 2021 byl publikován ve Sbírce zákonů pod č. 94/2021. Ustanovení § 2 odst. 2 pandemického zákona zakotvuje taxativní výčet mimořádných opatření a v následujícím odstavci povinnost osob se jimi řídit. Pro odlišení mimořádných opatření podle pandemického zákona a podle zákona o ochraně veřejného zdraví byl zaveden pojem „pandemické opatření“. Jejich

¹⁶ Ustanovení § 2 odst. 4 zákona č. 94/2021 Sb. o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

účelem je likvidace epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku a nařídít je mohou Ministerstvo zdravotnictví, krajská hygienická stanice nebo Hygienická stanice hlavního města Prahy, avšak pouze po předchozím souhlasu vlády. V případě nebezpečí z prodlení pak musí vláda vyslovit s nařízenými opatřeními do 48 hodin souhlas, jinak opatření pozbývá platnosti. Pandemická opatření jsou vydávána jako opatření obecné povahy. Rozdíly mezi jednotlivými opatřeními spočívají ve skutečnosti, podle jakého zákona a v jakém zákonném režimu vznikly a vznikají, kdo, jakým způsobem a za jakých podmínek je vydává, a dále jejich přezkum.¹⁷

Pro projednání návrhů vztahujících se k mimořádným opatřením podle § 2 odst. 2 nebo podle § 69 odst. 1 písm. b) nebo i) zákona o ochraně veřejného zdraví je dána příslušnost Nejvyššího správního soudu.¹⁸ Ten projednává pandemická opatření pod rejstříkovou značkou Ao, stejně jako jiná opatření obecné povahy.

Prvním mimořádným opatřením, které při přezkumu Nejvyššího správního soudu ale neobstálo, bylo opatření o testování zaměstnanců č. j. 6 Ao 1/2021 – 323. Navrhovatelem byl zaměstnanec společnosti Faurecia Česká republika, kde bylo zaměstnancům oznámeno, že bude probíhat testování na COVID-19, přičemž odmítnutí testu či nedoložení testu za přítomnosti v prostorách závodu je nepřípustné a bude bráno jako překážka v práci na straně zaměstnance bez nároku na mzdu. Navrhovatel nepodal žalobu proti zaměstnavateli, který pouze plnil pokyny Ministerstva zdravotnictví, nýbrž podal návrh proti Ministerstvu zdravotnictví, které nařízení vydalo. Důvodem pro podání návrhu byla mimo jiné domněnka, že opatření je v rozporu se zákonem č. 373/2011 Sb., o zdravotních službách a jejich poskytování, který stanoví, že zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, což v případě testování podle napadeného opatření na pracovišti zaměstnavatele nebylo splněno. Dále také navrhovatel namítal rozpor se zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce, v němž je stanoveno, že při pracovně-lékařské prohlídce je zjišťována zdravotní způsobilost zaměstnance k práci, nikoliv však zdraví obecně bez vztahu k jím vykonávané

¹⁷ STAŇKOVÁ, Kateřina a Jozef LUCÁK. *Normativní opatření v pandemické době optikou justice. Právní rádce* [online]. 2021, 8. 6. 2021 [cit. 2022-10-25]. Dostupné z: <https://www.havelpartners.cz/normativni-opatreni-v-pandemicke-dobe-optikou-justice/>

¹⁸ § 13 zákona č. 94/2021 Sb. o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

práci. Do pracovně-lékařské prohlídky nespadá ani zkoumání, jestli pracovník trpí akutním onemocněním. Nejvyšší správní soud však nepřisvědčil navrhovatelovým důvodům pro zrušení napadeného opatření a jeho návrh zamítl.

Jinak tomu však bylo v případě rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 14. dubna 2021 č. j. 8 Ao 1/2021 – 133, kterým bylo vyhověno odborům výrobce léčiv Teva Czech Industries a zaměstnankyni D. B. Podle tohoto opatření bylo nařízeno zaměstnancům, kteří si provedli nebo jim byl laickou osobou proveden test poskytnutý zaměstnavatelem na přítomnost antigenu viru SARS-CoV-2 s pozitivním výsledkem, bezodkladně uvědomit zaměstnavatele o plánované nepřítomnosti na pracovišti kvůli podezření na pozitivitu na přítomnost viru SARS-CoV-2, opustit pracoviště do místa svého aktuálního bydliště a uvědomit bezodkladně o výsledku testu poskytovatele pracovně-lékařských služeb zaměstnavatele. Dále byla stanovena povinnost poskytovatelů zdravotních služeb nebo orgánů ochrany veřejného zdraví vystavit na základě dané informace žádanku na RT-PCR test na vyšetření přítomnosti viru SARS-CoV-2 a povinnost zaměstnance se tomuto vyšetření bez prodlení podrobit. Navrhovatelé namítali mimo jiné nedostatečné odůvodnění napadeného mimořádného opatření, dále jeho rozpor se zákonnými ustanoveními na ochranu osobních údajů, rozpor s principy předvídatelnosti, srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti, nebo také jeho nepřiměřenost. Nejvyšší správní soud posoudil návrh jako důvodný a napadené mimořádné opatření označil za nezákonné, neboť neobsahovalo odůvodnění a nemělo oporu ve spise.

Nejvyšší správní soud však nevytýkal zrušeným mimořádným opatřením pouze nedostatečné odůvodnění. Dalšími důvody zakládajícími nezákonnost opatření byly kupříkladu absence analýzy rizik či nepřiměřený zásah do práv a svobod občanů. Za diskriminační označil Nejvyšší správní soud mimořádné opatření Ministerstva, které jako podmínky vstupu do vnitřních prostor a na akce vyžadovalo očkování, negativní PCR nebo antigenní test, případně potvrzení o prodělané nemoci. Ministerstvo totiž v tomto opatření vůbec nepočítalo s osobami, které mají na základě laboratorních výsledků potvrzeny protilátky proti nemoci COVID-19.¹⁹

¹⁹ PAVLOVIČOVÁ, Kristýna. *Nezákonnost mimořádných opatření. Advokátní kancelář Pečený, Fučík, Langer* [online]. 2021, 16. 7. 2021 [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: <https://www.pfl.cz/aktuality/>

Za zmínku rozhodně stojí také rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. dubna 2021 č. j. 6 Ao 11/2021 – 48. Navrhovatel se podaným návrhem domáhal zrušení mimořádného opatření omezující provoz obchodů, služeb i setkávání osob a právo pokojně se shromažďovat. Podrobněji se v návrhu zabýval několika body napadeného opatření. Například bod omezující setkávání osob při různých akcích byl podle navrhovatele formulován tak, že dopadal i na neorganizované mezilidské setkávání a tím narušoval právo na soukromí a rodinný život. Rovněž omezení práva shromažďovacího bylo podle navrhovatele v přímém rozporu s § 2 odst. 2 písm. e) pandemického zákona, kdy došlo k překročení pravomocí odpůrce, kterým došlo k zasažení základního lidského práva shromažďovat se bez jakéhokoli odůvodnění. Omezení se týkalo i shromáždění za náboženským účelem, a zasahovalo tedy do práva na projevení náboženské víry. Nejvyšší správní soud shledal návrh důvodným a rozhodl o zrušení daného opatření obecné povahy, včetně opatření následných.

4. Pandemický zákon, krizový zákon

4.1 Pandemický zákon

Dne 26. února 2021 byl pod č. 94/2021 Sb. publikován ve Sbírce zákonů zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, známý rovněž jako pandemický zákon, který nabytí účinnosti den po svém vyhlášení, tedy 27. února 2021. V návaznosti na rozhodnutí Poslanecké sněmovny o neprodloužení nouzového stavu, který měl skončit 14. února 2021, byla vládou předložena předmětná právní úprava. K návrhu zákona neproběhlo připomínkové řízení, ačkoliv o takovou výjimku nebylo žádáno a nebyl ani projednán v komisi Legislativní rady vlády. Její předsedkyně předložila k návrhu zákona stanovisko, v němž vládě doporučila schválit návrh bez připomínek. Předseda Poslanecké sněmovny vyhlásil tentýž den na návrh vlády stav legislativní nouze a rozhodl, že předložený návrh zákona bude projednán ve zkráceném jednání bez prvního čtení. 18. února byl zákon schválen ve třetím čtení.²⁰

Hlavním cílem zákona bylo vyhlásit „stav pandemické pohotovosti“ a pro řešení situace spojené s onemocněním COVID-19 zavést institut nových mimořádných opatření. Dnem nabytí účinnosti tohoto zákona byl vyhlášen tzv. „stav pandemické pohotovosti“, který směla ukončit nebo znovu obnovit Poslanecká sněmovna usnesením přijatým na návrh vlády nebo jedné pětiny všech poslanců.²¹ Z hlediska teorie mimořádného vládnutí je charakter tohoto zákona specifický, neboť stav pandemické pohotovosti a opatření přijatá v jeho rámci omezuje výlučně na řešení konkrétní pandemie nemoci COVID-19. Stav pandemické pohotovosti proto není možné využít pro řešení jiných mimořádných situací obdobného charakteru (pandemií jiných nakažlivých lidských nemocí), čímž se zřetelně odlišuje od ostatních mimořádných stavů, vytvořených pouhým

²⁰ MIŠŮR, Peter. *Návrh zákona o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění covid-19 a o změně některých souvisejících zákonů*. Beck – online: *Ius Focus. Občanské právo* [online]. 2021, 56/2021 [cit. 2022-11-28]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

²¹ *Mimořádná opatření během pandemie*. Beck – online: *Právní rozhledy* [online]. 2021, 5/2021 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>

zákonem, které je možné obecně užit pro řešení jakýchkoliv mimořádných situací vzniklých v budoucnu, pokud splňují stanovené podmínky.²²

Přijetí pandemického zákona přineslo do českého právního řádu řadu změn. V rámci jeho obsahu je důležité ustanovení § 1 odst. 2, které zakotvuje vztah subsidiarity mezi pandemickým zákonem na straně jedné a zákonem o ochraně veřejného zdraví na straně druhé. V § 2 odst. 2 pandemického zákona je zakotven taxativní výčet jednotlivých sfér, ve kterých mají možnost Ministerstvo zdravotnictví a hygienické stanice vydávat opatření proti šíření onemocnění COVID-19. Pro platnost těchto opatření je důležité vyhlášení pandemické pohotovosti ve smyslu § 1 odst. 3 pandemického zákona, což nakonec dodává i § 4 odst. 4 tohoto zákona. Ustanovení § 6 pandemického zákona dále umožňuje realizaci protiepidemických opatření za součinnosti Armády ČR, která je však limitována pouze na záchranné práce v situacích, kdy jednotlivé složky integrovaného záchranného systému toho nejsou schopny. Právě tato skutečnost odůvodňovala potřebu prodloužení nouzového stavu, kdy jeho neprodloužení by znemožnilo použití armády. Tady je ale třeba zmínit § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dle něž Armádu lze použít k záchranným pracím při pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví, značné majetkové hodnoty nebo životní prostředí nebo k likvidaci následků pohromy a její použití tedy není podmíněno vyhlášením nouzového stavu.

Mimořádným opatřením dle pandemického zákona je propůjčena forma opatření obecné povahy. Správní orgán vydávající mimořádná opatření, tj. Ministerstvo zdravotnictví nebo místně příslušná krajská hygienická stanice, však musí na základě § 3 odst. 2 pandemického zákona splnit zvláštní nároky na jejich odůvodnění a dále pravidelně nejméně jednou za 2 týdny vyhodnocovat potřebnost jejich dalšího trvání.²³ Soudní přezkum je koncentrován u Nejvyššího správního soudu. Návrh na zrušení mimořádného opatření lze podat dle § 13 odst. 2 pandemického zákona ve lhůtě 1 měsíce ode dne účinnosti mimořádného opatření, což je vedeno v úmyslu zajištění rychlého přezkumu a posílení právní jistoty adresátů. Nevýhodou tohoto omezení lhůty může být, že

²² KYSELA, Jan, Karel ŘEPA a kol. *Reakce právního systému České republiky na covidovou pandemii*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-633-0, s. 144, 145.

²³ KYSELA, Jan, Karel ŘEPA a kol. *Reakce právního systému České republiky na covidovou pandemii*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-633-0, s. 151.

nedošlo-li by k napadení zjevně nezákonného opatření, po jednom měsíci by již nebyla možnost soudního přezkumu mimo případ incidenční kontroly vyloučena.²⁴

Kromě omezení, která byla z většiny shodná s omezeními stanovenými v krizovém zákoně, bylo záměrem pandemického zákona rovněž zakotvit povinnost státu nahradit fyzickým a právnickým osobám škodu, která vznikla v souvislosti s mimořádnými opatřeními. Bylo stanoveno, že hradit se má skutečná škoda, přičemž za škodu se nepovažují náklady vzniklé v souvislosti s pořízením nebo používáním ochranných, mycích, čisticích nebo dezinfekčních prostředků. Škodu stát nehradí, prokáže-li, že si ji poškozený způsobil sám. Zákon dále stanovil, že nárok na náhradu škody podle odstavce 1 může poškozený uplatnit u ministerstva financí, a to ve lhůtě do 12 měsíců od okamžiku, kdy se o škodě dozvěděl, nejdéle do 3 let od vzniku škody, jinak právo na náhradu škody zaniká. Škoda se dle zákona hradí v rozsahu, v němž poškozený prokáže, že jejímu vzniku nebylo možné předejít nebo zabránit. Výše náhrady škody se dále snižuje o výši dotací, návratných finančních výpomocí a jiných podpor, poskytnutých ke zmírnění dopadů epidemie COVID-19, nebo dopadů zákonem vymezených mimořádných opatření. Uplatnění nároku na náhradu škody podle tohoto zákona bylo podmínkou pro případné uplatnění nároku na náhradu škody u soudu. Domáhat se náhrady škody u soudu mohl poškozený pouze tehdy, pokud do 6 měsíců ode dne uplatnění nebyl jeho nárok plně uspokojen. Byla tak stanovena odlišná úprava i materiální pojetí náhrady škody, než jak ji upravuje § 36 zákon o krizovém řízení, který stát zavazuje k náhradě škody v souvislosti s učiněnými krizovými opatřeními. Proti úpravě náhrady škody v pandemickém zákonu vystoupila dne 17. března skupina senátorů, která oznámila, že připravuje ústavní stížnost proti tomuto zákonu, protože úpravu náhrady škody dle § 9 odst. 1 pandemického zákona shledává jako protiústavní, neboť má být nahrazována celá škoda, a nikoliv pouze skutečná škoda.²⁵

²⁴ Tamtéž, s. 152.

²⁵ *Zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění covid-19 nabyl účinnosti*. Beck - online: *Ius Focus. Občanské právo* [online]. 2021, 84/2021 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

V souvislosti s posuzováním ústavnosti pandemického zákona je na místě zmínit náleží Pl. ÚS 20/21, kdy se Ústavní soud zabýval návrhem skupiny 22 poslanců, prostřednictvím něhož se navrhovatelka domáhala zrušení zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů. Ústavnímu soudu byl předložen alternativní návrh, v němž navrhovatelka požadovala zrušení celého pandemického zákona, neboť měla za to, že při jeho přijetí byla porušena pravidla zákonodárského procesu takovým způsobem, že to zakládá jeho protiústavnost, a pro případ, že by Ústavní soud z tohoto důvodu celý pandemický zákon nezrušil, navrhovatelka žádala zrušení jeho ustanovení věty první § 9 odst. 2 a § 9 odst. 4 pandemického zákona., neboť dle jejího přesvědčení tato ustanovení omezují náhradu škody vzniklé v příčinné souvislosti s mimořádnými opatřeními dle pandemického zákona způsobem neslučitelným s ústavním pořádkem. Navrhovatelka ve svém návrhu popsala opakované prodlužování nouzového stavu dle ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky do 30. 9. 2020 s tím, že záměrem Poslanecké sněmovny při přijímání pandemického zákona bylo dosáhnout zrušení nouzového stavu. Přesto byl nouzový stav den před nabytím jeho účinnosti opětovně vyhlášen a současně s ním byl vyhlášen stav pandemické pohotovosti dle § 1 odst. 3 pandemického zákona, a tedy ke dni podání ústavní stížnosti platily oba mimořádné stavy souběžně. Dle navrhovatelky zákonná úprava přijatá za účelem řešení konkrétní krizové situace nemůže omezovat ústavně zaručená základní práva a svobody ve větším rozsahu, než v jakém to umožňuje ústavní zákon o bezpečnosti ČR ve spojení s krizovým zákonem. Takto nepřipustně byla pandemickým zákonem dle navrhovatelky více omezena náhrada újmy způsobené v důsledku přijetí mimořádných opatření. Popření principu plného odškodnění bylo ze strany navrhovatelky spatřeno v tom, že § 9 odst. 2 věta druhá pandemického zákona a § 9 odst. 4 pandemického zákona z rozsahu náhrady škody vylučují náklady vzniklé v souvislosti s pořízením nebo používáním ochranných, mycích, čistících nebo dezinfekčních prostředků a snižují rozsah náhrady o dotace, návratné finanční výpomoci a jiné podpory poskytnuté v souvislosti se zvládnutím pandemie onemocnění COVID-19 způsobené šířením koronaviru SARS-CoV-2 či dopadů mimořádných opatření podle pandemického zákona. Ústavní soud v konečném důsledku svým náleží zrušil ustanovení § 9 odst. 4 věty druhé zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při

epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů ve slovech „návratných finančních výpomocí“. Ve zbývajících částech předložený návrh zamítl.²⁶

V neposlední řadě s sebou pandemický zákon přinesl také zmírnění dopadů trestních sankcí za trestné činy spáchané v době pandemické pohotovosti a zúžil je na trestné činy, které ohrožují boj proti pandemii COVID-19. Použití trestních předpisů během stavu pandemické pohotovosti je upraveno v pandemickém zákoně podle předmětného ustanovení *„je-li spáchán trestný čin v době stavu pandemické pohotovosti, která je stavem, v jehož rámci dochází k ohrožení života nebo zdraví lidí, a předpisy trestního práva s touto okolností spojují použití vyšší trestní sazby nebo ji považují za přitěžující okolnost, soud k této okolnosti při posuzování trestného činu přihlédne pouze tehdy, pokud je trestným činem poškozen či ohrožen zájem společnosti na zvládnutí epidemie COVID-19.“*²⁷

4.1.1 Novela pandemického zákona

Dne 19. ledna 2022 schválila vláda ČR na své schůzi rozsáhlou novelu pandemického zákona. Navrhla zrušit omezení platnosti daného zákona a schválila její prodloužení na neomezenou dobu. Byl upraven věcný rozsah vydávaných mimořádných opatření, zejména regulace činnosti provozoven služeb, včetně stravovacích a ubytovacích služeb či trhů a tržnic tak, aby v zásadě pokrývala jakoukoli činnost provozovanou v provozovně, obchodním centru, tržišti, tržnici nebo v jiném prostoru sloužícím k podnikatelské nebo obdobné činnosti. Výkon činnosti v provozovnách směl být podle návrhu vládního zákona pouze omezen, nikoli zakázán. Dále bylo novelou založeno oprávnění regulovat činnosti prováděné mimo provozovny přímo u zákazníka a na místech, která nejsou provozovnami, pokud na nich dochází k přímému kontaktu dvou či více fyzických osob.

Dne 2. února 2022 schválila Poslanecká sněmovna ve stavu legislativní nouze novelu pandemického zákona. Ta se však setkala se zamítnutím ze strany Senátu, a to těsným poměrem 32 hlasů z 61 přítomných senátorů. Ti upozorňovali zejména na protiústavnost některých ustanovení a kritizovali také zrychlené

²⁶ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. prosince 2021 sp. zn. Pl. ÚS 20/21

²⁷ § 14 zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

schvalování ve stavu legislativní nouze. Ministr zdravotnictví Vlastimil Válek v této souvislosti prohlásil, že „*Pandemický zákon není nic jiného než pojistka, kdyby se něco mimořádného stalo*“²⁸

Proklamoval ale, že pokud by nedošlo k přehlasování senátního veta, požádal by vládu o opětovné vyhlášení nouzového stavu, který by ministerstvu umožnil vydávat potřebná opatření. Premiér Petr Fiala ve spojitosti se změnou a prodloužením platnosti pandemického zákona řekl, že jde o pojistku, která by měla být připravena pro případné další vlny epidemie.²⁹ V důsledku senátního veta se novela pandemického zákona vrátila k hlasování do Poslanecké sněmovny, která jej však nakonec dne 18. února 2022 přehlasovala.

Dne 25. února 2022 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon č. 39/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 4/2022 Sb., zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 520/2021 Sb., o dalších úpravách poskytování ošetrového v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii onemocnění COVID-19, kterým se prodlužuje zákonný podklad stavu pandemické pohotovosti do 30. listopadu 2022 a jehož uplatnění má zásadní dopad na práva a povinnosti zaměstnanců i zaměstnavatelů.³⁰

Kromě výše zmíněného daný zákon rozšířil možnost přikázat povinnost testování na fyzické osoby, které jsou členy orgánu právnické osoby, dále na podnikající fyzické osoby, na studenty vysokých škol a vyšších odborných škol a rovněž na žáky či děti docházející do škol, školských zařízení nebo do dětské skupiny. Dále založil oprávnění orgánů ochrany veřejného zdraví stanovit, jakým způsobem se jim mají hlásit relevantní skutečnosti spojené s testováním, zejména jeho výsledek nebo odmítnutí testování. Nově byla stanovena možnost přikázat

²⁸ NÁDOBA, Jiří. *Pandemický zákon prošel, ale místo zpříšňování se má rozvolňovat. Premiér Fiala slíbil, že zákaz hospod a služeb pro neočkované za týden odvolá*. Respekt [online]. 2022, 3. 2. 2022 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/agenda/pandemicky-zakon-prosel-ale-misto-zprishnovani-se-ma-rozvolnovat>

²⁹ FUJÁČEK, Jakub. *Pandemický zákon za každou cenu. Okamura s SPD chystá „tvrdé obstrukce*. Echo24.cz [online]. 2022, 3. 2. 2022 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SvtDU/pandemicky-zakon-za-kazdou-cenu-okamura-s-spd-chysta-tvrde-obstrukce>

³⁰ MIŠŮR, Peter. *Novela pandemického zákona prodlužuje stav pandemické pohotovosti. Beck - online: Ius Focus. Pracovní a sociální právo* [online]. 2022, 66/2022 [cit. 2022-11-30]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

fyzickým osobám, kterým vyšel pozitivní výsledek testu (včetně samotestů) na přítomnost antigenu viru SARS-CoV-2, aby se zdržovaly odděleně od ostatních fyzických osob do doby, než bude stanoveným způsobem prokázáno, zda jsou, či nejsou nakaženy, a než budou případně přijata další protiepidemická opatření, například nařízení izolace. Současně byla stanovena také maximální doba, v níž bude daná fyzická osoba fakticky omezena ve volném pohybu, a to na 72 hodin od pozitivního výsledku antigenního testu.³¹ Zákon nabyl účinnosti dnem následujícím po dni jeho vyhlášení, tedy 26. února 2022.

K předmětné novele se vyjádřila řada odborníků. Kritici namítali, že vládní předloha byla připravena příliš narychlo a některé články odporují ústavnímu pořádku České republiky, jakož i mezinárodním úmluvám, jimiž je Česká republika vázána. Naopak vláda argumentovala tím, že novela původní zákon vylepšuje, aby poskytoval odpovídající nástroje pro zvládnání pandemie. Za zmínku v této souvislosti jistě stojí otevřená výzva právníků proti novele pandemického zákona určena poslancům Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a senátorům Senátu Parlamentu České republiky, v níž je mimo jiné namítáno v rámci konkrétních závěrů, že ustanovení pandemického zákona v zásadě kopíruje ustanovení zákona o ochraně veřejného zdraví s tím rozdílem, že umožňuje Ministerstvu zdravotnictví ČR a krajským hygienickým stanicím nařizovat velmi obecná mimořádná opatření s celostátní působností, a to v řadě oblastí, kde to dosud bylo možné pouze formou krizového opatření během nouzového stavu vyhlášeného na základě zákona o bezpečnosti České republiky. K omezování základních práv a svobod tak může docházet opatřeními pouze na základě zákonného zmocnění (nikoliv zmocnění stanoveného v ústavním zákoně), bez existence nouzového stavu, což je situace, která je v rozporu s principy demokratického právního státu.³²

³¹ MIŠŮR, Peter. *Vláda schválila rozsáhlou novelu PANDZ*. Beck - online: *Ius Focus. Pracovní a sociální právo* [online]. 2022, 32/2022 [cit. 2022-12-02]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

³² NJELSEN, Tomáš. *Právníci proti novele pandemického zákona. Otevřená výzva poslancům Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a senátorům Senátu Parlamentu České republiky*. [online]. 2022, 21. 1. 2022 [cit. 2023-02-03]. Dostupné z: <https://www.prolibertate.cz/2022/01/pravnici-proti-novele-pandemickeho-zakona/>

4.2 Krizový zákon

4.2.1 Krizová legislativa

V červenci roku 1997 sužovala Moravu a Slezsko nejničivější povodeň za posledních sto let a právě tato povodeň se stala klíčovou pro vznik právního rámce krizového řízení na území České republiky. Poukázala na nedostatečnou právní úpravu v oblasti integrovaného záchranného systému a zcela chybějící úpravu v oblasti krizového řízení. Rok po této katastrofě byl přijat ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR. Na tento pak navázaly přípravy zákona o krizovém řízení a integrovaném záchranném systému, zákona o záchranném sboru České republiky a zákona o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Nakonec byly přijaty dva samostatné zákony, a to zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, známý také jako krizový zákon, které tvoří jádro krizové legislativy. V roce 2010 se stalo její součástí také nařízení vlády o podmínkách požární bezpečnosti při provozu komínů, kouřovodů a spotřebičů paliv, které bylo vydáno v rámci ústavního zmocnění vládou. Právní základ pro ochranu života a zdraví občanů a majetku před požáry a pro poskytování pomoci při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech představuje zákon o požární ochraně. Základním cílem krizové legislativy je zajištění bezpečnosti. Jedná se rovněž o jeden ze základních principů každého suverénního státu, který musí zajišťovat jak vnější, tak vnitřní bezpečnost pro své území a své občany.

Ačkoliv je krizová legislativa ve svých základech neměnná, během své aplikace dostala řady změn, které můžeme rozdělit do několika etap. První období změn probíhalo po roce 1989, kdy reagovaly na novou právní úpravu Listiny základních práv a svobod a Ústavy ČR. Během této etapy byla provedena také řada změn zejména v zákoně o požární ochraně. Druhé období je datováno po přijetí ústavního zákona o bezpečnosti ČR v roce 1998, na nějž navazovalo přijetí „základních“ právních předpisů krizové legislativy, krizového zákona a zákona o integrovaném záchranném systému. Třetí období změn probíhalo po roce 2002, kdy proběhla reforma územní veřejné správy a krizová legislativa musela být upravena v návaznosti na změny dalších zákonů. A nakonec současné období je řazeno do období čtvrtého, kdy krizová legislativa je měněna z důvodu nutných

změn v návaznosti na jiné právní předpisy nebo evropskou legislativu. Mezi významné řadíme změny v souvislosti se zapojením pojišťoven do spolufinancování bezpečnostního systému. V posledních letech však byly změny krizové legislativy spíše ojedinělé, např. z hlediska financování, tedy vytvoření fondu zábrany škod a náhrady nákladů za zásah jednotek požární ochrany.³³

Krizový zákon představuje základní kámen v oblasti krizových předpisů a přinesl regulaci krizového řízení na zákonné úrovni. Stanovil pravomoc a působnost státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků. Dále práva a povinnosti fyzických a právnických osob při přípravě na krizové situace a jejich řešení, včetně sankcí za jejich porušení. Také zakotvil definici řady pojmů z oblasti krizového řízení včetně pojmu krizového řízení samotného. Dle § 2 písm. a) je jím souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik a plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešením, nebo ochranou kritické infrastruktury. Do doby přijetí krizového zákona existovaly tři krizové stavy, a to konkrétně nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav. Jeho přijetím přibyl stav nebezpečí jako nejnižší civilní krizový stav. Dále byl vymezen systém orgánů krizového řízení na ústřední i regionální úrovni. Krizový zákon umožnil omezit základní práva a svobody a stanovil pravidla náhrad za omezení nebo vznik škod způsobených osobám v souvislosti s krizovými opatřeními.³⁴

S odkazem na krizový zákon je stěžejním orgánem krizového řízení vláda. Ta je během nouzového stavu oprávněna na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu vydávat tzv. krizová opatření, na základě nichž dochází k omezování základních práv, jakými jsou právo na nedotknutelnost osoby a obydlí, právo vlastnické a užívací, svoboda pohybu a pobytu a jiná. Dalším oprávnění vlády je možnost omezit vstup jiným státním příslušníkům na území státu, dále může ukládat pracovní povinnosti a nařizovat provádění staveb. Pracovním orgánem vlády pro řešení krizových situací je Ústřední krizový štáb, jehož činnost a složení jsou upraveny Statutem Ústředního krizového štábu.

³³ VAVERA, František. Krizová legislativa - současné pojetí. 112: *Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva*. 2015, 14(2), 30-31. ISSN 1213-7057.

³⁴ VIČAR, Radim a Leopold SKORUŠA. *Patnáct let platnosti tzv. krizové legislativy v České republice. Bezpečnostní prostředí a bezpečnostní politika* [online]. 2/2016, 1-9 [cit. 2022-11-03]. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/32/240.pdf>

Rozhodnutí o krizových opatřeních se zveřejňují v hromadných informačních prostředcích a vyhlášují se ve Sbírce zákonů, přičemž účinnosti nabývají okamžikem stanoveným v rozhodnutí. V souvislosti s výskytem onemocnění COVID-19 hraje klíčovou roli pochopitelně Ministerstvo zdravotnictví, mezi jehož pravomoci patří zajišťování nákupu a distribuce léčivých přípravků, a další. Přípravenost na řešení krizových situací na úrovni územních samosprávných celků zajišťují krajské a obecní úřady, resp. hejtmani a starostové. Krajské úřady a obce s rozšířenou působností zřizují krizové štáby jako své pracovní orgány. Jde o výkon veřejné správy v přenesené působnosti.³⁵

4.2.2 Novela krizového zákona

Krizový zákon byl několikrát novelizován. V rámci koronavirové pandemie byl vypracován návrh zákona, kterým se měnil zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 243/2020 Sb., o pravomoci Policie České republiky a obecní policie postihovat porušení krizových opatření a mimořádných opatření nařízených v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru SARS CoV-2 na území České republiky a který byl schválen 7. 12. 2020 na schůzi vlády. Jeho cílem bylo zavést možnost postihu právnických a fyzických podnikajících osob za porušení krizových opatření, ukládat fyzickým osobám za jejich porušení pokuty až do výše 50 tisíc Kč a svěřit kontrolu dodržování krizových opatření Policii ČR a obecní policii a současně umožnit těmto orgánům ukládat za porušení krizových opatření sankce formou příkazu na místě. Tento návrh zákona nebyl projednán pracovními komisemi Legislativní rady vlády a byla mu udělena výjimka z připomínkového řízení.³⁶ Senát tento návrh zákona 7. ledna 2021 nakonec zamítl a Poslanecká sněmovna o něm opětovně nehlasovala.

Dne 8. února 2021 schválila vláda na své schůzi návrh zákona, kterým se měnil zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů. Návrh zákona byl zpracován Ministerstvem vnitra s odůvodněním nutnosti postihovat

³⁵ HLAVIČKA, Josef a Petr KADLEC. *Nouzový stav a jeho právní režim*. Beck - online: *Public Flash* [online]. 2020, 3/2020 [cit. 2023-12-02]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

³⁶ MIŠŮR, Peter. *Novela krizového zákona*. Beck - online: *Ius Focus. Trestní právo* [online]. 2021, 10/2021 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

recidivu u protiprávních jednání na úseku krizového zákona. V daném návrhu byla rozšířena evidence určených přestupků, dále umožnil uložení sankce zákazu činnosti za jednání, která byla předmětem zákazu, a posílil součinnost mezi orgány řešícími přestupková jednání. Návrh novely krizového zákona zohlednil také změny navrhované ve vládním návrhu zákona o změně zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 243/2020 Sb., o pravomoci Policie ČR a obecní policie postihovat porušení krizových opatření a mimořádných opatření nařízených v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru SARS CoV-2 na území ČR.³⁷

Vláda dne 31. srpna 2022 přijala doporučení veřejného ochránce práv ke změně zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Ochránce v něm upozornil na nejednotný postup úřadů, nedostatečnou informovanost veřejnosti o omezení chodu některých úřadů, nepřístupnost služeb veřejné správy pro lidi s postižením nebo znevýhodnění určité skupiny obyvatel v případě distančního způsobu komunikace s úřady. Ochránce vládě doporučil, aby uložila ministru vnitra povinnost vypracovat a předložit vládě návrh novely krizového zákona, ve kterém bude Ministerstvo vnitra nebo jiný ústřední orgán státní správy pověřen sjednocováním postupu veřejné správy. Vláda tyto připomínky slíbila zohlednit v celkové změně krizového řízení ČR.³⁸

³⁷ Vláda schválila návrh novely krizového zákona. *Beck - online: Právní rozhledy* [online]. 2021, 4/2021 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>

³⁸ Vláda: návrh na změnu krizového zákona. *Beck - online: Právní rozhledy* [online]. 2022, 18/2022 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

5. Nouzový stav z pohledu trestního práva

Nouzový stav byl na území celé České republiky vyhlášen ze strany vlády v souvislosti s prokázáním výskytu onemocnění COVID-19 na základě ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, a to s účinností od 12. března 2020 od 14.00 hod. na dobu 30 dnů. Dle tohoto zákona může vláda vyhlásit nouzový stav v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.³⁹ Současně s vyhlášením nouzového stavu pak musí vláda vymezit, která práva a v jakém rozsahu se omezují a které povinnosti a v jakém rozsahu se ukládají.

5.1 Přitěžující okolnost

Důsledky pandemie koronaviru bezesporu sahají i do oblasti trestního práva. Některé trestné činy ve svých skutkových podstatách výslovně zakotvují podmínku, podle které ke spáchání daného trestného činu dojde za nouzového stavu. Patří mezi ně trestný čin ohrožení devizového hospodářství dle § 247 trestního zákoníku, nenastoupení služby v ozbrojených silách dle § 372 trestního zákoníku a vyhýbání se výkonu služby dle § 384 odst. 1 trestního zákoníku.

Obecně platí, že spáchání jakéhokoliv trestného činu v době krizové situace je přitěžující okolností. Podle § 42 písm. j) trestního zákoníku je obecnou přitěžující okolností, pokud pachatel spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace. Za takovou krizovou situaci se podle krizového zákona považuje mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu.⁴⁰ Pro aplikaci této přitěžující okolnosti je rozhodující, jestli nouzový stav přispěl ke spáchání trestného činu, nebo pachatel tohoto stavu využil při jeho spáchání, či mu nouzový stav trestní jednání usnadnil, nebo z něj měl

³⁹ Čl. 5 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁰ Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

prospěch, jak vyplývá z komentáře k trestnímu zákoníku.⁴¹ Osobně se domnívám, že by v rámci aplikace přitěžující okolnosti měla být zohledňována spojitost mezi spácháním trestného činu a nouzovým stavem. Jinými slovy by přitěžující okolnost neměla být aplikována, pokud pachatel nouzový stav nevyužil pro spáchání činu nebo z něj neměl žádný větší prospěch, nouzový stav nepřispěl k pachatelovu jednání nebo mu jej neusnadnil. Toto koneckonců potvrdil také Nejvyšší soud ve svém stanovisku ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021, o němž bude ještě řeč.

U některých trestných činů je aplikace kvalifikované skutkové podstaty podmíněná spácháním onoho trestného činu za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Spáchání za krizové situace ovšem výslovně uvedeno není. Konkrétně se jedná mimo jiné o trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci (§152 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku), šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti (§ 153 odst. 2 písm. b) trestního zákoníku), krádeže (§ 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku), podvodu (§ 209 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku), zpronevěry (§ 206 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku) či trestný čin lichvy (§ 218 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku). Metodikami jejich vyšetřování se budeme zabývat v hlavní části této práce.

5.2 Zostření trestní represe

Jednou ze základních a stěžejních zásad trestního práva hmotného je zásada subsidiarity trestní represe. Její podstata spočívá v tom, že prostředky trestního práva lze použít až jako poslední a krajní nástroje pro naplnění účelu trestního práva. Jinými slovy, prostředky trestního práva je možno uplatnit pouze u nejzávažnějších protiprávních jednání a naopak u méně závažných, ve kterých postačí uplatnění prostředků jiných právních odvětví, nebo dokonce mimoprávních, je užití trestněprávních prostředků nadbytečné a z hlediska principů právního státu také nepřijatelné.⁴² Explicitně je tato zásada zakotvena v ustanovení trestního zákoníku a její legální definice zní: „*Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech*

⁴¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 563.

⁴² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 3. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, 2008. ISBN 978-80-7201-696-9., s. 33.

společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“⁴³

Uplatnění výše uvedené zásady vyžaduje dvě kumulativní podmínky:

- jde o „případy“ společensky škodlivé a současně
- nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.

Trestní zákoník z roku 2009 je ve srovnání s trestním zákonem z roku 1961 založen na zpřísnění trestní represe. Mimo jiné zavedl dlouhou řadu nových kazuistických skutkových podstat, ve kterých se postihují některá jednání, jež byla dosud netrestná. Příkladem může být široce koncipovaná skutková podstata dotačního podvodu, který je zakotven v § 212 trestního zákoníku. U některých trestných činů obsažených již v trestním zákoně z roku 1961 došlo ze strany zákonodárce k neúměrnému zosřtení trestních represí stanovením nových znaků konkrétního trestného činu. Některé trestné činy jsou také koncipovány jako předčasně dokonaný delikt, u něhož není přípustná účinná lítost. Trestní zákoník z roku 2009 také zvýšil obecné horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody z patnácti na dvacet let a u výjimečného trestu z patnácti až dvaceti pěti let na dvacet až třicet let. Zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody se promítne do nemožnosti uplatnit u jednotlivých trestných činů různé formy odklonů nebo alternativních trestů, což v konečných důsledcích vede k zosřtení trestní represe. Trestní zákoník také zpřísnil postih zvlášt' nebezpečné recidivy a umožnil při trestání vícečinného souběhu zvýšit horní hranici trestu odnětí svobody až o jednu třetinu (§ 43 odst. 1 trestního zákoníku). Ukazuje se, že společnost v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe a principem ultima ratio trestního práva spoléhá na trestní represu jako na nejúčinnější a nejrychlejší prostředek pro řešení aktuálních problémů, neboť je takové řešení zdánlivě rychlé a méně nákladné než řešení jiná a komplexní.⁴⁴

⁴³ Ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-24-0., s. 30,31.

Za spáchání trestného činu krádeže před vypuknutím pandemie koronaviru, již došlo ke způsobení škody na cizím majetku ve výši nikoli nepatrné, hrozil pachatelům trest odnětí svobody až na dvě léta. Za obdobné trestné činy spáchané v době nouzového stavu však byly pachatelům ukládány tresty přísnější. Nouzový stav činil z drobných krádeží závažnější provinění než ta, ke kterým by došlo mimo něj. Na základě ustanovení § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku bude odnětím svobody na dvě léta až osm let pachatel potrestán, spáchá-li trestný čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek, nebo majetek. Za takovou jinou událost je považována i pandemie související s výskytem onemocnění COVID-19. V rozhodovací praxi soudů byl v případě trestného činu krádeže spáchaného za nouzového stavu aplikován právě tento uvedený § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku. Některými odborníky byl však daný postup kritizován z důvodu nepřiměřenosti. Za pravdu jim nakonec dal i Nejvyšší soud, který v návaznosti na tuto problematiku vydal dne 16. března 2021 stanovisko pod sp. zn. 15 Tdo 110/2021, v němž zakotvil, že vyhlášení nouzového stavu není znakem kvalifikované skutkové podstaty, tedy nelze jej považovat za jinou událost ohrožující život nebo zdraví lidí, protože neohrožuje život nebo zdraví lidí, neboť jeho vyhlášení směřuje naopak k tomu, aby bylo takové ohrožení eliminováno, nebo aby se na ně odpovídajícím způsobem reagovalo právě v zájmu ochrany života a zdraví lidí. Z opaku tedy vyplývá, že nouzový stav nelze kvalifikovat jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, ale je třeba posuzovat každý případ individuálně. Jednání je pak možné postihovat přísněji jen tehdy, pokud se prokáže věcná souvislost mezi spácháním trestného činu a danou událostí vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Jinými slovy, nouzový stav by musel pro použití vyšší trestní sazby spáchání trestného činu pachateli usnadnit. Potřebnou věcnou souvislost nelze spatřovat jen u krádeží zdravotnických pomůcek atp., nýbrž může být dána i v případě „prostých“ krádeží v provozovnách uzavřených z důvodu pandemie, nebo naopak u krádeží spáchaných v některé z omezeného druhu fungujících provozoven po zvážení konkrétních okolností. Krádež spáchaná za nouzového stavu by tak neměla být automaticky trestána vyšší trestní sazbou dle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, ale pouze tehdy, kdy se trestný čin týkal předmětů, které jsou zvláště důležité při řešení pandemie, jako jsou například

respirátory, apod. V rámci rozhodnutí byl pak často uplatňován § 58 trestního zákoníku, tedy byly ukládány tresty pod dolní hranicí trestní sazby.

V soudní rozhodovací praxi vznikly v důsledku vyhlášení nouzového stavu nejasnosti ohledně výkladu kvalifikovaných skutkových podstat trestných činů spáchaných za jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, a zejména kvalifikované skutkové podstaty trestného činu krádeže ve smyslu již zmíněného § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku. Podle názoru ministryně spravedlnosti Mgr. Marie Benešové byly tyto nejasnosti odstraněny uvedeným stanoviskem Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 110/2021. Ministryně následně vypracovala obecné stanovisko k podnětům k podání stížnosti pro porušení zákona směřujícího proti aplikaci kvalifikovaných skutkových podstat vztahujících se k trestným činům spáchaným za nouzového stavu státu vyhlášeného vládou ČR z důvodu pandemie onemocnění COVID-19.⁴⁵ V něm typově konkretizovala případy, v nichž podala stížnost pro porušení zákona, a zároveň ty případy, v nichž podněty odložila. Ke dni 29. července 2021 podala ve prospěch obviněných v souvislosti s právní kvalifikací a ukládáním trestů v návaznosti na nouzový stav státu 14 stížností pro porušení zákona.⁴⁶

Za zmínku jistě stojí náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 767/21 ze dne 3. srpna 2021, jímž bylo vyhověno ústavní stížnosti pachatele krádeže, který byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce trvání 28 měsíců ještě předtím, než Nejvyšší soud vydal výše zmíněné stanovisko, a zmínil tak praxi ukládání trestů. Stěžovatel dne 10. května 2020 odcizil z obchodu zboží v celkové hodnotě 2 198 Kč, přestože byl dne 20. září 2016 pro přečin krádeže již odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a byl rozsudkem Okresního soudu Plzeň-sever uznán vinným zločinem krádeže podle § 205 odst. 2, odst. 4 písm. b) trestního zákoníku. Proti odsuzujícímu rozsudku se bránil u Krajského soudu v Plzni a u Nejvyššího soudu. Ten se zabýval mimo jiné tím, zda byl naplněn znak kvalifikované skutkové podstaty podle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku, přičemž zastával názor, že pro její naplnění postačuje existence časové a místní

⁴⁵ BENEŠOVÁ, Marie. *K podnětům k podání stížnosti pro porušení zákona v souvislosti s uloženými tresty za vybrané trestné činy spáchané za nouzového stavu státu (pandemie COVID-19)*. Justice.cz [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2021, [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/>

⁴⁶ Stanovisko Marie Benešové k trestným činům spáchaným za nouzového stavu. *Advokátní deník* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2021, 29. 7. 2021 [cit. 2022-12-19]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/07/29/stanovisko-ministryne-spravedlnosti-k-tr-cinum-spachanym-za-nouzoveho-stavu/>

souvislosti mezi krádeží a událostí vážně ohrožující život nebo zdraví lidí. Svou ústavní stížnost dotyčný opíral o uvedený rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu, načež Ústavní soud dospěl k závěru, že je důvodná. Shledal, že nedostatky, které v napadeném usnesení spatřil velký senát Nejvyššího soudu, dosahují ústavněprávního rozměru a v konečném důsledku vedou k porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv. Ústavní soud tedy vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Nejvyššího soudu.

V době nouzového stavu jsme mohli zaznamenat řadu kauz, kdy došlo ke spáchání zdánlivě bagatelního protiprávního jednání, za něž byly ukládány z laického pohledu až nepřiměřené tresty.

Jednou z takových byl mediálně sledovaný případ krádeže pěti kusů pečiva, za kterou byl pachatel odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Jednalo se o jeden z prvních případů, kdy byl za drobnou krádež uložen trest vězení z důvodu, že byla spáchaná v době nouzového stavu. Dne 2. dubna 2020 ukradl pětadvacetiletý L. K. pět pizza housek v celkové hodnotě 62,5 Kč, byl shledán vinným pro přečin krádeže a odsouzen brněnským Městským soudem ke dvěma rokům odnětí svobody podle § 205 odst. 4 trestního zákoníku. Muž žil na ulici a ke krádeži se přiznal. Pro úplnost je nutné zmínit, že v minulosti byl pan L. K. za obdobný čin třikrát souzen a v době spáchání tohoto přečinu byl v podmínce. Jednalo se tedy o recidivu ve smyslu § 205 odst. 2 trestního zákoníku. Proti rozsudku městského soudu podal odvolání s odůvodněním, že měl hlad a jednal z existenčních důvodů. Krajský soud následně trest snížil na jeden a půl roku. Tehdejší ministryně spravedlnosti Marie Benešová podala k Nejvyššímu soudu stížnost pro porušení zákona, v níž uvedla nesprávnou kvalifikaci daného skutku. Podle ní nebylo smyslem postihovat zvýšenou trestní sazbou všechny krádeže, k nimž došlo v nouzovém stavu, ale pouze ty, které se vyznačovaly vyšší mírou společenské škodlivosti s ohledem na bližší souvislost s nouzovým stavem. Nejvyšší soud se s tímto názorem plně ztotožnil, svým rozsudkem ze dne 16. června 2021 sp. zn. 3 Tz 6/2021 zrušil napadené rozsudky v plném rozsahu a Městskému soudu v Brně přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl, vázán právním názorem nejvyšší soudní instance. Ten nakonec snížil trest z původních dvou let na deset a půl měsíce. Státní zástupkyně i L. K. se vzdali možnosti odvolat se a s trestem souhlasili. Nešlo však o jediný případ, který Nejvyšší soud vrátil k novému projednání.

Jedním z dalších velice kontroverzních a medializovaných případů byla krádež, které se dopustil recidivista L. S. z Nového Jičína. Ten odcizil v drogerii erotickou pomůcku, konkrétně vibrátor v hodnotě 499 Kč, uschoval si ho pod bundu a odešel z obchodu bez zaplacení. Za uvedené jednání byl Okresním soudem v Novém Jičíně uložen obviněnému trest odnětí svobody v trvání 2 let nepodmíněně. Proti rozsudku Okresního soudu v Novém Jičíně podal obviněný odvolání směřující do výroku o vině a trestu. Krajský soud v Ostravě napadený rozsudek zrušil a nově rozhodl tak, že obviněného uznal vinným zločinem krádeže podle § 205 odst. 2 a odst. 4 písm. b) trestního zákoníku. L. S. se prostřednictvím obhájce proti rozsudku soudu druhého stupně dovolal z důvodu nesprávného právního posouzení skutku k Nejvyššímu soudu. Ten se zabýval právě touto otázkou, zda je spáchání krádeže v době vyhlášeného nouzového stavu dovozováno naplněním znaku, že obviněný spáchal čin v rámci události vážně ohrožující život a zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Nakonec došel k závěru, že o takovou situaci se v daném případě nejednalo a šlo o zcela běžnou krádež v obchodě, která s nouzovým stavem nijak nesouvisela. Nejvyšší soud tedy rozsudek krajského soudu zrušil v plném rozsahu a přikázal, aby věc znovu projednal.⁴⁷ Dotyčný byl nakonec rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě odsouzen k 14 měsícům odnětí svobody.

Také výše zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu pod sp. zn. 15 Tdo 110/2021 se zabýval obdobným případem. Obviněný D. Š. byl v tomto případě uznán vinným soudem prvního stupně ze spáchání pokusu zločinu krádeže podle § 21 odst. 1 a § 205 odst. 2 a 4 písm. b) trestního zákoníku s přečinem nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 trestního zákoníku, a to když v prostoru čerpací stanice pohonných hmot odcizil balení čokoládových bonbonů zn. Schoco Bons v prodejní hodnotě 79,90 Kč. Byl však spatřen obsluhou čerpací stanice prostřednictvím kamerového systému, načež zmíněné balení bonbonů vrátil na prodejní místo. Z důvodu předchozího pokusu krádeže ale obsluha zavolala policii a obviněného uzamkla v prostorách čerpací stanice, aby neutekl. Obviněný následně začal sprostě nadávat a vyhrožovat obsluze usmrcením takovým způsobem, že to mohlo vzbudit důvodnou obavu. Proti rozsudku Okresního soudu Plzeň-město podal obviněný a statní zástupce v neprospěch obviněného proti výroku o trestu odvolání, která Krajský soud v Plzni usnesením

⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 5. 2021 sp. zn. 4 Tdo 492/2021

zamítl jako nedůvodná. Proti danému usnesení se obviněný D. Š dovolal k Nejvyššímu soudu. Velký senát trestního kolegia došel k závěru, který se stal oním významným výkladovým stanoviskem v souvislosti s krádežemi spáchanými v době nouzového stavu, a sice že možnost naplnění zákonného znaku podle § 205 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku spočívajícího ve spáchání trestného činu krádeže za „jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“ je třeba podmínit existencí nejen časové a místní souvislosti s takovou událostí, ale také věcnou souvislostí s ní, tedy tím, že se určitým konkrétním způsobem projevila při spáchání trestného činu jeho pachatelem. Takový vztah bude dán zejména tehdy, usnadnila-li zmíněná událost pachateli spáchání trestného činu či se jinak významněji projevila v jeho prospěch, anebo pokud se spáchaný čin týkal konkrétních předmětů, které mají zvláštní důležitost pro řešení dané události, a proto zasluhují zvýšenou ochranu i trestním právem (např. krádeže většího množství respirátorů, dezinfekčních prostředků, zdravotnických potřeb apod. v případě zvládnutí pandemie způsobené virovým onemocněním). NS zrušil usnesení krajského soudu a jemu předcházející rozsudek okresního soudu a znovu rozhodl tak, že obviněného shledal vinným pokusem přečinu krádeže podle § 21 odst. 1 a § 205 odst. 2 trestního zákoníku v souběhu sbíhajícím se přečinem nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 Trestního zákoníku.⁴⁸ Obviněnému byl podle § 43 odst. 1 trestního zákoníku uložen úhrnný trest jako právní následek trestní odpovědnosti za oba jím spáchané přečiny, a to v délce trvání 12 měsíců.⁴⁹

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021

⁴⁹ Tamtéž

6. Úvod do metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů

Kriminalistika je samostatný vědní obor sloužící k ochraně občanů a státu před trestnými činy tím, že objasňuje zákonitosti vzniku, trvání a zániku stop, zákonitosti jejich vyhledávání, shromažďování a zkoumání, a také tím, že vypracovává podle potřeb trestního zákoníku a trestního řádu metody, postupy, prostředky a operace v zájmu úspěšného odhalování, vyšetřování a předcházení trestné činnosti.⁵⁰ Vyšetřováním se s odkazem na § 161 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., zákona o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Jedná se tedy o fázi přípravného řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby. V jejím průběhu policejní orgány shromažďují důkazy o skutečnostech důležitých pro posouzení případu, osoby pachatele a následku trestného činu. Cílem činnosti orgánů činných v trestním řízení je zejména zjistit, zda skutek, který byl spáchán, byl trestným činem, a následně učinit opatření směřující ke zjištění totožnosti pachatele. Postupují při své činnosti z moci úřední, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, jaký je nezbytný pro jejich spravedlivé rozhodování. Je žádoucí, aby orgány činné v trestním řízení postupovaly při své činnosti organizovaně a systematicky, k čemuž slouží kriminalistická metodika vyšetřování.

Předmět zkoumání kriminalistiky je shodný s předmětem zkoumání metodiky vyšetřování jako zvláštní části kriminalistické vědy. Metodika vyšetřování zkoumá zákonitosti vzniku stop určitého druhu trestných činů a na jejich základě modifikuje obecné kriminalistické metody tak, aby vyhovovaly podmínkám odhalování, vyšetřování a prevence jednotlivých druhů trestných činů.⁵¹

⁵⁰ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9., s. 6.

⁵¹ Tamtéž, s. 407.

Metodikami vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů se tak rozumí uspořádané systémy poznatků o typových kriminalistických charakteristikách trestných činů, o zákonitostech vzniku, vyhledávání a zajišťování stop jednotlivých typů trestných činů, o vyšetřovacích situacích utvářejících se při vyšetřování, jakož i systém typových modelů činnosti kriminalistů v určitých etapách procesu poznání trestných činů.⁵² Jelikož jsou trestné činy individuální a v podstatě nemohou existovat dva činy zcela totožné, nemůže ani postup při jejich vyšetřování být úplně stejný. Kriminalistická teorie však vytváří homogenní skupiny trestných činů, které jsou páčány obdobným způsobem, zanechávají obdobné stopy a jsou rovněž obdobným způsobem vyšetřovány.⁵³ Metodiky vyšetřování jsou zpracovávány na základě zkušeností vyšetřovatelské praxe. Nejedná se o „receptáře“ ani rigidní šablony, nýbrž doporučení.

Popis typických kriminalisticky relevantních znaků, které ovlivňují tvorbu stop, a také samotné odhalení trestného činu představuje typová kriminalistická charakteristika. Takovými kriminalisticky relevantními znaky jsou zejména typické kriminální situace, v nichž pachatel realizuje trestnou činnost, způsoby páčání, vlastnosti pachatelů ovlivňující tvorbu stop a proces poznání trestného činu, vlastnosti obětí nebo typické motivy.

⁵² STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 15.

⁵³ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 13.

6.1 Funkce metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů

Metodika vyšetřování jako součást kriminalistické vědy plní následující funkce:

- poznávací funkci – spočívající v seskupení trestných činů do homogenních skupin, podání popisu jejich kriminalistických charakteristik, typických stop vznikajících při jejich páčání a typických vyšetřovacích situací utvářejících se při vyšetřování těchto skupin trestných činů; to vše na základě poznání prvků způsobů páčání určitých typů trestných činů a jejich projevu ve stopách, jakož i na základě poznání zvláštností vzniku, vyhledávání a zajišťování stop a jiných důkazů jednotlivých typů trestných činů,
- formativní funkci – spočívající ve vytváření typových modelů činností policejních orgánů v procesu poznání určité kategorie trestných činů; typové modely představují uspořádané systémy doporučených metod a operací vyznačujících se pevnou strukturou; uvedené typové modely činnosti obsahují jak poznatky kriminalistických teorií aplikované na podmínky jednotlivých kategorií trestných činů, tak i zobecněné poznatky kriminalistické praxe,
- kontrolní funkci – spočívající ve srovnávání, zda dosud vypracovaná metodická doporučení jsou v souladu se změnami způsobu páčání a změnami legislativy a zejména v tom, zda metodická doporučení a jejich realizace v praxi je dostatečně efektivní; tzn. porovnávání reálných výsledků kriminalistické praxe při vyšetřování trestných činů s žádoucími výsledky.⁵⁴

⁵⁴ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978–80–7380–859–4, s. 161.

6.2 Zásady metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů

Zásady metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů tvoří dvě základní skupiny. Prvou skupinu tvoří zásady tvorby metodik a druhou zásady aplikace metodik.⁵⁵

6.2.1 Zásady tvorby metodik vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů

Při tvorbě metodik vyšetřování platí tři zásady:

- Závislost obsahu jednotlivých metodik na kriminalistické charakteristice daného druhu trestných činů, zejména na způsobu jejich páčání – způsob spáchání trestného činu zároveň ovlivňuje proces tvorby stop, a proto musí být metodika vyšetřování odvozena od kriminalistické charakteristiky.⁵⁶ Z uvedeného vyplývá, že každá metodika musí být svým obsahem v souladu s rozmanitostí kriminalisticky významných prvků určitého druhu trestného činu.
- Systémový přístup k tvorbě jednotlivých metodik vyšetřování - jednotlivé metodiky mají tvořit celistvý systém. Při jejich tvorbě je třeba postupovat tak, aby mohly být získané poznatky začleňovány do určité struktury vytvářené metodiky.
- Dynamičnost tvorby jednotlivých metodik vyšetřování – tvorba metodik vyšetřování má reagovat na změny ve způsobech páčání trestné činnosti a na změny legislativy.

⁵⁵ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 16.

⁵⁶ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9., s. 373.

6.2.2 Zásady aplikace metodik vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů

Při aplikaci metodik je třeba dodržovat následující zásady:

- Zásada tvůrčího přizpůsobování metodických doporučení konkrétním okolnostem trestného činu – tato zásada vyjadřuje, že každý trestný čin je originálem a kriminalista tak musí aplikovat obecná doporučení s ohledem na konkrétní okolnosti jím poznávaného trestného činu.
- Zásada tvůrčího přizpůsobování metodických doporučení konkrétním vyšetřovacím situacím – samotné přizpůsobování metodických doporučení okolnostem vyšetřovaného trestného činu nestačí. V průběhu vyšetřování může docházet a dochází ke zformování řady variací obecných, ale i jedinečných, možná neopakovatelných vyšetřovacích situací. Takové situace nelze zobecněním postihnout.⁵⁷

⁵⁷ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 18.

7. Trestné činy spáchané s motivem strachu

Od svého počátku hýbe pandemie COVID-19 celým světem. Představuje cosi nového, neznámého, a tudíž není pochyb, že s sebou přináší mimo jiné paniku, úzkost a hysterii. V souvislosti s ní se mezi lidmi začalo objevovat strachem motivované jednání. Jako příklad lze uvést vykupování potravin, dezinfekčních prostředků nebo ochranných pomůcek, přičemž takové jednání však nedosahovalo trestněprávních rozměrů. Vzhledem k tomu, že byly pandemií postiženy téměř všechny oblasti lidského života, vedlo to také k pokusům o zneužití situace, jež s sebou přinesla, a začalo se tak objevovat jednání motivované strachem vykazující znaky trestného činu.

V zásadě lze říci, že pandemie COVID-19, krizová opatření vlády a mimořádná opatření v její souvislosti vyhlášená měla v důsledku omezení mobility lidí včetně přeshraničního cestování vliv na snížení evidované kriminality, avšak na její strukturu zásadnější dopad neměla. Řada trestných činů v jejím průběhu ale nabrala na intenzitě. Vyskytly se nové jevy v páčání trestné činnosti, kdy byly evidovány případy vydírání s výhrůžkou šíření koronaviru SARS CoV-2, šíření poplašných zpráv, nebo naopak podání trestních oznámení na vládu či její jednotlivé členy v souvislosti buď s přemrštěnými, nebo naopak nedostatečnými opatřeními proti šíření viru. Byl rovněž evidován vyšší výskyt případů, které se týkaly přečinu šíření nakažlivé lidské nemoci podle § 152 trestního zákoníku nebo přečinu šíření nakažlivé nemoci z nedbalosti podle § 153 trestního zákoníku.⁵⁸ Trestnému činu šíření poplašné zprávy a trestnému činu šíření nakažlivé lidské nemoci se podrobněji věnují následující podkapitoly.

Nejvyšší státní zastupitelství sledovalo během nouzového stavu v období od 12. března 2020 do 17. května 2020 některé vybrané trestné činy. Konkrétně bylo v daném období v souvislosti s výskytem a šířením nemoci COVID-19 evidováno 14 trestných činů šíření nakažlivé lidské nemoci ve fázi prověřování, z toho 4 pachatelé byli pro tento trestný čin stíháni, a dále bylo evidováno 11 případů tohoto trestného činu v nedbalostní formě. V přímé souvislosti s nemocí

⁵⁸ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021: Další pokles kriminality, ale také více závažných a složitých případů. *Nejvyšší státní zastupitelství České republiky* [online]. Brno, 11. července 2022 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/zprava-o-cinnosti-statniho-zastupitelstvi-za-rok-2021-dalsi-pokles-kriminality-ale-take-vice-zavaznych-a-slozitych-pripadu/>

COVID-19 bylo v daném období spácháno 39 trestných činů šíření poplašné zprávy, z toho 14 osob bylo za tento trestný čin stíháno. Dále bylo spácháno 6 trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, které zpravidla spočívaly v porušení nařízené karantény.⁵⁹

7.1 Šíření poplašné zprávy

Většina poplašných zpráv vzniká a šíří se na sociálních sítích. Trestného činu šíření poplašné zprávy ve smyslu § 357 odst. 1 trestního zákoníku se dopustí ten, kdo úmyslně způsobí nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa tím, že rozšiřuje poplašnou zprávu, která je nepravdivá, za což může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Speciální ve vztahu k uvedenému ustanovení je odst. 2 téhož paragrafu, který zakotvuje taktéž základní skutkovou podstatu daného trestného činu, avšak přísnější variantu zakázaného jednání. Konkrétně říká, že bude potrestán, kdo zprávu uvedenou v odstavci 1 nebo jinou nepravdivou zprávu, která je způsobilá vyvolat opatření vedoucí k nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa anebo bezdůvodnou záchrannou práci integrovaného záchranného systému, sdělí soudu, orgánu Policie České republiky, orgánu státní správy, územní samosprávy, nebo jinému orgánu veřejné moci, právnické osobě, fyzické osobě, která je podnikatelem, anebo hromadnému informačnímu prostředku, za což může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti. V obou případech se bude jednat o rozšiřování zprávy objektivně nepravdivé, přičemž odst. 1 vyžaduje, aby taková zpráva byla poplašná, zatímco odst. 2 připouští i jinou zprávu, která je způsobilá vyvolat opatření vedoucí k nebezpečí vážného znepokojení alespoň části obyvatelstva nějakého místa, anebo bezdůvodnou záchrannou práci integrovaného záchranného systému, byť k nim ve skutečnosti nemusí dojít.⁶⁰ Poplašná zpráva musí mít burcující charakter, tedy musí být způsobilá svým obsahem vyvolat stres a nutkání bezprostředně na ni reagovat způsobem, který podstatně vybočuje z mezí běžného

⁵⁹ MALÝ, Petr. *Nejvyšší státní zastupitelství vyhodnotilo vývoj kriminality během nouzového stavu. Nejvyšší státní zastupitelství*. [online]. Praha, 8. 6. 2020. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-statni-zastupitelstvi-vyhodnotilo-vyvoj-kriminality-behem-nouzoveho-stavu/>

⁶⁰ K trestnímu postihu šíření poplašné zprávy (nejen o koronaviru) - část II. *Právní prostor* [online]. 24. 9. 2020 [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/o-k-trestnimu-postihu-sireni-poplasne-zpravy-nejen-o-koronaviru-cast-ii>

chování. Nezáleží přitom na formě poplašné zprávy (grafická, zvuková, písemná, elektronická, tištěná, ústní atd.) ani na její formulaci, (tedy zda je koncipována jako strohá informace, reportáž, informační brožura, varování, fingovaný přepis uniklé tajné zprávy pro vysoké vládní činitele atd.).⁶¹ Ve smyslu základní skutkové podstaty zakotvené v § 357 odst. 1 trestního zákoníku se vyžaduje, aby pachatel jakýmkoliv způsobem nepravdivou poplašnou zprávu rozšiřoval, tj.

zajistil, aby se o nepravdivé zprávě dozvěděla alespoň část obyvatel České republiky, a to prostřednictvím veřejné počítačové sítě, osobně, rozesláním SMS zpráv většímu počtu osob, prostřednictvím sdělovacích prostředků či jinak. Samotné znepokojení musí být prokazatelné, zjevné a očividné. Rozdíl mezi poplašnou a jinou nepravdivou zprávou spočívá v tom, že jiná zpráva nemusí mít burcující charakter, neboť druhá základní skutková podstata předpokládá, že tato zprávu bude sdělena profesionálnímu příjemci, na nějž nebude mít takový účinek jako poplašná zpráva na obecnou veřejnost. Už závodčí četnické stanice v Putimi tehdy říkal vojáku Švejkovi, když ho eskortoval na četnické velitelství v Písku: „*Panika se nesmí šířit. Panika je v těchhle dobách válečných zlá věc. Něco se řekne, a už to jde jako lavina po celém okolí.*“⁶² V souvislosti s výskytem onemocnění COVID-19 se pak začaly objevovat falešné zprávy o šíření koronaviru ve společnosti, které vyvolávaly strach, paniku, zmatek, obavy o život, zdraví, bezpečnost a majetek a které za určitých okolností a za určitých podmínek mohly být považovány za trestněprávně postižitelné poplašné zprávy. Šlo například o zprávy, že epidemie má spojitost s potřebou elit na „přeformátování“ světa, s nekorektní migrací či se zaváděním 5G sítí. Objevila se také zpráva o šíření onemocnění COVID-19 vojáky USA při jejich přesunech v rámci vojenských cvičení Evropou nebo že armádní vojenské vrtulníky, které provádějí na Slovensku dezinfekční postřik proti šíření viru, používají pesticidy, kterými hubí kulturní plodiny na polích, což povede k hladomoru. Podle některých článků představovalo testování na COVID-19 skryté čipování, objevila se také informace, že očkování je nebezpečné a lidé po něm umírají.

⁶¹ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. 2. aktualizace*. Praha: C.H. Beck, 2022. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz>

⁶² HAŠEK, Jaroslav. *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války: Na frontě*. Díl II. Praha: Československý spisovatel, 1980. ISBN 80-202-0036-3, s. 335.

Kromě mediálních titulků, které samy ve většině případů představovaly šíření poplašné zprávy, řešila policie během nouzového stavu několik případů týkajících se šíření poplašných zpráv ve spojitosti s koronavirovou pandemií. Jako příklad lze uvést případ 38leté ženy z Litvínova, která byla obviněna z šíření poplašné zprávy v souvislosti s koronavirem, když na internetu zveřejnila informaci o plošném zákazu pohybu a o tom, že Litvínov bude uzavřen do karantény. Obviněná podle policie nahrála na svém mobilním telefonu hlasovou zprávu, ve které tvrdila, že v jedné z restaurací v Litvínově byla policie a hygienici a že město bude muset pravděpodobně celé do karantény. Tuto hlasovou zprávu měla poslat přes messenger jiné ženě a také kamarádce, která ji měla přeposlat dalším osobám. Jindy zase 33letý muž z Ústí nad Labem napsal na sociální síť Facebook, že má covid a chodí do supermarketů olizovat pečivo. O pachateli onoho trestného činu tak lze uvažovat jako o osobě, jejíž motivací je strach jí samotné, což byl také případ ženy z Litvínova. Může jím být ale i někdo, komu šíření poplašné zprávy přináší jen potěšení ze strachu ostatních, jako tomu bylo v případě muže z Ústí nad Labem.

V souvislosti s danou problematikou bylo často rezonující jméno české novinářky, politické aktivistky a dezinformátorky Jany Peterkové. Ta byla obviněna z dlouhodobého šíření poplašných zpráv skrze sociální síť o údajných úmrtích seniorů v domově důchodců po očkování proti COVID-19, za výroky o obsazení Česka vojsky NATO s cílem vyhladit Čechy a také za tvrzení, že budou zřízeny koncentrační tábory, ve kterých budou zavřené osoby, které se nepodvolí vládním opatřením. Žalobu podal provozovatel domova pro seniory v Měšicích u Prahy. Na základě údajného svědectví jedné zaměstnankyně domova Peterková na sociální síti tvrdila, že v zařízení v důsledku očkování zemřelo na přelomu let 2020 a 2021 několik seniorů a u dalších se vážně zhoršil jejich zdravotní stav. Seniori v pečovatelských bytech tam ale v té době kvůli nedostatku vakcín ještě vůbec očkovaní nebyli. Ve videích obžalované zazněla také informace, že v dané obci docházelo k falšování úmrtních listů seniorů, kteří zemřeli po očkování. Tohle všechno vedlo nepochybně k odmítání ošetření ze strany seniorů a k negativním reakcím vůči celé obci ze strany veřejnosti. Protože se Peterková k líčení vůbec nedostavila, dal příslušný Městský soud v Praze automaticky za pravdu žalobci, vynesl tzv. rozsudek pro zmeškání a uložil jí za tyto lži trest pokuty ve výši 250 tisíc korun, dále povinnost smazat předmětná

videa a dotyčnému domovu se omluvit. Jana Peterková se proti danému rozsudku odvolala. Odvolací soud posléze odvolací řízení zastavil pro nezaplacení soudního poplatku, proti čemuž se Peterková odvolala znovu. Ke dni uzavření rukopisu této práce byl výsledek kauzy následující: Vrchní soud v Praze pravomocně rozhodl o tom, že aktivistka porušila ve svých videích zákon, zastavení řízení bylo správné a zmíněný rozsudek tak nabyl právní moci.

7.2 Šíření nakažlivé lidské nemoci

V souvislosti s opatřeními přijatými proti šíření koronaviru představovala jednu z nejdůležitějších změn právní úpravy novela nařízení vlády č. 453/2009 Sb., kterou se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, nakažlivé nemoci zvířat, nakažlivé nemoci rostlin a škůdce užitkových rostlin. Do přílohy č. 1 zmíněného nařízení bylo nařízením vlády č. 75/2020 Sb. doplněno mezi nakažlivé lidské nemoci i onemocnění COVID-19. V důsledku tohoto zařazení, tedy od nabytí účinnosti předmětné novely, tj. ode dne 13. března 2020, každý, kdo zaviněně šíří onemocnění COVID-19, se může dopustit trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci podle § 152 a násl. trestního zákoníku. Ustanovení § 152 odst. 1 trestního zákoníku konkrétně stanoví, že kdo úmyslně způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Zavlečení spočívá ve vyvolání nebezpečí takové nemoci v místech, kde se dosud nevyskytuje, kdežto rozšířením se rozumí zvýšení jejího nebezpečí v místech, kde se již vyskytuje v epidemické podobě. V případě koronaviru je třeba uvažovat o ustanovení § 152 odst. 2 písm. b), podle něhož kdo úmyslně způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, může být potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. Toto posuzování přichází v úvahu jak tehdy, kdy pachatel věděl o existenci události dle tohoto ustanovení, tak také tehdy, kdy o existenci této události nevěděl, ale vzhledem k okolnostem případu a svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Je nutné podotknout, že při šíření nemoci COVID-19 v době nouzového stavu bude prakticky vždy existovat místní, časová a věcná příčinná souvislost mezi tímto šířením a událostí dle § 152 odst. 2 písm. b). Následující ustanovení

§ 153 trestního zákoníku se vztahuje k nedbalostní formě zavinění, kdy ve svém odst. 1 stanoví, že odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci bude potrestán, kdo z nedbalosti způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí. Stejně jako v předchozím případě s odkazem na odst. 2 písm. a) daného ustanovení odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude potrestán pachatel, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Tento trestný čin je dokonán již samotným způsobením nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci u lidí. Z uvedeného vyplývá, že se jej lze dopustit jak úmyslně zaviněným jednáním, tak i jednáním z nedbalosti. S odkazem na § 15 odst. 1 trestního zákoníku je trestný čin spáchán úmyslně, jestliže pachatel chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že se tak stane, byl s tím srozuměn. V případě nedbalosti jde o nedbalostní ohrožovací trestný čin, přičemž postačí i nedbalost nevědomá. Posuzována je podle nedodržení potřebné míry opatrnosti. Trestný čin je s odkazem na § 16 trestního zákoníku spáchán nedbalostně, jestliže pachatel věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že se tak nestane, nebo nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl. Pachatelem bude fyzická osoba tehdy, je-li koronavirem skutečně nakažena, tedy například osoba s uloženou povinnou karanténou, která ji však porušuje a nařízenou karanténu nedodržuje. Může jím být ale i osoba zdravá, která porušením své povinnosti vyvolá či zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření COVID-19. S odkazem na § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se mohou daného trestného činu dopustit i právnické osoby.

Podle ustanovení § 154 trestního zákoníku co se považuje za nakažlivé lidské nemoci, stanoví vládní nařízení. V rámci výše uvedeného trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci v úmyslné i nedbalostní formě zavinění se však setkáváme s určitým problémem. Vymezení, jaké jednání je trestným činem, je podle čl. 39 Listiny základních práv a svobod svěřeno zákonu. Z opaku vyplývá,

že úmyslné i nedbalostní šíření nakažlivé lidské nemoci trpí ústavní vadou, neboť co se považuje za nakažlivou nemoc, je stanoveno vládním nařízením a nikoli zákonem. Protože ústavodárce svěřil kompetenci k vymezení skutkové podstaty trestného činu zákonu, vyloučil tím sekundární úpravu. Zákonodárce má tak ústavní povinnost určit, šíření jakých nakažlivých lidských nemocí je pod trestní sankcí. Přenos této povinnosti na vládu je tedy neústavní. Zákonodárce je povinen vykonávat svou zákonodárnou působnost tehdy, když mu tak ukládá ústavní pořádek. Nesmí ji přenést do oblasti prováděcích právních aktů, byť by se to jevilo jako účelnější z hlediska rychlosti přijetí právní úpravy.⁶³

V roce 2019 bylo evidováno 10 případů trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci. O rok později, kdy byl seznam nakažlivých lidských nemocí rozšířen o onemocnění COVID-19, dosáhl počet odhalených případů téměř čtyř desítek. V roce 2021 to bylo rekordních 192 případů, z nichž většina se týkala právě pandemie koronaviru. V důsledku epidemiologických opatření docházelo k rušení mnohých jednání a omezování kontaktů s veřejností, čímž se prodlužovala některá trestní řízení. Také v přípravném řízení musely orgány činné v trestním řízení respektovat speciální hygienická opatření, což se odráželo v podmínkách provádění dokazování, zejména výslechu osob.

S ohledem na výše uvedené je ovšem nutné zmínit, že Ministerstvo spravedlnosti připravilo návrh na změnu předmětného vládního nařízení, podle něhož by již šíření koronaviru v České republice nemělo být trestné. Vládní nařízení, které by COVID-19 ze seznamu nakažlivých nemocí vyřadilo, je v připomínkovém řízení a navrhovaná změna by měla platit od července roku 2023. Ministerstvo ji odůvodnilo s tím, že na dané onemocnění již existuje prevence i účinná léčba, která lidem uleví od těžkého průběhu nemoci, a tedy dané onemocnění nepředstavuje pro společnost takové riziko, jaké představovalo v době svého zařazení na seznam nakažlivých lidských nemocí. Epidemiolog Roman Chlábek k tomu uvedl: *„Už to není nové onemocnění, proto je třeba dostat ho na úroveň chřipky nebo RS virů. Padá důvod, aby byl covid ve stejné skupině třeba neléčitelné AIDS. Řada covid pozitivních lidí pravděpodobně už ani nejde k lékaři. Díky dřívějšímu prodělání či očkování mají mírnější průběh a ani nevědí,*

⁶³ KOUDELKA, Zdeněk. *Ústavní trestnosti šíření nakažlivé nemoci. Advokátní deník* [online]. 2021, 29. 11. 2021 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/11/29/ustavnost-trestnosti-sireni-nakazlive-nemoci/>

*jakou virózu zažívají.*⁶⁴ Osobně se s tímto názorem ztotožňuji. Zpočátku bylo onemocnění COVID-19 nové a neznámé. Umíralo v souvislosti s ním velké množství lidí a nikdo nevěděl, jaké budou jeho dlouhodobé dopady. Nemalou měrou se na obavách z něj podílela média, která je často svými titulky ještě prohlubovala. Jsem ale toho názoru, že v současné době už se naprostá většina společnosti smířila s rizikem, které dané onemocnění představuje, a i vzhledem k tomu, že se pravděpodobně nepodaří jej nikdy odstranit, se s ním naučila žít. Přestože s sebou koronavirus bezpochyby přinesl mnoho špatného, stal se postupem času jakýmsi etalonem, součástí běžného života. Zároveň si ale nedovoluji tvrdit, že ostatní nemoci v seznamu uvedené se od koronaviru výrazně liší. Jen s ohledem na jeho příznaky, možnosti léčby a následky, které s sebou přináší, nepředstavuje dle mého tak závažné ohrožení jako například tuberkulóza, mor nebo již zmíněný a stále prakticky neléčitelný AIDS. Jedná se o respirační onemocnění s méně dramatickými dopady.

7.3 Metodika vyšetřování trestných činů spáchaných s motivem strachu

Ačkoliv tyto trestné činy nejsou v praxi příliš obvyklé, v souvislosti s šířením onemocnění SARS-CoV-2 se čas od času některý z těchto případů objevil. Jak vyplývá z výše uvedeného, bylo na území České republiky zaznamenáno spáchání několika trestných činů šíření poplašné zprávy, nejčastěji prostřednictvím sociálních sítí, nebo šíření nakažlivé lidské nemoci, zejména v důsledku nedodržení nařízené karantény. Ojedinělost těchto trestných činů dokazuje i praktická neexistence odborných publikací zabývajících se metodikou jejich vyšetřování.

Pro účely své diplomové práce jsem se proto obrátila na vyšetřovatele z Územního odboru Příbram, kteří mají s vyšetřováním daných trestných činů zkušenost. Poskytli mi rozhovory (*viz Příloha č. 3 a č. 4*), jež mi umožnily získat praktické poznatky a zkušenosti a sestavit tak podrobnější metodiku vyšetřování těchto trestných činů.

⁶⁴ CERQUEIROVÁ, Andrea. *Šíření covidu v Česku už nebude trestným činem.: Odborníci změnu vítají.* Deník.cz [online]. 2023, 10. 2. 2023 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/zdravi/je-sireni-koronaviru-trestny-cin>.

7.3.1 Metodika vyšetřování trestného činu šíření poplašné zprávy

V době nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s pandemií COVID-19 média informovala o několika případech trestného činu šíření poplašné zprávy, nejčastěji skrze sociální sítě. Tomu nasvědčuje i výše uvedená kazuistika. Podkapitolu týkající se metodiky vyšetřování onoho trestného činu jsem se proto rozhodla částečně zaměřit na tento způsob spáchání. S jejím zpracováním mi pomohl vyšetřovatel násilné kriminality z Územního odboru Příbram.

V rámci metodiky vyšetřování tohoto trestného činu musí být ze strany orgánů činných v trestním řízení zohledněna řada aspektů. Důraz by měl být kladen především na motiv pachatele. Je třeba rovněž přihlížet ke skutečnostem, že většina důkazů bude pocházet z internetového prostředí, zpravidla z prostředí sociálních sítí. Je tak nezbytně nutné se k pramenu důkazu nejen dostat, ale také jej uchovat v takové podobě, aby z něj získávaný důkaz mohl být následně použit v přípravném řízení a hlavním líčení.⁶⁵

7.3.1.1 Typické motivy páčání

Mezi typické motivy páčání trestného činu šíření poplašné zprávy řadíme:

- osobní strach pachatele;
- snahu vyvolat strach v ostatních;
- nenávisť vůči očkovaným/neočkovaným osobám;
- mstu, nenávisť, či jiné motivy vyplývající z konfliktů v mezilidských vztazích;
- snahu o vyniknutí;
- politické motivy; atp.

⁶⁵ BRUCKNEROVÁ, Eva a Jan MALÝ. *Koronavirus z pohledu kriminalistiky - část II. Právní prostor* [online]. 25. 5. 2021 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/koronavirus-z-pohledu-kriminalistiky-cast-ii>

7.3.1.2 Typické stopy

Dalo by se říci, že trestný čin šíření poplašné zprávy skrze sociální sítě je páchan jaksi skrytě ve specifickém internetovém prostředí. Při jeho vyšetřování má význam řada stop. Mohou to být stopy ve vědomí osob, konkrétně pachatelů samotných, adresátů těchto poplašných zpráv a dalších uživatelů sociálních sítí. Nejdůležitějším zdrojem informací, ze kterého je zřejmé, co se skutečně stalo, je pak samotný obsah poplašné zprávy, v tomto případě zejména příspěvku na sociálních sítích, Facebooku, Twitteru a dalších.

7.3.1.3 Typické vyšetřovací situace

Setkat se můžeme zejména s následujícími počátečními situacemi:

- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem, avšak nelze jednoznačně určit totožnost pachatele a učinit závěr o způsobu spáchání trestného činu. Škoda je či není zjištěna a z dosud zjištěného lze či nelze usuzovat na motiv činu. – Kriminalista se v počáteční etapě vyšetřování zaměřuje na zjištění informací o možném způsobu spáchání trestného činu a informací týkajících se totožnosti možného pachatele.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek se stal a je trestným činem. Zároveň tyto skutečnosti objasňují způsob spáchání trestného činu. Nelze však jednoznačně učinit závěr o totožnosti pachatele. Způsobená škoda je či není zjištěna a z dosud zjištěného lze či nelze usuzovat na motiv činu. – Kriminalista v těchto situacích opatřuje prameny důkazů a získává informace o totožnosti pachatele.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem, zároveň umožňují učinit závěr o totožnosti pachatele, avšak nedovolují učinit závěr o způsobu spáchání trestného činu. Způsobená škoda je či není zjištěna a lze nebo nelze usuzovat o motivu činu. – Kriminalista se v této situaci zaměřuje na opatřování důkazů prokazujících naplnění znaků konkrétní skutkové podstaty trestného činu.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem, lze učinit závěr o totožnosti pachatele a způsobu spáchání

trestného činu. Způsobená škoda je či není zjištěna a lze či nelze usuzovat na motiv činu. – Kriminalista může po vyhodnocení dosud získaných podkladů sdělit obvinění konkrétní osobě.

7.3.1.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Dle ustanovení § 89 odst. 1 trestního řádu, s přihlédnutím k danému trestnému činu je v nezbytném rozsahu třeba dokazovat zejména:

- zda se stal skutek, v němž je spatřován trestný čin,
- zda tento skutek spáchal obviněný, případně z jakých pohnutek,
- podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu,
- podstatné okolnosti k posouzení osobních, rodinných, majetkových a jiných poměrů obviněného,
- podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem a bezdůvodného obohacení,
- okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily její spáchání,
- motiv,
- zda a jaká vznikla škoda nebo byly získány jiné neoprávněné výhody,
- zda byla při spáchání trestného činu poskytnuta součinnost ze strany dalších osob atp.

7.3.1.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Zvláštnosti podnětů k vyšetřování představují způsob, jakým se policejní orgány o spáchání trestného činu dozví. Nejčastěji se tak děje prostřednictvím oznámení od osoby, která byla trestným činem dotčena, tedy od osoby poškozené. Obecně se však vyskytují i trestné činy, u nichž je přímo oznamovatel jejich pachatelem, například při nepravdivém oznámení uložení bomby v budově. Podnětem k vyšetřování mohou být také výsledky operativně pátrací činnosti policie.

7.3.1.6 Typické počáteční úkony

Typickými počátečními úkony mohou být:

- vyžadování potřebných vysvětlení – postupuje se podle obecně platných kriminalistických doporučení výslechu,
- zajišťovací úkony (domovní prohlídky, vydání a odnětí věci atp.),
- vyžadování expertíz.

7.3.1.7 Zvláštnosti následných úkonů

- Zvláštnosti výslechu obviněného – podle konkrétního případu je potřeba jej zaměřit zejména na zjištění osobních poměrů obviněného, kdy pojal záměr spáchat trestný čin, zda se na jeho spáchání připravoval, na otázky způsobu spáchání trestného činu atp.
- Zvláštnosti výslechu svědků – takovými osobami mohou být podle okolností konkrétního případu jak adresáti předmětné poplašné zprávy, tak také uživatelé sociálních sítí.

7.3.2 Metodika vyšetřování trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci

Zatímco dříve se lidé dopouštěli tohoto trestného činu zejména v souvislosti se šířením žloutenky či AIDS, po vypuknutí pandemie COVID-19 přibýlo v návaznosti na zapojení koronaviru SARS-CoV-2 do seznamu nakažlivých lidských nemocí i trestných činů spočívajících v šíření tohoto onemocnění. Pokud bych se měla zamyslet nad tím, zda samotné nenošení ochranných pomůcek bylo správně hodnoceno jako trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci, jsem toho názoru, že věděl-li dotyčný o pozitivním výsledku svého testu nebo vykazoval-li příznaky onemocnění, a přesto ochranné pomůcky nenosil, byla v té době kvalifikace takového jednání jako trestného činu správná. Dnes je však situace jiná. S onemocněním je společnost lépe seznámena a i vzhledem k pravděpodobnému vyřazení viru ze seznamu nakažlivých lidských nemocí a ukončení povinné sedmidenní izolace by takové jednání jako trestný čin za běžných okolností již hodnoceno nebylo.

Rovněž ke zpracování metodiky vyšetřování tohoto trestného činu mi přispěl rozhovor. Poskytla mi jej vyšetřovatelka z Územního odboru Příbram, která se vyšetřováním trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci přímo v souvislosti s onemocněním COVID-19 zabývala ve své praxi. Na základě poskytnutých informací vztahujících se k tomuto případu jsem následně zpracovala metodiku vyšetřování daného trestného činu.

7.3.2.1 Typické motivy páčání

Typické motivy páčání mohou být zčásti shodné jako u předchozího trestného činu. Mohou jimi být zejména:

- vzdor vůči vládním nařízením;
- snaha vyvolat strach v ostatních;
- konflikt mezi očkovanými/neočkovanými osobami;
- msta, nenávisť, či jiné motivy vyplývající z konfliktů v mezilidských vztazích;
- snaha o vyniknutí;
- politické motivy atp.

7.3.2.2 Typické stopy

Důležité jsou zejména stopy paměťové, jejichž nositeli mohou být oběti šíření nakažlivé lidské nemoci, které byly v bezprostředním kontaktu s nakaženým, ti, kteří dotyčnou osobu viděli atp.

7.3.2.3 Typické vyšetřovací situace

Opět zde budou vytyčovány obvyklé vyšetřovací situace:

- Zjištěné informace nasvědčují tomu, že se skutek stal, je trestným činem a spáchala jej konkrétní osoba. – V další fázi vyšetřování se činnost zaměřuje především na zjištění pohybu pachatele.
- Zjištěné informace nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem, avšak není známá totožnost pachatele. - Činnost orgánů činných v trestním řízení je tedy zaměřena na zjištění osoby pachatele.
- Zjištěné skutečnosti nenasvědčují tomu, že spáchaný skutek je trestným činem.

7.3.2.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Rozsah dokazování je vždy odvislý od konkrétního případu. Zjištěno musí být zejména:

- místo a čas spáchání skutku;
- způsob spáchání;
- informace od obětí, jak přišly do kontaktu s nakaženým, zda ho mohou identifikovat, zda ho osobně znají, zda s ním vedly rozhovor, atp.;
- svědci, kteří mohli pachatele při spáchání daného trestného činu vidět;
- kdy, komu a kým byl skutek oznámen atp.

7.3.2.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Podněty, jejichž prostřednictvím se policejní orgány dozvídají o spáchání daného trestného činu, mohou být různé. Typickým bývá oznámení od občanů jako svědků, poškozených osob či přímo institucí jako například krajských hygienických stanic, které se o takovém šíření dozví. Déle to mohou být výsledky operativně pátrací činnosti policie atp.

7.3.2.6 Typické počáteční úkony

- Výslech oznamovatele – ten se liší podle toho, zda se jedná o očitého svědka či o svědka, který informace o trestném činu získal zprostředkovaně. Od očitého svědka zjišťujeme popis místa činu a pachatele, doby a způsobu spáchání. U svědků majících zprostředkované informace dokumentujeme jejich výpověďmi zdroj informací k případu a chování osoby, která informace poskytovala.
- Výslech poškozeného/poškozených osob – ten bývá zaměřen na zjištění vztahu s pachatelem a okolností, za jakých k šíření nemoci došlo;

7.3.2.7 Zvláštnosti následných úkonů

Dalo by se říci, že rozsah a způsob provedení následných úkonů se neliší od standardních postupů. Provádí se výslechy svědků, sledování pohybu pachatele, mohou být vyžadována odborná vyjádření lékařů atp.

8. Trestné činy spáchané s motivem zisku

V průběhu pandemie COVID-19 jsme mohli zaznamenat také množství trestných činů, jejichž spáchání bylo motivováno vidinou zisku. Majetkové trestné činy nalezneme zakotvené v hlavě páté zvláštní části trestního zákoníku. Směřují proti vlastnictví (např. krádež, zpronevěra) a majetku jako celku (např. podvod). Majetkové zájmy ohrožují ale i další trestné činy, jako např. trestný čin loupeže, jež patří mezi trestné činy proti svobodě, výtržnictví ze skupiny trestných činů proti pořádku, nebo trestné činy hospodářské. Konkrétně u trestných činů krádeže, loupeže, podvodu, zpronevěry a lichvy, o nichž budou pojednávat následující podkapitoly, obsahuje samotná skutková podstata vedle té základní i kvalifikovanou skutkovou podstatu zabývající se spácháním trestného činu za stavu nouze. Z uvedeného vyplývá, že již nelze ke spáchání daného trestného činu v době nouzového stavu přihlídnout jako k přitěžující okolnosti, neboť se jedná o samostatnou kvalifikovanou skutkovou podstatu.

V období nouzového stavu od 12. 3. do 17. 5. 2020, kdy Nejvyšší státní zastupitelství sledovalo některé vybrané trestné činy, bylo spácháno celkem 8 354 trestných činů krádeže, které byly kvalifikovány v přísnější trestní sazbě právě s ohledem na vyhlášený nouzový stav (*více v podkapitole 5.2. Zostření trestní represe*). Z tohoto údaje však bylo evidováno 6 989 trestných činů spáchaných neznámým pachatelem a 1 365 spáchaných známým pachatelem.⁶⁶ Trestný čin krádeže zůstal zdaleka nejčtetnějším a spolu s trestnými činy maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, ohrožení pod vlivem návykové látky a zanedbání povinné výživy představoval v roce 2021 60 % veškeré vykazované kriminality.⁶⁷ Výrazně nižší byly údaje v případě dalších majetkových trestných činů, a to podvodu (celkem spácháno 374 trestných činů, z toho neznámým

⁶⁶ MALÝ, Petr. *Nejvyšší státní zastupitelství vyhodnotilo vývoj kriminality během nouzového stavu. Nejvyšší státní zastupitelství*. [online]. Praha, 8. 6. 2020. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-statni-zastupitelstvi-vyhodnotilo-vyvoj-kriminality-behem-nouzoveho-stavu/>

⁶⁷ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021: Další pokles kriminality, ale také více závažných a složitých případů. *Nejvyšší státní zastupitelství České republiky* [online]. Brno, 11. července 2022 [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/zprava-o-cinnosti-statniho-zastupitelstvi-za-rok-2021-dalsi-pokles-kriminality-ale-take-vice-zavaznych-a-slozitych-pripadu/>

pachatelem 337) a zpronevěry (celkem 35 trestných činů, z toho 8 spáchaných neznámým pachatelem).⁶⁸

Počet registrovaných skutků majetkové kriminality dosahoval v období od 1. ledna do 31. prosince 2021 počtu 77 562. V porovnání se stejným obdobím roku 2020 je to o 4 554 majetkových trestných činů méně, což představuje pokles nápadu kriminality o 5,55 %. Na daném poklesu má však zásluhu nikoli prevence, ale spíše vládní opatření a nouzový stav, který významně ovlivnil běžný způsob života většiny obyvatel České republiky. V nepatrné míře, dané především inflací, se na poklesu majetkové kriminality projevila i novelizace trestního zákoníku účinná od 1. října 2020, kterou došlo ke zvýšení hranice výše škod pro trestní řízení, kdy škoda nikoliv nepatrná byla zvýšena z částky 5 000 na 10 000 Kč, což způsobilo, že u protiprávních deliktů, kterých se tato změna dotkla, do té doby kvalifikovaných jako trestný čin se způsobenou škodou v minimální výši 5 000 Kč, již nebyly splněny podmínky jejich skutkových podstat a nově se začaly posuzovat „pouze“ jako přestupek.

Nutno podotknout, že i přes vysokou četnost majetkových trestných činů jich však zdaleka nebylo tolik jako před výskytem pandemie. S přihlédnutím k výraznému poklesu stojí za zmínku i porovnání nápadu majetkové kriminality v roce 2021 s rokem 2019, tedy s obdobím před již zmíněnou pandemií, kdy bylo v České republice registrováno celkem 102 136 skutků z oblasti majetkové kriminality. Ve srovnání s tímto rokem byl v roce 2020 zaznamenán pokles o 19,60 % a v roce 2021 dokonce o 24,06 % registrované majetkové kriminality.⁶⁹

⁶⁸ MALÝ, Petr. *Nejvyšší státní zastupitelství vyhodnotilo vývoj kriminality během nouzového stavu. Nejvyšší státní zastupitelství*. [online]. Praha, 8. 6. 2020. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nasz/nejvyssi-statni-zastupitelstvi-vyhodnotilo-vyvoj-kriminality-behem-nouzoveho-stavu/>

⁶⁹ Zpráva SKPV za rok 2021 [online]. Strojnická 27, 170 89 Praha 7 – Holešovice: Policejní prezidium České republiky, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, červen 2022, s. 1-87 [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/zprava-skpv-za-rok-2021>

8.1 Krádež

Trestný čin krádeže je prvním z trestných činů proti majetku, zakotvených v páté hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Objektem bývá zejména vlastnictví věci, dále držba, ale i jen faktické držení věci. S odkazem na § 205 odst. 1 trestního zákoníku se jej dopustí, kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou, spáchá čin vloupáním, bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí, čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo čin spáchá na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace osob, za což bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci. Odst. 1 připojuje k definici krádeže tyto další uvedené alternativní znaky a odst. 2 zakotvuje podmínku, že pachatel již byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. S ohledem na nouzový stav vyhlášený v souvislosti s pandemií COVID-19 bude pak odnětím svobody na dvě léta až osm let pachatel potrestán, spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek.⁷⁰ Jako jiná událost vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek by mohla být posouzena právě také pandemie COVID-19. Přísnější postih spáchání trestného činu krádeže v době této události může být odůvodněn jednak tím, aby nedocházelo k páčání dané trestné činnosti v době, kdy se složky integrovaného záchranného systému zabývají řešením nastalé mimořádné situace, jakož i tím, že pachatelé trestné činnosti takové mimořádné situace zneužívají, což podstatně zvyšuje společenskou škodlivost jejich jednání. Mezi popsanou událostí a trestným činem krádeže musí být dána příčinná souvislost.⁷¹

⁷⁰ Ustanovení § 205 odst. 4 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ ŠCERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. 2. aktualizace*. Praha: C.H. Beck, 2022. [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz>

8.1.1 Metodika vyšetřování trestného činu krádeže

8.1.1.1 Kriminologická charakteristika krádeží

Způsoby páchaní krádeží jsou různorodé. Kritériem jejich klasifikace je jednak charakter způsobu páchaní a také charakter objektu zaměření pachatele. Podle uvedeného pak dělíme krádeže do následujících skupin:

- krádeže vloupáním do: pokladen, bank, bytů, rodinných domů, chat, garáží, kanceláří, muzeí a galerií, kostelů, obchodů a restaurací, výkladních skříní, kiosků, motorových vozidel a dalších objektů;
- krádeže kapesní;
- krádeže motorových vozidel;
- krádeže prosté – relativně volně přístupných věcí, např. stavební materiál, volně odložené věci v restauracích, obchodech atp.;
- krádeže v bytech – jedná se o případy, kdy pachatel je do bytu vpuštěn majitelem, a např. požádá o sklenici vody. V době, kdy je sám v předsíni, snaží se odcizit nějaké věci atp.;
- krádeže v obchodech – jedná se o krádeže vystaveného zboží atp.
- krádeže v kancelářích atp.⁷²

S přihlédnutím k uvedeným okolnostem koronavirové pandemie a poklesu kriminality vůbec si dovoluji konstatovat, že množství krádeží bylo spácháno v obchodech či vloupáním do objektů. Naopak krádeže kapesní byly dle mého názoru z důvodu celkového omezení kontaktu mezi lidmi spíše ojedinělé.

Dalším kritériem je vztah pachatele k objektu, v němž je krádež páchána. Způsoby páchaní pak můžeme rozdělit podle tohoto kritéria následovně:

- Krádeže páchané vnitřními pachateli (*např. zaměstnanci atp.*) mají okruh pachatelů omezený na osoby, které mají k cizímu majetku přístup, tedy zaměstnanecký nebo jiný vztah k objektu, v němž je krádež páchána.

⁷² STRAUS, Jiří a kol. *Kriminologická metodika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 22.

- Krádeže páchané vnějšími pachateli vykazují neomezený okruh pachatelů, kterými může být libovolná osoba. Absentuje zde předchozí vztah pachatele a objektu, kde se odcizená věc nachází.
- Krádež páchané ve spolupachatelství tzv. vnitřního s vnějším pachatelem, kdy dochází k dělení tzv. rolí. Vnitřní pachatel poskytne informace a připraví (usnadní) krádež a vnější pachatel ji provede.⁷³

Osoby páchající krádeže mají často posunutý žebříček uznávaných hodnot. Rozsáhlou skupinu pachatelů představují recidivisté, což vede v rámci tipování potencionálních pachatelů k efektivnímu využívání kriminalistických evidencí. Vedle recidivistů představuje pachatele téměř čtvrtiny objasněných trestných činů krádeží mládež. Pachatelé za účelem zabránění vzniku stop často používají rukavice, jiné postupy jsou spíše ojedinělé. Jejich lehkomyšlné počínání k odcizeným věcem může však v konečném důsledku vést k jejich snazšímu dopadení. Předmětem útoku může být v podstatě cokoliv, často se jedná o finanční obnos, starožitnosti, umělecké předměty a další. Nutno podotknout, že ve spojitosti s pandemií koronaviru nás média informovala spíše o drobných krádežích, o čemž svědčí i uvedená kazuistika.

8.1.1.2 Typické stopy

Charakter stop je odvislý od způsobů páchaní krádeží. Převážně se jedná o stopy materiální, méně časté jsou stopy ve vědomí lidí.

Stopy materiální se vyskytují nejčastěji u krádeží vloupáním. Kromě druhu krádeže závisí rovněž na místě, kde byla krádež spáchána, na povětrnostních podmínkách nebo na době uplynulé od jejího spáchání do oznámení. Typickými stopami jsou stopy po použití nástrojů (šroubováků, páčidel, hasáků a dalších), stopy obuvi, rukavic, daktyloskopické stopy a stopy působení na poškozených objektech (vylomené dveře, vypáčená okna, rozbité skleněné výplně oken a dveří atp.).

⁷³ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 20

Zejména u krádeže vloupáním se pak výjimečně vyskytují také stopy ve vědomí svědků. V jiných případech, kterými jsou např. krádeže motorových vozidel či kapesní krádeže, je tento druh stop jedním z mála, který je možné využít v průběhu vyšetřování.

8.1.1.3 Typické vyšetřovací situace

Počáteční situace při vyšetřování trestných činů krádeží mohou být následovné:

- pachatel byl zadržen na místě činu nebo v jeho bezprostřední blízkosti a odcizené věci nebo nástroje použité k vniknutí do objektu má u sebe,
- pachatel byl vyrušen a z místa činu uprchl, odcizené věci nebo použité nástroje k vniknutí do objektu ponechal na místě, nebo je má při sobě, popis pachatele je znám,
- pachatel nerušeně čin dokonal a z místa činu se vzdálil, informace směřující ke zjištění totožnosti pachatele nejsou k dispozici.⁷⁴

První z uvedených vyšetřovacích verzí patří mezi nejprůzračnější. Vyšetřování tady přechází přímo do fáze dokazování, neboť pachatel je znám, byl při činu přímo přistižen a má u sebe nebo při sobě odcizené věci. Cílem je tak zajistit důkazy prokazující příčinnou souvislost mezi jednáním pachatele a zjištěnými skutečnostmi. Druhá vyšetřovací verze vychází ze zjištění odcizení relativně brzy po spáchání činu, což umožňuje dopadnout pachatele pronásledováním po tzv. „horké stopě“. Je v ní třeba prokazovat příčinnou souvislost mezi spáchaným skutkem a osobou pachatele. Třetí vyšetřovací verze je charakterizována úplnou absencí nebo nedostatkem informací o osobě pachatele, o době a místě spáchání činu. Je tak potřeba se nejprve zaměřit na identifikaci odcizené věci. V počátku se snahy uchylují k jejímu nalezení a od ní ke zjištění pachatele.

8.1.1.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Jedná se o okolnosti, jež je třeba při vyšetřování krádeží zjišťovat. Lze je rozdělit do několika okruhů, jejichž zjišťování je typické pro všechny druhy krádeží.

⁷⁴ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9, s. 453.

1. Okolnosti vztahující se k objektivním skutečnostem spáchání krádeže:
 - zda se o krádež jedná či nikoli;
 - co bylo odcizeno, v jakém množství a v jaké hodnotě. Dále kdo je poškozený, zda se jedná o osobu fyzickou nebo právnickou;
 - místo a čas spáchání krádeže;
 - způsob spáchání krádeže;
 - zda byla krádež ze strany pachatele připravovaná (např. tipování objektů, získávání informací o něm atd.);
 - kde se nacházejí odcizené věci.
2. Okolnosti vztahující se k subjektivním skutečnostem spáchání krádeže:
 - kdo ji spáchal;
 - zda pachatel spáchal krádež sám nebo ve spolupachatelství či v rámci organizované skupiny;
 - jaký byl motiv a cíl spáchání krádeže.
3. Jiné okolnosti vztahující se ke skutečnostem rozhodujícím pro dokazování činu, trestní odpovědnosti pachatele a pro předcházení krádeží:
 - příčiny, jež pachatele vedly ke spáchání krádeže a podmínky umožňující mu krádež spáchat;
 - zjišťování a zajišťování hodnot k náhradě způsobené škody.

8.1.1.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Typickými podněty k vyšetřování jsou oznámení poškozených osob, svědků nebo zjištění orgánů kriminální policie.

Oznámení poškozených osob obsahuje informace o místě činu, kdy viděly odcizenou věc naposledy, kdy zjistily vniknutí do objektu, informace o odhadované výši škody atp. Všechny informace je potřeba prověřit a prověření řádně zdokumentovat. Svědci typicky oznamují trestný čin krádeže telefonicky. Zjistit je potřeba identifikační znaky pachatele, směr jeho útěku, zabezpečit jeho pronásledování, dále zajistit místo činu a provést další potřebné počáteční úkony. V případech, kdy podnět představuje vlastní zjištění orgánů kriminální policie, přechází obvykle vyšetřování přímo do fáze dokazování.

8.1.1.6 Zvláštnosti počátečních vyšetřovacích a operativně pátracích úkonů

Jelikož ve většině případů v počátečním stadiu vyšetřování schází informace o pachateli, je třeba zaměřit počáteční vyšetřovací a operativně pátrací úkony na zjištění identifikačních znaků odcizených věcí, informací o potencionálním pachateli, způsobu spáchání, tipování podezřelých osob a pátrání po odcizených věcech. Je-li krádež oznámena bezprostředně po jejím spáchání, provádí se první zásah. Ten spočívá v pronásledování pachatele po tzv. „horké stopě“ za pomoci policejních hlídek nebo služebního psa. Bude-li tento první zásah neúspěšný, je třeba zaktivovat řadu operativně pátracích opatření směřujících ke zjištění a prověření informací umožňujících vypátrání a zajištění odcizených věcí nebo pravděpodobného pachatele.

Typickým počátečním úkonem je ohledání místa činu, neboť se na něm nacházejí materiální stopy svědčící o spáchání trestného činu a umožňující identifikaci pachatele či použitých nástrojů. Lze sem zahrnout také vyžadování potřebných vysvětlení od poškozených osob a svědků. V případech zadržení podezřelé osoby ve smyslu § 76 odst. 2 trestního řádu, nebo je-li důvodné podezření, že se v objektu nacházejí věci důležité pro trestní řízení, je typickým počátečním úkonem domovní a osobní prohlídka nebo prohlídka jiných prostor.

8.1.1.7 Zvláštnosti následné etapy vyšetřování

V rámci následného vyšetřování se k objasnění trestného činu používají různé metody. Na prvním místě lze zmínit výslech obviněného, jímž je třeba objasnit způsob spáchání krádeže, charakter použitých nástrojů, charakter a množství odcizených věcí, jak s nimi bylo naloženo apod. Snáze se prokazuje spáchání trestného činu osobám, které dosud nebyly trestány, krádeže se dopustily z touhy po věci, k jejímuž zakoupení neměly dostatek finančních prostředků nebo se ocitly v tíživé životní situaci, kterou nedokázaly řešit jinak. Obtížněji se postupuje v případě pachatelů recidivistů, kteří trestnou činnost popírají. Na objasnění místa a času spáchání krádeže, okolností jejího spáchání, přesné určení a popis odcizených věcí a odhad výše škody je pak třeba zaměřit výslech svědka. Je-li třeba k objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení odborných znalostí,

využívá se expertíza. Další z metod je pak rekognice zaměřena na znovupoznání především věcí pocházejících z trestné činnosti.

8.2 Loupež

Trestný čin loupeže je upraven v § 173 trestního zákoníku, který v odst. 1 zakotvuje, že kdo proti jinému užití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let. Loupež je tedy zvlášť závažným zločinem, neboť za ni lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí deset let, což je dle § 14 odst. 3 trestního zákoníku požadavek pro zvlášť závažný zločin. Nezbytnou podmínkou posouzení skutku jako loupeže je, aby násilí nebo pohrůžka bezprostředního násilí byly použity před zmocněním se předmětu útoku.⁷⁵ Tento trestný čin řadíme do hlavy druhé zvláštní části trestního zákoníku, konkrétně mezi trestné činy proti svobodě, právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství. Tím se také liší od zbylých trestných činů obsažených v této kapitole. Kumulativně pak zahrnuje dva objekty, a to svobodu ve smyslu svobody rozhodování a majetek, jehož se chce pachatel zmocnit. Zákonodárce tak v rámci daného zařazení kladl důraz spíše na ochranu svobody člověka, zatímco majetek představuje objekt sekundární. Loupež může být prostá nebo kvalifikovaná. Kvalifikované loupeže se pachatel dopustí tehdy, spáchá-li loupež jako člen organizované skupiny, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, značnou škodu, spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání teroristického trestného činu, trestného činu financování terorismu nebo vyhrožování teroristickým trestným činem, dále způsobí-li daným činem škodu velkého rozsahu nebo smrt. Loupežné přepadení hrozí zejména tam, kde se pracuje s finanční hotovostí (např. pošty, banky, obchody, herny aj.), ale jsou jimi ohroženy i osoby starší či osoby se zdravotním postižením, které mají sníženou možnost obrany.

⁷⁵ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 33.

8.2.1 Metodika vyšetřování trestného činu loupeže

8.2.1.1 Kriminologická charakteristika loupeží

Loupeže jsou v praxi často páchany za použití zbraně. V České republice osciluje počet loupeží spáchaných se zbraní kolem 10 %.⁷⁶ Je však nutné podotknout, že ke střelbě dochází v průběhu loupeží spíše ojediněle, zejména za účelem zdůraznění pohrůžky výstražnou střelbou, k překonání mechanických zábran či v rámci pudové reakce útočníka. Loupeže jsou zpravidla předem cíleně plánované, připravované a organizované. Převažující část pachatelů tvoří muži ve věku cca 35 let. Přibývá také pachatelů cizí státní příslušnosti. Stejně tak oběťmi jsou nejčastěji muži.

Podle různých hledisek můžeme klasifikovat různé způsoby páchaní loupeží:

1. Podle intenzity agrese rozlišujeme:

- loupeže páchané za použití pohrůžky bezprostředního násilí (např. pachatel namíří na přepadenou osobu zbraň s výzvou k vydání peněžní hotovosti);
- loupeže páchané užitím přímého fyzického násilí (např. pachatel zaútočí na oběť v úmyslu zmocnit se cizí věci);
- loupeže páchané uvedením osoby do stavu bezbrannosti lstí (např. pachatel užije uspávací prostředek nebo omamnou látku s úmyslem zmocnit se cizí věci).

2. Podle charakteru napadeného objektu rozlišujeme:

- loupežná přepadení peněžních ústavů, jako jsou např. pošty, banky, spořitelny, záložny atp.;
- loupežná přepadení přepravy peněz mířená proti pracovníkům bezpečnostních agentur, zaměstnancům podniků převážejících tržby atp.;
- loupežná přepadení obchodů, provozoven a jiných živnostenských prostor jako např. čerpacích stanic, heren atp.;
- loupežná přepadení bytových prostor
- loupežná přepadení dopravních prostředků, např. řidičů taxislužby kamionové dopravy atp.;

⁷⁶ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminologická metodika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 64.

- loupežná přepadení prostá v parku, na ulici atp.
3. Podle existence předchozího kontaktu mezi pachatelem a obětí:
- bez předchozího kontaktu
Podle toho pak rozlišujeme tzv. napadení ze zálohy, kdy je pachatel až do poslední chvíle skrytý a oběť ho tak dopředu nespatří. K napadení dochází často zezadu nebo z boku. Druhým případem je frontální napadení vedené zepředu, kdy je oběť schopna pachatele dopředu vnímat a případně se jeho útoku bránit.
 - po předchozím kontaktu
Charakteristický je předchozí kontakt poškozeného s pachatelem, přičemž pachatel často navazuje daný kontakt již s loupežným úmyslem. Roli hraje konzumace alkoholu, provozování prostituce nebo předchozím klamavé jednání.

Stále častěji předchází samotnému spáchání loupeže přípravné jednání, spočívající ve „vytipování“ vhodné oběti nebo objektu, obhlídce místa činu apod.

8.2.1.2 Typické stopy

Typickými stopami jsou stopy ve vědomí osob, což vyplývá zejména ze skutečnosti, že ve většině případů oběť přišla s pachatelem do kontaktu a měla možnost si jej zapamatovat. Problém představuje tzv. výběrovost vnímání, kdy oběť vnímá převážně pouze předmět, který ji ohrožuje na životě, a dokáže tak spolehlivě popsat zbraň, avšak pachatele popsat nedokáže. Také z důvodu traumatizujících prožitků může dojít k amnézii, pro kterou není oběť schopna popsat relevantní události. Nejvíce stop se vyskytuje v případech použití fyzického násilí, naopak uvedení do stavu bezbrannosti lstí a pohrůžky bezprostředního násilí zanechává stop méně.

Materiální stopy trestného činu loupeže se vyskytují zejména při použití brachiálního násilí pachatelem.⁷⁷ Tyto stopy se nacházejí na místě činu (stopy krve, nábojnice, sliny na nedopalcích cigaret atp.), na těle oběti a oděvu (řezné či bodné rány, střelné rány atp.), na těle pachatele a oděvu (krevní stříkance, vlasy, atp.), nebo také na předmětech použitých k loupeži (např. na noži krev oběti, na maskovacích kuklách zejména vlasy atp.).

⁷⁷ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 38

Důležitými věcnými důkazy jsou také přímo odcizené věci, zbraně použité při loupeži a další.

8.2.1.3 Typické vyšetřovací situace

Na formování počátečních vyšetřovacích situací má vliv včasnost oznámení loupeže, rychlost reakce policejních orgánů, kvalita a charakter sil a prostředků, které má policie k dispozici a také kvalita a kvantita informací získaných prvotními úkony.

Typické počáteční situace rozdělujeme následovně:

- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že trestný čin loupeže byl spáchán a zároveň pachatel nebo spolupachatel byl zjištěn na místě činu nebo v jeho bezprostřední blízkosti. Vyšetřování je zaměřeno na zjištění skutečností prokazující příčinnou souvislost mezi jednáním pachatele, spáchaným trestným činem a jeho následky.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že trestný čin loupeže byl spáchán, avšak neodůvodňují podezření, že jej spáchala určitá osoba. K dispozici jsou údaje k zjištění totožnosti pachatele a identifikační znaky věcí pocházejících z trestné činnosti nebo prostředků použitých při loupeži. – V těchto případech je znám popis pachatele, je vytvořen jeho portrét nebo je k dispozici záznam z bezpečnostních kamer objektu, v němž došlo k loupeži. Vyšetřování je pak zaměřeno na zjištění totožnosti pachatele, místa jeho pobytu, identifikačních znaků věcí pocházejících z trestné činnosti a prostředků použitých při loupeži.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že trestný čin loupeže byl spáchán, ale informace o identifikačních znacích pachatele ani identifikační znaky odcizených věcí nejsou k dispozici, nebo jsou pouze povrchní. – Vyšetřování je zaměřeno na zdokumentování pramenů důkazů, zjištění identifikačních znaků pachatele a věcí pocházejících z trestné činnosti, vytipování potenciálních pachatelů a zjištění a pátrání po prostředcích použitých při loupeži.
- Zjištěné skutečnosti nenasvědčují tomu, že se trestný čin stal a zároveň informace k zjištění totožnosti pachatele ani identifikační znaky

odcizených věcí nejsou k dispozici. – Jedná se o případy oznámení loupeže poškozeným se značným zpožděním, kdy výpověď navíc vykazuje nedostatky. Vyšetřování je pak zaměřeno na zjištění důkazů podporujících nebo vyvracejících výpověď oznamovatele.

8.2.1.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

V rámci vyšetřování trestného činu loupeže je třeba zjišťovat a dokazovat následující skutečnosti:

- úmysl zmocnit se cizí věci pohrůžkou násilí, brachiálním násilím nebo uvedením osoby do stavu bezbrannosti lstí;
- specifikaci předmětu zájmu pachatele (čeho se pachatel zmocnil nebo čeho se měl v úmyslu zmocnit);
- vlastnický vztah k věci, která byla předmětem zájmu pachatele;
- jakým způsobem a jakými prostředky byla realizována hrozba bezprostředního násilí, brachiálního násilí nebo jakými prostředky byla oběť uvedena do stavu bezbrannosti lstí;
- za jakých okolností k loupeži došlo;
- jakou tělesnou újmu utrpěla oběť, jaké jsou její následky, a výši způsobené škody;
- přípravná jednání předcházející loupeži;
- zda se jednalo o organizovanou skupinu či zločinné spolčení;
- kdo organizoval loupež, rozdělení úloh spolupachatelů, kdo z osob, které se přímo na loupeži nepodílely, věděl o přípravě a dokonání loupeže;
- obsah plánu loupeže a obsah dohody o intenzitě násilí (např. zda byli spolupachatelé alespoň srozuměni s tím, že v případě odporu oběti bude usmrcena, atp.);
- jak bylo naloženo s věcmi pocházejícími z trestné činnosti
- jaké byly motivy inscenace loupeže atd.⁷⁸

⁷⁸ MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9, s. 443

8.2.1.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

U předmětného trestného činu loupeže jsou typickými podněty telefonická nebo ústní oznámení činěná svědkem, poškozeným nebo zdravotnickými zařízeními. Taková oznámení často obsahují i informace k pátrání po tzv. horké stopě, naopak nejasná bývají oznámení od těžce zraněných či podnapilých osob.

8.2.1.6 Zvláštnosti počátečních úkonů

1. Pátrání po pachateli z místa činu

Jedním ze způsobů pátrání prováděných bezprostředně po spáchání trestného činu je pátrání po tzv. horké stopě. Obvykle je toto pátrání zahájeno přímo z místa činu, přičemž pronásledování pachatele musí být okamžité, po rychlém zmobilizování veškerých dostupných sil a prostředků. Podmínkou jeho zahájení je u známého pachatele fakt, že je znám jeho popis a současně s pronásledováním má být vyhlášeno pátrání po jeho osobě. U neznámého pachatele je pátrání po horké stopě závislé např. na krátkosti doby, jež uplynula od spáchání loupeže, a vytváří tak předpoklad, že pachatel není příliš vzdálen od místa činu, na skutečnosti, že byl získán dostatečný popis pachatele, informace o směru jeho odchodu či příchodu a další.

2. Výslech oznamovatele

Tento bývá většinou prvním zdrojem informací o loupeži. Je při něm potřeba zaměřit se zejména na získání informací ohledně doby spáchání loupeže, důvodů přítomnosti oznamovatele na místě činu, zda zde byly přítomny i jiné osoby, co loupeži předcházelo, dále na zjištění, jakých věcí se pachatel zmocnil atp. V podstatě stejné otázky se pak při výslechu kladou poškozeným osobám i očitým svědkům.

3. Ohledání místa činu, oděvu, prohlídka těla poškozeného a podezřelého

Vždy je třeba na místo činu vyjet a provést jeho ohledání, a to i v případech, kdy byla loupež oznámena opožděně. Okamžitě po oznámení se také provádí prohlídka oděvu a těla poškozeného, neboť některé stopy mohou být přeneseny na oběť z těla pachatele. Je-li poškozený zraněn, provádí prohlídku lékař.⁷⁹ Stejně tak se postupuje

⁷⁹ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 43

v případě obviněného, pokud se na jeho těle mohou vyskytovat stopy činu.

4. Zadržení, osobní a domovní prohlídka obviněného
Cílem je nalezení věcí důležitých pro trestní řízení. Zejména se bude jednat o věci pocházející z trestné činnosti, zbraně, kukly atp.
5. Vyhodnocení záznamů z kamerových systémů
Také záznamy z kamerových systémů umístěných v objektech, v nichž k loupeži došlo, představují významný zdroj informací.

8.2.1.7 Zvláštnosti následných úkonů

Následnými úkony jsou zejména:

- Výslech obviněného, jež bývá mnohdy náročným procesním úkonem. Obviněné osoby přicházejí často s promyšlenou obhajobou či falešnými alibi a doznávají se zpravidla až pod tíhou přesvědčivých důkazů.
- Prověrka alibi je činností směřující zejména k prokázání faktů, kde se podezřelá osoba nacházela v inkriminovanou dobu a zda se nepodílela na jednání vztahujícím se ke konkrétnímu trestnému činu. Pro prověrku alibi platí určitá základní pravidla. Provádí se k časovému období spáchaného trestného činu, musí být vzaty v potaz zjištění a zajištěné stopy a další skutečnosti z místa činu, nelze ji zúžit jen na vyšetřovaný trestný čin loupeže, dále podezření nelze vyloučit, je-li alibi potvrzováno jen rodinnými příslušníky a v rámci organizované skupiny má být prověrka provedena současně.
- Šetření k osobě poškozeného. Cílem je získat informace o způsobu života poškozeného, jeho chování, majetkových a rodinných poměrech a dalších skutečnostech, které mohou přispět k osvětlení pohnutky pachatele ke spáchání trestného činu.
- Výslechy svědků, a to konkrétně osob, které znají poškozeného, se kterými poškozený před loupeží hovořil, které s ním žijí ve společné domácnosti, které pachatele vyrušily při páchaní loupeže atp. Jejich výslech pak zaměřujeme na zjištění charakteristických rysů poškozeného, na informace o způsobu spáchání loupeže, popis odcizených předmětů, poměry poškozeného a další.

- Výslechy jiných než očitých svědků, kteří mohou objasnit fakta před a po loupeži, zejména skutečnosti týkající se vztahu obviněného k oběti a k místu činu, obstarávání si zbraní a jiných předmětů obviněným, nakládání s odcizenými předměty atd.
- Rekognice bývá zaměřena na znovupoznání osoby obviněného nebo věci pocházejících z trestné činnosti. Provádí se také rekognice podle hlasu, chůze či gestikulace.
- Znalecké posudky
- Vyšetřovací pokus a rekonstrukce

8.3 Podvod

Trestný čin podvodu řadíme mezi majtkové trestné činy hlavy páté zvláštní části trestního zákoníku. Základ je obsažen v § 209, dle něhož bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci, kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. V souvislosti s koronavirovou pandemií pak bude aplikován odst. 4 písm. c) téhož, kdy odnětím svobody na dvě léta až osm let bude potrestán, kdo spáchá takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek. Není-li stanoveno, že k trestní odpovědnosti postačí zavinění z nedbalosti, je vyžadováno zavinění úmyslné. Z uvedeného vyplývá, že je tedy třeba úmyslné zavinění, a to ne v kterýkoliv okamžik, ale již od počátku jednání vůči poškozenému⁸⁰. Podvod je charakterizován vyvoláním nebo využitím omylu jiného nebo zamlčením podstatné skutečnosti, což směřuje ke zmenšení majetku poškozeného a na druhé straně obohacení pachatele nebo jiné osoby.

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. 6 Tdo 568/2015-45

Vedle podvodu řazeného do oblasti obecné kriminality, rozlišujeme dále pojistný podvod ve smyslu § 210 trestního zákoníku⁸¹ a úvěrový podvod dle § 211 trestního zákoníku⁸², náležející do oblasti hospodářské kriminality. Během nejrůznějších přírodních kalamit zaznamenávají pojišťovny nárůst počtu pojistných podvodů, a proto není divu, že i v rámci světové pandemie docházelo k pokusům o bezdůvodné obohacení. Mj. jsme se mohli setkat s trestným činem úvěrového podvodu podle § 211 trestního zákoníku, jehož se pachatel dopustil v souvislosti se sjednáváním úvěrové smlouvy určené osobám přímo postiženým pandemií koronaviru, přičemž pachatel takovou osobou nebyl, ale za takovou osobu se vydával. Dále rovněž například Energetický regulační úřad zaznamenal několik případů, kdy tzv. energetičtí šmejdi využili situace kolem koronaviru a nabízeli roušky proti podpisu, přičemž ve skutečnosti šlo o podpis pod smlouvou o změně dodavatele. Ne vždy takové jednání dosahovalo trestněprávních rozměrů, ale byla-li jednáním energetického šmejda způsobena škoda nikoli nepatrná, jednalo se o trestný čin podvodu ve smyslu § 209 odst. 1 a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku.

8.3.1 Metodika vyšetřování trestného činu podvodu

Metodiku vyšetřování trestného činu podvodu, jak bude rozebrána v následujících podkapitolách, lze aplikovat nejen v oblasti obecné kriminality, ale s drobnými modifikacemi také v oblasti kriminality hospodářské.

8.3.1.1 Typické způsoby páchaní trestného činu podvodu

Jednáním, jímž pachatel uvede někoho v omyl, předstírá určité okolnosti, které jsou v rozporu se skutečným stavem, a vyvolává tak falešné představy, za nichž se poškozený rozhoduje. Využití něčího omylu dále spočívá v tom, že pachatel sám k vyvolání omylu nepřispěl, ale využívá nesprávných představ poškozeného o určitých okolnostech. Poslední z bodů je naplněn, jestliže pachatel

⁸¹ Ustanovení § 210 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů – „Kdo uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí

a) v souvislosti s uzavíráním nebo změnou pojistné smlouvy,

b) v souvislosti s likvidací pojistné události, nebo

c) při uplatnění práva na plnění z pojištění nebo jiné obdobné plnění bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“

⁸² Ustanovení § 211 odst. 1 zákona č. 40/2009Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů – „Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“

zamlčí podstatné skutečnosti a tím dosáhne obohacení sebe nebo jiného ke škodě cizího majetku.⁸³

Nutno podotknout, že způsoby páčání podvodů jsou odvislé od stupně vývoje společnosti, vývoje politických, hospodářských a sociálních podmínek. Pachatelé dovedou být mnohdy velice vynalézaví při využívání lehkomyšlnosti, důvěřivosti, chamtivosti, lakomství, nouze nebo blahobytu poškozených osob.

Typické způsoby páčání podvodů pak dělíme následovně:

1. Uvedení v omyl nebo využití omylu v osobě
Pachatel poškozeného uvede v omyl nebo využije jeho omylu ve vztahu ke společenskému nebo pracovnímu postavení pachatele nebo k jeho totožnosti.
2. Uvedení v omyl nebo využití omylu ve vztahu k různým věcem
Pachatel poškozeného uvede v omyl nebo využije jeho omylu ve vztahu k majetkovým právům pachatele na určitou věc nebo k existenci, totožnosti, kvalitě, množství a ceně nějaké věci.
3. Uvedení v omyl nebo využití omylu ve faktu činnosti či události
Podvody ve faktu činnosti či události směřují k vyvolání nebo využití mylných představ poškozených o činnosti pachatele či o vzniku určité události.⁸⁴
4. Uvedení v omyl nebo využití omylu ve vztahu k příslibům
Tento podvod spočívá ve falešném příslibu obstarat určité záležitosti, přímluvy a intervence, výhodné nákupy zboží atd. Podvodník nejen že nemá možnost slibované obstarat, ale ani nemá v úmyslu slib dodržet. Po vylákání částky přestane s podvedeným komunikovat a hledá různé výmluvy.⁸⁵
5. Zamlčení podstatných skutečností
V době rozhodování poškozeného o určité skutečnosti mu pachatel zamlčí podstatnou okolnost významnou pro rozhodnutí, čímž sebe nebo jiného obohatí ke škodě cizího majetku.

⁸³ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 42.

⁸⁴ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 51.

⁸⁵ Tamtéž

6. Trikové podvody

Takovými typickými trikovými podvody jsou např. sázková hra „skořápky“ a jiné, využívající nedokonalosti lidských smyslů.

7. Uvedení v omyl nebo využití omylu kombinováním výše uvedených způsobů

Pachatelé podvodů často kombinují výše uvedené způsoby.

8.3.1.2 Typické rysy pachatelů a obětí podvodných jednání

Úspěch pachatele je odvislý od jeho osobnostních a intelektuálních schopností, zejména schopností navazovat kontakty, improvizovat, přizpůsobovat se různým situacím apod. Tyto osoby bývají často dobrými psychology. Na druhé straně se obětmi podvodů mohou stát osoby staré, důvěřivé, ale přibývá i obětí v řadách osob produktivního věku a podnikatelských firem. Společnými znaky těchto osob je snaha o dosažení snadného zisku, lehkomyšlnost a důvěřivost a také nedostatečná zkušenost s prováděním obchodních transakcí.

8.3.1.3 Typické stopy

Jako zdroj informací má u podvodů zásadní význam výpověď poškozeného, případně svědka. Typickými jsou stopy paměťové, které mají při vyšetřování podvodů nezastupitelné místo. Vznikají také nejrůznější písemnosti a užívají se pravé, padělané i pozměněné doklady. Objevují se však i důkazy věcné, jako např. zboží odlišné kvality, padělané listiny, napodobeniny uměleckých děl atd.

8.3.1.4 Typické vyšetřovací situace

Typické počáteční vyšetřovací situace jsou zejména následující:

- Zjištěné skutečnosti nedovolují učinit jednoznačný závěr o totožnosti pachatele a nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin.
- Zjištěné skutečnosti dovolují učinit jednoznačný závěr o totožnosti pachatele, nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, pachatel se však zdržuje na neznámém místě.

- Zjištěné skutečnosti dovolují učinit jednoznačný závěr o totožnosti pachatele, místě jeho pohybu a nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin.⁸⁶

V prvním případě je nutné zaměřit se zejména na zjištění informací ohledně popisu pachatele, jeho zvyků, způsobu života či místa předpokládaného výskytu. Ve druhém případě se orgány činné v trestním řízení zaměřují také na zjištění pobytu pachatele. Nejpriznivější je pak třetí případ, kdy je možné zahájit trestní stíhání a pachatele vyslechnout jako obviněného.

Po sdělení obvinění se můžeme setkat s několika dalšími typickými vyšetřovacími situacemi:

- Obviněný trestnou činnost doznává. V tomto případě je činnost kriminalistů zaměřena především na perfektní zdokumentování trestné činnosti v celém rozsahu.
- Obviněný trestnou činnost zcela popírá. Kriminalisté se v tomto případě snaží opatřit důkazy vyvracející nebo potvrzující výpovědi obviněného, poškozeného a svědků.
- Obviněný doznává jednání, popírá však úmysl obohatit sebe nebo jiného ke škodě cizího majetku. Zde je mimo jiné potřeba usilovat o zjištění skutečností prokazujících úmysl.
- Obviněný odmítá vypovídat. V tomto případě se kriminalista zaměřuje na nalezení důkazů svědčících ve prospěch obviněného.

8.3.1.5 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

Jednou ze zvláštností předmětu vyšetřování trestného činu podvodu bývá úskočné jednání vykazující na první pohled znaky trestného činu, které však trestným činem není. Obtížné je také zjišťování motivu a role poškozeného ve vývoji daného trestného činu. Největší problém v rámci vyšetřování představuje dokazování subjektivní stránky pachatele, kdy je potřeba zaměřit úsilí na získání důkazů o úmyslu pachatele obohatit sebe nebo jiného ke škodě cizího majetku. Je přitom třeba vycházet například ze způsobu života a zdrojů příjmů obviněného, způsobu spáchání trestného činu, počátcích podvodného jednání atp.

⁸⁶ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická metodika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3, s. 46.

8.3.1.6 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

1. Oznámení poškozeného – ze strany poškozeného bývá předmětný trestný čin oznamován s větší časovou prodlevou, neboť poškozený po určité době stále očekává splnění dohodnutého. Jelikož se poškozený ve většině případů ocitl v přímém kontaktu s pachatelem, je schopen uvést informace vedoucí ke zjištění totožnosti pachatele a způsobu spáchání.
2. Výsledky operativní činnosti pracovníků Služby kriminální policie a vyšetřování – úkolem kriminální policie ČR je odhalování a objasňování trestné činnosti. Nabydou-li v průběhu služby podezření o spáchání trestného činu, následně jej operativně rozpracují a předají kriminalistovi ucelený písemný materiál k zahájení trestního stíhání.

8.3.1.7 Zvláštnosti počátečních úkonů

1. Výslech poškozeného (přijetí oznámení o trestném činu) – jím se zjišťuje zejména přesný popis pachatele, kdy, kde a za jakých okolností se poškozený s pachatelem seznámil, co pachatel slíbil, co naopak žádal a co nakonec dostal od poškozeného, jak často a kde se setkávali, jakou poškozený utrpěl škodu atp.
2. Výslech svědků – nejčastěji se bude jednat o osoby, které poškozeného viděly ve společnosti s pachatelem, věděly o podvodném plánu poškozeného atp. Přími svědci se v rámci trestných činů podvodů vyskytují spíše sporadicky.
3. Rekognice podle fotografie – není-li známá totožnost pachatele, provádí se rekognice podle fotografie ve fotoalbu známých pachatelů. Průběh a výsledky se protokolují v souladu s trestním řádem.
4. Zajištění věcí a písemností předaných poškozenému pachatelem – kriminalista vyzve poškozeného k vydání věcí nebo písemností, které mu pachatel předal. Tyto se pak stávají objektem ohledání a expertíz.
5. Ohledání věcí a písemností, které pachatel předal poškozenému – v rámci tohoto počátečního úkonu se bude zjišťovat, zda se na věcech či listinách nenachází daktyloskopické stopy, zda nejsou písemnosti padělané, pozměněné. Doporučuje se provádět ho za

přítomnosti specialistů kriminalisticko-technických a expertizních pracovišť.

6. Opatření ke zjištění totožnosti neznámého pachatele, vypátrání jeho pobytu a zadržení – jedná se zejména o využívání operativně taktických evidencí, prověřování známých pachatelů, „vytěžování“ značného počtu osob, operativní šetření a pátrání po osobách.⁸⁷

8.3.1.8 Zvláštnosti následné etapy vyšetřování

- Výslech obviněného – tímto se doporučuje objasnit zejména kdy, kde a za jakých okolností došlo k prvnímu kontaktu mezi poškozeným a obviněným, kdy obviněný pojal úmysl poškozeného podvést, zda a jak se na podvod připravoval, za jakých okolností k podvodu došlo atp.
- Osobní a domovní prohlídka – její zvláštnosti při vyšetřování trestného činu podvodu spočívají v charakteru věcí, které je potřeba zajistit. Zejména to budou různé písemnosti svědčící o podvodném jednání, účtenky za nákup různých předmětů, peníze apod.
- Rekognice in natura – jelikož bývá často prováděna rekognice pachatele podle fotografie, je pro rekognici in natura nutné, aby poškozený jasně uvedl znaky, podle nichž pachatele pozná, aby nebylo možné ji zpochybňovat.
- Expertízy – nejčastěji se využívají expertízy písma psacích strojů, ručně psaného písma, expertízy z oboru účetnictví, výpočetní techniky atp.

⁸⁷ PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0, s. 58.

8.4 Zpronevěra

Trestný čin zpronevěry náležející, stejně jako předchozí trestný čin, do páté hlavy zvláštní části trestního zákoníku nalezneme zakotvený konkrétně v § 206. Základní skutková podstata zní: „*Kdo si přisvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.*“⁸⁸ Objektem tohoto trestného činu je vlastnictví věci nebo obdobné majetkové právo k jiné majetkové hodnotě.⁸⁹ Spáchá-li pachatel daný trestný čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, bude s odkazem na § 206 odst. 4 písm. c) potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. Opět právě toto ustanovení bude relevantní z hlediska posuzování daného trestného činu spáchaného během nouzového stavu vyhlášeného v souvislosti s koronavirovou pandemií. Aby byla naplněna subjektivní stránka skutkové podstaty tohoto trestného činu, vyžaduje se úmysl pachatele, který však zpravidla nevzniká při svěřením věci, ale až později. Pachatelem může být pouze osoba fyzická, již byla věc nebo jiná majetková hodnota svěřena a která si ji neoprávněně přisvojila.

8.5 Lichva

Nakonec pátá hlava zvláštní části trestního zákoníku zakotvuje také poslední z trestných činů, který bude v rámci této diplomové práce rozebrán z hlediska metodiky vyšetřování, a to trestný čin lichvy podle § 218 odst. 1. Dle tohoto bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti ten, kdo zneužívá něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení, dá sobě nebo jinému poskytnout nebo slíbit plnění, jehož hodnota je k hodnotě vzájemného plnění v hrubém nepoměru, nebo kdo takovou pohledávku uplatní nebo v úmyslu uplatnit ji na sebe převede⁹⁰. Pachatel zde zneužívá některého z taxativně vyjmenovaných stavů poškozeného, které omezují jeho svobodu rozhodování a spočívají v rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti,

⁸⁸ § 206 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1811

⁹⁰ § 218 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů

lehkomyšlnosti nebo rozrušení poškozeného.⁹¹ Bude-li tento trestný čin spáchán za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek, tedy za okolností, které charakterizuje velký počet lidských obětí nebo rozsah škod, bude jeho pachatel potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let s odkazem na § 218 odst. 3 písm. a) trestního zákoníku.

V důsledku vládních restriktivních opatření přišla řada rodin o zdroj svých příjmů. Lidé si pak v návaznosti na to půjčovali peníze či opatřovali jiná plnění, jejichž hodnota však byla často v hrubém nepoměru k jejich vzájemnému plnění. Věděla-li druhá strana o tísní i hrubém nepoměru plnění a zneužila jej, šlo o trestný čin lichvy. Celosvětová pandemie způsobila mimo jiné strmý nárůst poptávky po některých komoditách, což zapříčinilo jejich nedostatek. Prodávány byly například ochranné pomůcky za často přemrštěné ceny, kdy takové jednání by mohlo být považováno právě za trestný čin lichvy, neboť byla v ekonomický prospěch zneužívána tíseň spotřebitele vyplývající ze strachu šíření onemocnění COVID-19. V návaznosti na to došlo ze strany Ministerstva financí k zavedení stropu cen respirátorů.

Jednou z metod, jak lichvu postavit mimo zákon, je úplně zakázat půjčování peněz nebo jiných věcí na úrok. Druhým způsobem regulace je omezení úrokové sazby na určitou nejvyšší přípustnou hodnotu u smlouvy o půjčce, popř. u jiných smluvních typů, pokud jde o naplnění objektivního znaku nepoměru mezi vzájemnými plněními.⁹²

8.6 Metodika vyšetřování trestného činu lichvy a trestného činu zpronevěry

Statistická čísla prozrazují, že trestné činy lichvy a zpronevěry nejsou ze strany orgánů činných v trestním řízení často stíhány, a dostanou-li se před soud, nebývá obžaloba ze strany státního zastupitelství příliš úspěšná. Pro účely své práce jsem se obrátila na vyšetřovatele majetkové kriminality z Územního odboru Příbram, s jejichž pomocí jsem v obecné rovině zpracovala metodiku vyšetřování

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5, s. 1956

⁹² KOUDELKA, Ladislav. *Lichva: trestný čin a společenský jev.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-435-4. s. 204, 205.

těchto trestných činů. Protože jsou velice specifické, v praxi se téměř nevyskytují. Metodika jejich vyšetřování se bude tedy vždy odvíjet od okolností konkrétního případu, avšak lze stanovit alespoň základní aspekty.

8.6.1 Typické motivy

Motivy těchto trestných činů jsou obvykle zjištěné. Mezi ty typické řadíme:

- snahu o získání majetkové prospěchu;
- mstu, nenávist, či jiné motivy vyplývající z konfliktů v mezilidských vztazích;
- politické motivy; atp.

8.6.2 Typické stopy

Významné jsou zejména stopy v listinné či elektronické podobě, kterými mohou být v případě trestného činu zpronevěry například dohody o převzetí svěřených předmětů, finanční hotovosti apod. Dále stopy ve vědomí osob či věcné důkazy.

8.6.3 Typické vyšetřovací situace

Plánování vyšetřování je velmi důležitou činností. Odráží myšlenkové postupy vyšetřujícího pracovníka ve vztahu k věci, k pachateli a v neposlední řadě také k právní kvalifikaci daného skutku. Jedná se o domněnky, které kriminalista následně prověřuje. Mezi typické vyšetřovací situace řadíme následující:

- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem a zároveň je známá totožnost pachatele.
- Zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek se stal, je trestným činem, není však známá totožnost pachatele. - Činnost orgánů činných v trestním řízení je v následující fázi vyšetřování tedy zaměřena na zjištění osoby pachatele.
- Zjištěné skutečnosti nenasvědčují tomu, že spáchaný skutek je trestným činem.

8.6.4 Zvláštnosti předmětu vyšetřování

V rámci vyšetřování je třeba dokazovat:

- zda se skutek stal a je trestným činem;
- zda jej spáchal konkrétní obviněný;
- způsob spáchání skutku;
- pomůcky, jež pachatel ke spáchání použil;
- příčiny a podmínky umožňující páchaní této trestné činnosti;
- výši způsobené škody;
- rozsah neoprávněných výhod pro pachatele;
- výši obohacení pachatele, atp.

8.6.5 Zvláštnosti podnětů k vyšetřování

Policejní orgány se o spáchání těchto trestných činů dozvídají nejčastěji na základě oznámení poškozených osob či firem, které jsou poškozenými subjekty. Dalšími mohou být podněty občanů či výsledky operativně pátrací činnosti policie.

8.6.6 Typické počáteční úkony

Typickými počátečními úkony jsou zajišťovací úkony jako například:

- vydání a odnětí věcí;
- zajištění peněžních prostředků na účtu;
- grafické expertízy;
- domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor atp.

8.6.7 Zvláštnosti následných úkonů

V rámci následných úkonů se provádějí zejména výslechy podezřelých či obviněných. Dále jsou vyslýcháni svědci, rovněž se provádí znalecké dokazování, kdy se zkoumá pravost a původnost listin a dokumentů, průběh a návaznost bankovních a finančních operací atp.

9. Závěr

Pandemie COVID-19 znamenala v poslední době pravděpodobně nejvýraznější zásah do každodenního života lidí po celém světě. Zpočátku nikdo nevěděl, jak dalekosáhlé důsledky může toto onemocnění přinést. Jeho příznaky, často těžký průběh, s tím související přetížení zdravotnické péče, nedostatek ochranných pomůcek či množství úmrtí, to všechno nasvědčovalo tomu, že nový koronavirus rozhodně nepředstavuje bagatelní problém. Postupem času měla však společnost možnost dosáhnout poznání, že vládní opatření a nejrůznější omezení nepředstavují východisko. Předmětné onemocnění bohužel nejspíš už nikdy nepřestane existovat a je tak potřeba s ním počítat i do budoucna. Tomu koneckonců nasvědčuje i skutečnost, že byla zrušena naprostá většina všech vládních opatření.

Jak již samotný název napovídá, jádro tvoří metodika vyšetřování vybraných trestných činů. Pro účely své práce jsem je rozdělila do dvou základních skupin. Konkrétně na ty, k jejichž páchání přispívá především strach, a dále ty, jež jsou páchány s vidinou zisku. Kromě toho, že bylo možné se s těmito trestnými činy setkat během nouzového stavu, spojuje je také fakt, že trestní zákoník vedle základní skutkové podstaty zakotvuje i jejich kvalifikovanou skutkovou podstatu. Jinými slovy, ačkoliv nouzový stav odůvodňuje použití přitěžující okolnosti ve smyslu § 42 písm. j) trestního zákoníku, tento u několika trestných činů zakotvuje vedle základní i kvalifikovanou skutkovou podstatu, čímž výše uvedené vylučuje. Z opaku vyplývá, že třebaže byly dané trestné činy spáchány během nouzového stavu, nelze tuto skutečnost hodnotit jako přitěžující okolnost.

Dá se říci, že protiprávnímu jednání nezabrání téměř žádná neznámá, nebezpečná ani krizová situace. V mnohých případech může být naopak ona nastalá situace impulzem k jeho páchání. Ne jinak tomu bylo za nouzového stavu, opakovaně vyhlášeného během pandemie COVID-19. I přes nelehkost doby kriminalita nevymizela. Trestná činnost, jež byla páchána, však nesla svá specifika, která se odrážela také v metodice jejího vyšetřování. Ta musela být přizpůsobována typickým stopám, vyšetřovacím situacím, počátečním úkonům a jiným. Během koronavirové pandemie byla evidována mj. řada krádeží, jež byly, vzhledem k jejich spáchání během nouzového stavu, trestány přísnější trestní sazbou. Vale tomu dal Velký senát Nejvyššího soudu, který zaujal ve svém

rozhodnutí (*viz výše – sp. zn. 15 Tdo 110/2021*) stanovisko, spočívající v názoru, že trestné činy krádeží a ostatní trestné činy zahrnující kvalifikovanou skutkovou podstatu, spáchané během nouzového stavu, by neměly být automaticky trestány vyšší trestní sazbou, nýbrž je třeba prokázat jejich věcnou souvislost s epidemií COVID-19. Mimo to jsme se ve větší míře mohli setkat také s některými, jinak nepříliš častými trestnými činy. Příkladem lze uvést trestný čin šíření nakažlivé lidské nemoci, spočívající v porušování nařízené karantény, nebo trestný čin šíření poplašné zprávy ve spojitosti s šířením předmětného onemocnění, účinky očkování aj. Nutno podotknout, že některé z vybraných trestných činů se v praxi vyskytují častěji a jiné naopak. Příkladem je trestný čin lichvy či zpronevěry, jež jsou páchany vcelku ojediněle, přičemž ani v době koronavirové pandemie tomu nebylo jinak.

Vzhledem k výše uvedenému bylo mnohdy obtížné zpracovat metodiku vyšetřování těchto trestných činů. Vedle literárních zdrojů jsem proto využila také poznatky z praxe od zkušených vyšetřovatelů, jež jsem získala prostřednictvím několika rozhovorů. Ty mi v konečném výsledku umožnily do dané problematiky více proniknout a lépe ji zmapovat. Z obsahu diplomové práce vyplývá, že vyšetřování jednotlivých trestných činů nese vždy jistá specifika s ohledem na okolnosti konkrétního případu, avšak postup orgánů činných v trestním řízení nebyl nikterak ovlivněn covidovou pandemií.

Diplomová práce na téma „Metodika vyšetřování trestných činů spáchaných v souvislosti s pandemií COVID-19“ měla za cíl vytvořit souhrn strukturovaných poznatků o kriminalistických postupech vyšetřování vybraných trestných činů spáchaných během nouzového stavu. Vzhledem k obsáhlosti předmětné problematiky se domnívám, že není možné ji komplexně postihnout, avšak doufám, že v rámci obsahu této práce se mi to alespoň v základu podařilo.

Resumé

The COVID-19 pandemic has affected the entire world. It was caused by a disease that was until then unknown and therefore no one knew what consequences it could have. In order to prevent its spread, various measures were implemented across countries, which meant significant restrictions on almost every part of human life. However, in the end it was concluded that these approaches are not a solution and most of them were abolished. Coronavirus then practically became perceived on the same level as common respiratory diseases.

During the coronavirus pandemic, law enforcement authorities have been dealing with a lot of crimes, which, however, partially differed from those that were committed outside the state of emergency. This diploma thesis is focused on the methodology of the investigation of selected crimes in which in the penal code, in addition to basic, the objective elements of a crime are also mentioned. The content of this thesis divides them into two specific groups. On those that were committed with the motive of fear and further those also known as financial crimes. The primary goal was to create a summary of structured knowledge about criminal investigation procedures. In this area it was possible to observe certain specifics, but on the basis the procedures remained the same.

Several thefts were documented to be punished by a stricter penalty due to their commission during the state of emergency. The Supreme Court issued a decision sp. zn. 15 Tdo 110/2021, in which it was stated that crimes of theft committed in the state of emergency should not be automatically punished with a higher penalty but it should be proven that it was associated with the COVID-19 pandemic. Besides that, we were able to encounter a greater amount of some otherwise not very usual crimes. As an example, a crime spreading a communicable disease, consisting of quarantine violation, or scaremongering in association with the spread of the disease. To obtain a closer look on the situation, there are also specific cases of the mentioned crimes included.

To conclude it can be added that unlawful acts can not be prevented by any unknown, dangerous, or crisis situation and the COVID-19 pandemic was not an exception.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. HAŠEK, Jaroslav. *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války: Na frontě*. Díl II. Praha: Československý spisovatel, 1980. ISBN 80-202-0036-3
2. HELLER, Vojtěch. *Pandemie od starověku po současnost*. Petrklíč, 2020. ISBN 978-80-7229-810-5
3. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-24-0
4. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část. 3. přepracované a aktualizované vydání*. Praha: Linde Praha, 2008. ISBN 978-80-7201-696-9
5. KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-859-4
6. KONVALINKA, Jan a Ladislav MACHALA. *Viry pro 21. století*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2021-5
7. KOUDELKA, Ladislav. *Lichva: trestný čin a společenský jev*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. Právní monografie. ISBN 978-80-7478-435-4.
8. KYSELA, Jan, Karel ŘEPA a kol. *Reakce právního systému České republiky na covidovou pandemii*. Praha: Leges, 2022. Teoretik. ISBN 978-80-7502-633-0
9. MUSIL, Jan, Zdeněk KONRÁD a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-878-9
10. PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0
11. PRYMULA, Roman a Miroslav ŠPLIŇO. *SARS, Syndrom akutního respiračního selhání*. Praha: Grada publishing, 2011. ISBN 80-247-1550-3
12. STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická metodika. 2. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-124-3

13. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář. 2. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5
14. VAVERA, František. *Krizová legislativa - současné pojetí. 112: Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva.* 2015, 14(2), 30-31. ISSN 1213-7057.

Internetové zdroje

1. BENEŠOVÁ, Marie. *K podnětům k podání stížnosti pro porušení zákona v souvislosti s uloženými tresty za vybrané trestné činy spáchané za nouzového stavu státu (pandemie COVID-19).* Justice.cz [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2021. Dostupné z: <https://www.justice.cz/documents/>
2. BRUCKNEROVÁ, Eva a Jan MALÝ. *Koronavirus z pohledu kriminalistiky - část II. Právní prostor* [online]. 25. 5. 2021. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/koronavirus-z-pohledu-kriminalistiky-cast-ii>
3. CERQUEIROVÁ, Andrea. *Šíření covidu v Česku už nebude trestným činem.: Odborníci změnu vítají.* Deník.cz [online]. 2023, 10. 2. 2023. Dostupné z: <https://www.denik.cz/zdravi/je-sireni-koronaviru-trestny-cin>.
4. *Coronavirus: central Europe faces worse second wave after avoiding worst of first.* The Guardian [online]. 2020, 10. 9. 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/10/czechs-face-second-coronavirus-wave-as-cases-soar-in-europe>
5. *Česko má za týden nejvíce obětí s covidem na světě v přepočtu na obyvatele.* Novinky.cz [online]. 2020, 1. 11. 2020. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/koronavirus-cesko-ma-za-tyden-nejvice-obeti-covidu-na-svete-v-prepocctu-na-obyvatele-40340934>
6. FUJÁČEK, Jakub. *Pandemický zákon za každou cenu. Okamura s SPD chystá „tvrdé obstrukce.* Echo24.cz [online]. 2022, 3. 2. 2022. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SvtDU/pandemicky-zakon-za-kazdou-cenu-okamura-s-spd-chysta-tvrde-obstrukce>
7. HLAVIČKA, Josef a Petr KADLEC. *Nouzový stav a jeho právní režim.* Beck - online: Public Flash [online]. 2020, 3/2020. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

8. K trestnímu postihu šíření poplašné zprávy (nejen o koronaviru) - část II. *Právní prostor* [online]. 24. 9. 2020. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/o-k-trestnimu-postihu-sireni-poplasne-zpravy-nejen-o-koronaviru-cast-ii>
9. Komentář: Jak vypadá stav legislativní nouze? Poslanci jednájí v mimořádné situaci. *Rekonstrukce státu* [online]. 2020, 24. 3. 2020. Dostupné z: <https://www.rekonstrukcestatu.cz/archiv-novinek/komentar-jak-vypada-stav-legislativni-nouze-poslanci-jednaji-v-mimoradne-situaci>
10. KORONAVIROVÁ KRIZE A LIDSKÁ PRÁVA. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* [online]. Praha: Policy publikace, 2020, 19. 5. 2020. Dostupné z: <https://www.iir.cz/koronavirova-krize-a-lidska-prava-2>
11. KOUDELKA, Zdeněk. Ústavnost trestnosti šíření nakažlivé nemoci. *Advokátní deník* [online]. 2021, 29. 11. 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/11/29/ustavnost-trestnosti-sireni-nakazlive-nemoci/>
12. MALÝ, Petr. Nejvyšší státní zastupitelství vyhodnotilo vývoj kriminality během nouzového stavu. In: *Nejvyšší státní zastupitelství*. [online]. Praha, 8. 6. 2020. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/nejvyssi-statni-zastupitelstvi-vyhodnotilo-vyvoj-kriminality-behem-nouzoveho-stavu/>
13. Mimořádná opatření během pandemie. *Beck - online: Právní rozhledy* [online]. 2021, 5/2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/>
14. MIŠŮR, Peter. Návrh zákona o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění covid-19 a o změně některých souvisejících zákonů. *Beck - online: Ius Focus. Občanské právo* [online]. 2021, 56/2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
15. MIŠŮR, Peter. Novela krizového zákona. *Beck - online: Ius Focus. Trestní právo* [online]. 2021, 10/2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
16. MIŠŮR, Peter. Novela pandemického zákona prodlužuje stav pandemické pohotovosti. *Beck - online: Ius Focus. Pracovní a sociální právo* [online]. 2022, 66/2022. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
17. MIŠŮR, Peter. Vláda schválila rozsáhlou novelu PANDZ. *Beck - online: Ius Focus. Pracovní a sociální právo* [online]. 2022, 32/2022. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

18. Na jaře bylo mnohem hůř. Počty pacientů s těžkým průběhem jsou výrazně nižší. *Novinky.cz* [online]. 2020, 23. 7. 2020. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/koronavirus-na-jare-bylo-mnohem-hur-pocty-pacientu-s-tezkym-prubehem-jsou-vyrazne-nizsi-40331272>
19. NÁDOBA, Jiří. *Pandemický zákon prošel, ale místo zpřísnění se má rozvolňovat. Premiér Fiala slíbil, že zákaz hospod a služeb pro neočkované za týden odvolá.* *Respekt* [online]. 2022, 3. 2. 2022. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/agenda/pandemicky-zakon-prosel-ale-misto-zprisnovani-se-ma-rozvolnovat>
20. Nakažení již jsou téměř všude, odolává pouze Domažlicko. *Novinky.cz* [online]. 2020, 5. 8. 2020. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-nakazeni-jiz-jsou-temer-vsude-odolava-pouze-domazlicko-40332467>
21. Nielsen, Tomáš. *Právníci proti novele pandemického zákona. Otevřená výzva poslancům Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a senátorům Senátu Parlamentu České republiky.* [online]. 2022, 21. 1. 2022. Dostupné z: <https://www.prolibertate.cz/2022/01/pravnici-proti-novele-pandemickeho-zakona/>
22. Opět „best in covid“. ČR je v počtu nově nakažených na milion obyvatel nejhorší na světě. *ECHO24* [online]. 2021, 5. 1. 2021. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SuNMf/opet-best-in-covid-cr-je-v-poctu-nove-nakazenych-na-milion-obyvatel-nejhorsina-svete>
23. Pátranie po pôvode SARS CoV 2. *Vesmír* [online]. Únor 2022, (101), 116-119. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2022/cislo-2/patranie-po-povode-sar-sc-ov-2>
24. PAVLOVIČOVÁ, Kristýna. Nezákonost mimořádných opatření. *Advokátní kancelář Pečený, Fučík, Langer* [online]. 2021, 16. 7. 2021. Dostupné z: <https://www.pfl.cz/aktuality/>
25. STAŇKOVÁ, Kateřina a Jozef LUCÁK. *Normativní opatření v pandemické době optikou justice.* *Právní rádce* [online]. 2021, 8. 6. 2021. Dostupné z: <https://www.havelpartners.cz/normativni-opatreni-v-pandemicke-dobe-optikou-justice/>

26. Stanovisko Marie Benešové k trestným činům spáchaným za nouzového stavu. *Advokátní deník* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2021, 29. 7. 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/07/29/stanovisko-ministryne-spravedlnosti-k-tr-cinum-spachanym-za-nouzoveho-stavu/>
27. SVOBODA, Tomáš a David HEJČ. *K povaze „krizových opatření“, odpovědnosti za škodu a ochraně subjektivních práv. Právní rozhledy* [online]. Brno, 2021, 9/2021, 315. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
28. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání. 2. aktualizace*. Praha: C.H. Beck, 2022. [online]. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz>
29. Ústup koronaviru? V neděli přibylo jen 89 nových případů. *E15.cz* [online]. 2020, 13. 4. 2020. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/ustup-koronaviru-v-nedeli-pribylo-jen-89-novych-pripadu-1368658>
30. V Česku zemřel první pacient s novým koronavirem. Vláda prodlouží omezení pohybu. *ČT24 - Česká televize* [online]. 2020, 22. 3. 2020. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/koronavirus/3065592-do-ceska-priletely-dalsi-ochranné-pomucky-pocet-nemocnych-se-blizi>
31. VIČAR, Radim a Leopold SKORUŠA. Patnáct let platnosti tzv. krizové legislativy v České republice. *Bezpečnostní prostředí a bezpečnostní politika* [online]. 2/2016, 1-9. Dostupné z: <http://www.population-protection.eu/prilohy/casopis/32/240.pdf>
32. Vláda schválila návrh novely krizového zákona. *Beck - online: Právní rozhledy* [online]. 2021, 4/2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz>
33. Vláda: návrh na změnu krizového zákona. *Beck - online: Právní rozhledy* [online]. 2022, 18/2022. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>
34. Zákon o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění covid-19 nabyl účinnosti. *Beck - online: Ius Focus. Občanské právo* [online]. 2021, 84/2021. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/>

35. Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021: Další pokles kriminality, ale také více závažných a složitých případů. *Nejvyšší státní zastupitelství České republiky* [online]. Brno, 11. července 2022. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/nsz/zprava-o-cinnosti-statniho-zastupitelstvi-za-rok-2021-dalsi-pokles-kriminality-ale-take-vice-zavaznych-a-slozitych-pripadu/>
36. *Zpráva SKPV za rok 2021* [online]. Strojnická 27, 170 89 Praha 7 – Holešovice: Policejní prezidium České republiky, Úřad služby kriminální policie a vyšetřování, červen 2022, s. 1-87. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/zprava-skp-za-rok-2021>

Právní předpisy

1. Ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
2. § 13 zákona č. 94/2021 Sb. o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů
3. § 14 zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů
4. Ustanovení § 2 odst. 4 zákona č. 94/2021 Sb. o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů
5. Ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů
6. Ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů
7. Ustanovení § 205 odst. 4 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
8. Ustanovení § 210 odst. 1 zákona č. 30/2009 Sb., trestní zákoník
9. Ustanovení § 211 odst. 1 zákona č. 30/2009 Sb., trestní zákoník
10. § 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů
11. Čl. 5 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 1. března 2011 sp. zn. Pl. ÚS 55/10, bod 79
2. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. června 2015, sp. zn. 6 Tdo 568/2015-45
3. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. března 2021, sp. zn. 15 Tdo 110/2021
4. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. května 2021 sp. zn. 4 Tdo 492/2021
5. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7. prosince 2021 sp. zn. Pl. ÚS 20/21

Legislativní dokumenty

1. Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 194
2. Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 199
3. Usnesení vlády České republiky ze dne 19. března 2020 č. 265
4. Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 201
5. Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 211
6. Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 213
7. Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 215
8. Usnesení vlády České republiky ze dne 3. března 2021 č. 247
9. Usnesení vlády České republiky ze dne 5. března 2021 č. 249

Seznam zkratek

Ao	návrhy na zrušení opatření obecné povahy, k jehož projednání je Nejvyšší správní soud příslušný jako soud prvního stupně
COVID-19	Onemocnění 2019 způsobené virem SARS-CoV-2
Krizový zákon nebo také zákon o krizovém řízení	Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Listina základních práv a svobod	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ze dne 16. prosince 1992, ve znění pozdějších předpisů
Pandemický zákon	Zákon č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
PES	Protiepidemický systém České republiky
RT-PCR	Polymerázová řetězová reakce s reverzní transkripcí
SARS	„Severe Acute Respiratory Syndrome“ – syndrom akutního respiračního onemocnění
sp. zn. Pl. ÚS	Spisová značka pléna Ústavního soudu
Tdo	Dovolání v trestních věcech
Trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Tz	Stížnosti pro porušení zákona
WHO	„World Health Organization“ – Světová zdravotnická organizace
Zákon o bezpečnosti ČR	Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ochraně veřejného zdraví	Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny symboly a zkratky všeobecně známé.

Přílohy

Příloha č. 1- Historický exkurs onemocnění COVID-19

Poprvé byl koronavirus izolován již v roce 1937. Tento byl zodpovědný za infekční virus bronchitidy u ptáků, kteří měli schopnost devastovat zásoby drůbeže. Důkazy o lidském koronaviru vědci objevili v 60. letech 20. století v nosech lidí s nachlazením.⁹³

Dne 28. února 2003 se vedení malé privátní francouzské nemocnice v Hanoji obrátilo na pracovníky místní pobočky Světové zdravotnické organizace se žádostí o pomoc. Jeden z pacientů, obchodník, který se ocitl v Hanoji na cestě z Hongkongu do Singapuru, začal projevovat příznaky těžké chřipky. Do nemocnice se tedy tehdy rozjel dr. Carlo Urbani, italský epidemiolog s mnoha zkušenostmi s tropickými infekčními nemocemi, který léta pracoval pro WHO a Lékaře bez hranic v Mauritanii, v Kambodži a na Maledivách. Rychle si uvědomil, že se zde jedná o cosi nového a velmi vážného. Nemoc se začala šířit mezi dalšími pacienty i lékaři a sestrami. Projevovala se jako zápal plic, často s těžkým průběhem. Pacienti měli suchý kašel, zimnici, vysokou horečku, trpěli bolestí hlavy a svalů, někteří průjmem. U části pacientů se stav od počátku onemocnění nezadržitelně zhoršoval a po několika dnech zemřeli na selhání plic. Vietnamská vláda následně na tuto hrozbu zareagovala velmi razantně. Ministerstvo zdravotnictví vyhlásilo nad francouzskou nemocnicí karanténu a požádalo o mezinárodní pomoc. Do země se okamžitě sjeli odborníci z organizace Lékaři bez hranic, amerického Centra pro kontrolu chorob a dalších mezinárodních agentur. Z nového, neobvyklého zápalu plic se rychle stal mezinárodní zdravotní problém. Urbani se, i přes protesty své ženy, do nemocnice přestěhoval, nechal všechny nakažené uzavřít na přísně izolovaném a střeženém oddělení a začal rozesílat vzorky tkání pacientů po světových laboratořích.

To, co se vyvinulo v epidemii SARS, ale nezačalo 28. února 2003 v Hanoji. Prvních několik stovek případů se objevilo již na podzim roku 2002 v provincii Kanton v jižní Číně. Čínské úřady, ve snaze zabránit panice a poškození jména země v zahraničí, tyto informace však dlouho potlačovaly. V únoru 2003 přicestoval starší čínský lékař, který některé tyto pacienty léčil, z Kantonu do

⁹³ HELLER, Vojtěch. *Pandemie od starověku po současnost*. Petrklíč, 2020. ISBN 978-80-7229-810-5, s 25.

Hongkongu a ubytoval se v devátém patře hotelu Metropol, kde se u něj začaly projevovat příznaky onemocnění. Nakazil nejméně dvanáct dalších hostů hotelu. Jeden z nich se ještě před vypuknutím choroby vydal na obchodní cestu do Hanoje. Doslova detektivní práce lékařů a vědců, kteří později vystopovali všechny jedince nakažené v hotelu Metropol a dále všechny ostatní, kteří se od nich nakazili, učinila z devátého patra tohoto hotelu pravděpodobně virologicky nejprozkoumanější objekt na této planetě. Z Hongkongu, který je letecky propojený s celým světem, se nová choroba rozšířila po velké části zeměkoule rychlostí blesku. 28. února byla infekce hlášena ve Vietnamu, 3. března tři případy v Singapuru (prokázán letecký přenos z Hongkongu), 25. února na Tchaj-wanu a začátkem března 2003 v Torontu (i sem zanesl infekci host hotelu Metropol). Nemoc se velmi rychle šířila mezi rodinnými příslušníky nakažených, a zejména mezi zdravotnickým personálem. Celkem bylo během několika měsíců na jaře 2003 infekcí zasaženo 32 zemí všech kontinentů, obzvláště těžce Čína, Hongkong, Tchaj-wan, Singapur a Kanada (Toronto). Světová zdravotnická organizace vydala první oficiální varování před novou infekcí 12. března 2003. Den předtím, cestou letadlem z Hanoje do Bangkoku, na sobě Urbani pocítil počáteční příznaky choroby. Nakonec zemřel v nemocnici v Bangkoku 29. března 2003.⁹⁴

Při výskytu nové infekce je primárním úkolem virologů a lékařů najít „etiologické agens“, virus nebo bakterii, která tuto infekci způsobuje. Pacientům s onemocněním SARS byly odebrány vzorky jako výtěry z dýchacích cest nebo vykašlávaný hlen, v tkáňových kulturách byl izolován virus, který vědci zkoumali pod elektronovým mikroskopem, a jeho DNA byla namnožena. Brzy se ukázalo, že jde o virus z dobře známé, avšak trochu podceňované skupiny lidských patogenů, koronavirů, které běžně způsobují lehká onemocnění dýchacích cest nebo průjmy. Laboratorní izolaci nového viru oznámili lékaři v Hongkongu již 24. března 2003, další výzkumné skupiny pak o několik dní později. Vzorek viru izolovaného těsně předtím v Torontu byl v jednu hodinu ráno 7. dubna 2003 převezen do Národní mikrobiologické laboratoře ve Winnipegu v Kanadě. Padesát nanogramů genetického materiálu viru bylo vloženo do sekvenačního přístroje a už o pět dní později, 12. dubna 2003, byla zjištěna jeho kompletní genová informace. Ukázalo se, že původcem onemocnění SARS je nový druh lidského

⁹⁴ KONVALINKA, Jan a Ladislav MACHALA. *Viry pro 21. století*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2021-5, s. 67-68.

koronaviru, který dostal označení SARS-CoV. Rychlou počítačovou analýzou sekvencí známých koronavirů bylo zjištěno, že nejbližším příbuzným je koronavirus nalezený u cibetek. Lidský SARS-CoV se od něj liší pouze ve 29 „písmenech“ – nukleotidech. Cibetky jsou drobné šelmy, vyskytující se od Afriky přes Asii až po jižní Evropu. Patří do čeledi cibetkovitých. V Asii jsou však také oblíbenou součástí jídelníčku a v jižní Číně jsou běžně prodávány na trzích. Je téměř jisté, že lidský SARS-CoV se vyvinul mutací právě z viru cibetek a na člověka byl přenesen konzumací jejich masa nebo z exkrementů nemocných zvířat.

K prvnímu přenosu viru tedy došlo na podzim 2002 někde v Kantonu nejspíš konzumací masa infikované cibetky. Tento mutovaný virus se šíří mezi lidmi jako jiné respirační choroby, tedy vzdušnou cestou v malých kapénkách uvolňovaných při kýchnutí nebo kašlání. Může se přenášet také dotykem, kdy na povrchu kontaminovaných předmětů přežívá virus až 24 hodin. Nemocní vylučují virus také ve stolici a v moči, kde může přežít 1 až 4 dny. SARS byl nejen silně infekční, ale také zabíjel. Úmrtnost byla vyšší než u běžných zápalů plic a pohybovala se mezi 9–14 % infikovaných pacientů, přičemž rychle stoupala s věkem. Zatímco děti téměř neumíraly, mezi pacienty nad 65 let umíral každý druhý. Až do 4. července 2003, kdy WHO vyhlásila konec pandemie, bylo onemocnění diagnostikováno u více než 8400 osob, z nichž 812 zemřelo.⁹⁵ Ekonomické ztráty způsobené Číně, Singapuru, Hongkongu a Kanadě za několik týdnů trvání epidemie dosahovaly mnoha miliard dolarů. WHO poprvé v historii vydala doporučení necestovat do zemí postižených nákazou, což mělo samo o sobě dramatické důsledky na turistiku a hospodářství těchto zemí. V dubnu 2003 hlásily hotely v Torontu oproti obvyklému stavu poloviční obsazenost. Obvykle přeplněné stanice metra v Hongkongu a Singapuru zely prázdnotou, neboť lidé se báli cestovat, vycházet z domu a shromažďovat se. Na druhou stranu některé důsledky byly paradoxně i pozitivní. Počáteční utajování rozsahu epidemie v Číně mělo za následek nespokojenost obyvatel s místními i centrálními politiky a vedlo dokonce k odvolání řady odpovědných činitelů včetně ministra zdravotnictví.⁹⁶

⁹⁵ KONVALINKA, Jan a Ladislav MACHALA. *Viry pro 21. století*. Praha: Academia, 2011. ISBN 978-80-200-2021-5, s. 68-69.

⁹⁶ Tamtéž, s. 73-74.

Příloha č. 2 – Vývoj pandemie COVID-19 v České republice

Vytvořit přesný obraz vývoje pandemie v České republice a časovou osu s přehledem vládních opatření, která se navíc měnila tak často, že nebylo možné tyto změny ze strany široké veřejnosti stíhat, je velice obtížné. Nutno ale zmínit alespoň nejdůležitější milníky.

Dne 12. března 2020 počet nakažených překročil stovku a pro území České republiky byl z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru vyhlášen nouzový stav na dobu 30 dnů.⁹⁷ Ten dával možnost přijímat krizová opatření mající moc zákona. Přitom se směla omezit základní práva vyjádřená ústavními a mezinárodními katalogy základních práv.

Od 13. března byla usnesením vlády zakázána divadelní, hudební, filmová a další umělecká představení, sportovní, kulturní, náboženské, spolkové, taneční, tradiční a jim podobné akce a jiná shromáždění, výstavy, slavnosti, poutě, přehlídky, ochutnávky, trhy a veletrhy, vzdělávací akce, a to jak veřejné, tak soukromé, s účastí přesahující ve stejný čas 30 osob. Stravovací zařízení musela být v čase mezi 20:00 hod. a 6:00 hod. uzavřena veřejnosti. Zcela byly uzavřeny provozovny stravovacích služeb umístěných v rámci nákupních center s prodejní plochou přesahující 5 000 m², dále posilovny, přírodní a umělá koupaliště, solária, sauny, wellness služby, hudební a společenské kluby, zábavní zařízení, veřejné knihovny a galerie.⁹⁸ Usnesením vlády č. 201 byla zakázána osobní přítomnost žáků a studentů na základním, středním a vyšším odborném vzdělání ve školách a školských zařízeních a také osobní přítomnost studentů na hromadných formách výuky a zkoušek při studiu na vysokých školách, přičemž byla umožněna osobní přítomnost na klinické a praktické výuce a praxi.⁹⁹

Dne 14. března vydala vláda České republiky další z mnoha usnesení o přijetí krizového opatření, kterým byl zakázán maloobchodní prodej a prodej služeb ve všech provozovnách s výjimkou prodejen potravin, výpočetní a telekomunikační techniky, audio a video přijímačů, spotřební elektroniky, přístrojů a dalších výrobků pro domácnosti, pohonných hmot, paliv, hygienického zboží, kosmetiky a jiného drogistického zboží, lékárny a výdejny zdravotnických

⁹⁷ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 194

⁹⁸ Usnesení vlády České republiky ze dne 12. března 2020 č. 199

⁹⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 201

prostředků, novin a časopisů, tabákových výrobků a několika dalších. Dále byla zakázána přítomnost veřejnosti v provozovnách stravovacích služeb s výjimkou zaměstnaneckého stravování, stravování poskytovatelů zdravotních služeb a sociálních služeb, vězeňských zařízení. Tento zákaz se nevztahoval na provozovny rychlého občerstvení s výdejovým okénkem nebo na prodej jídla s sebou. Dále byl zakázán provoz heren a kasin.¹⁰⁰

S účinností od 16. března byl zakázán vstup pro všechny cizince s výjimkou cizinců pobývajících s přechodným pobytem nad 90 dnů nebo trvalým pobytem na území České republiky a občanům České republiky a cizincům s trvalým nebo přechodným pobytem bylo zakázáno vycestovat z území České republiky.¹⁰¹ Dále byl zakázán volný pohyb osob na území státu, ale s řadou výjimek, jako například cest do zaměstnání a výkonu podnikatelské nebo obdobné činnosti, nezbytných cest za rodinou nebo blízkými osobami, cest nezbytně nutných k obstarávání základních životních potřeb a další.¹⁰² V tentýž den se v České republice uzdravili první tři pacienti s onemocněním COVID-19, avšak 22. března potvrdil Roman Prymula, náměstek ministra zdravotnictví, první úmrtí pacienta s nemocí. Byl jím pětadevadesátiletý muž z Prahy, který měl mimo jiné i řadu dalších zdravotních problémů. Byl hospitalizován ve Fakultní nemocnici Bulovka a podle lékařů zemřel na celkové vyčerpání organismu.¹⁰³ 29. března bylo oznámeno první úmrtí také z řad zdravotnického personálu. Obětí byla zdravotní sestra, která pracovala na plicním oddělení Thomayerovy nemocnice a nakazila se od jednoho z nejznámějších českých pacientů, pražského taxikáře, který byl jako první pacient léčen experimentálním lékem remdesivirem.

Usnesením vlády č. 247 byl s účinností od 19. března zakázán pohyb a pobyt bez ochranných prostředků dýchacích cest všem osobám na všech místech mimo bydliště.¹⁰⁴ Dále byla zakázána přítomnost všem osobám v maloobchodních prodejnách potravin v čase mezi 10:00 hod. a 12:00 hod., a to s výjimkou osob starších 65 let věku a majitelů a zaměstnanců provozovatele prodejny.¹⁰⁵ Později

¹⁰⁰ Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 211

¹⁰¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 213

¹⁰² Usnesení vlády České republiky ze dne 26. února 2021 č. 215

¹⁰³ V Česku zemřel první pacient s novým koronavirem. Vláda prodlouží omezení pohybu. *ČT24 - Česká televize* [online]. 2020, 22. 3. 2020 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/koronavirus/3065592-do-ceska-priletely-dalsi-ochranne-pomucky-pocet-nemocnych-se-blizi>

¹⁰⁴ Usnesení vlády České republiky ze dne 3. března 2021 č. 247

¹⁰⁵ Usnesení vlády České republiky ze dne 5. března 2021 č. 249

bylo toto opatření změněno a všem osobám byla zakázána přítomnost v maloobchodních prodejnách potravin, hygienického zboží, kosmetiky a jiného drogistického zboží v čase mezi 7:00 hod. a 9:00 hod., a to s výjimkou osob starších 65 let věku, osob, které jsou držiteli průkazu ZTP/P starších 50 let včetně zajištění nezbytného doprovodu, zaměstnanců nebo osob v obdobném poměru zařízení poskytujících pečovatelskou službu a majitelů a zaměstnanců provozovatele prodejny nebo osob v obdobném poměru.¹⁰⁶

Začátkem měsíce dubna vláda s ohledem na závažnost situace prodloužila nouzový stav. Do 13. dubna 2020 zemřelo v Česku 139 lidí s nákazou COVID-19. Počet vyléčených se zvýšil ze tří na 467. Nakažených bylo Ministerstvem zdravotnictví evidováno 5 991.¹⁰⁷ Tehdy se spekovalo o možném ústupu epidemie. 8. dubna oznámil tehdejší ministr zdravotnictví Adam Vojtěch, že se daří nekontrolované šíření nemoci zastavit a země se může začít připravovat na návrat k běžnému životu. Postupně se pak otevřely hranice do některých států a vláda zrušila zákaz volného pohybu. Počet pozitivně testovaných začal ale v letních měsících opětovně narůstat. Kromě Prahy, která byla významným ohniskem nákazy zejména z důvodu velké návštěvnosti z řad zahraničních turistů, se nemoc začala šířit i do dalších měst republiky. Největší týdenní přírůstky byly tehdy zaznamenány ve Frýdku-Místku, Brně či Karviné.¹⁰⁸ Počet hospitalizovaných však zásadně nenarůstal. Zatímco v dubnu bylo v souvislosti s COVIDEM-19 hospitalizováno kolem 440 osob, v létě se počet lidí, kteří s potvrzenou nákazou potřebovali vzhledem ke svému zdravotnímu stavu hospitalizaci, pohyboval do 150. Důvodem bylo šíření nákazy zejména mezi mladou populací, která nepředstavovala rizikovou skupinu, na rozdíl od seniorů či lidí s chronickými zdravotními obtížemi.¹⁰⁹ 28. dubna 2020 byl nouzový stav opět prodloužen.

¹⁰⁶ Usnesení vlády České republiky ze dne 19. března 2020 č. 265

¹⁰⁷ Ústup koronaviru? V neděli přibylo jen 89 nových případů. *E15.cz* [online]. 2020, 13. 4. 2020 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/ustup-koronaviru-v-nedeli-pribylo-jen-89-novych-pripadu-1368658>

¹⁰⁸ Nakažení již jsou téměř všude, odolává pouze Domažlicko. *Novinky.cz* [online]. 2020, 5. 8. 2020 [cit. 2022-10-20]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-nakazeni-jiz-jsou-temer-vsude-odolava-pouze-domazlicko-40332467>

¹⁰⁹ Na jaře bylo mnohem hůř. Počty pacientů s těžkým průběhem jsou výrazně nižší. *Novinky.cz* [online]. 2020, 23. 7. 2020 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/koronavirus-na-jare-bylo-mnohem-hur-pocty-pacientu-s-tezkym-prubehem-jsou-vyrazne-nizsi-40331272>

Ve druhém květnovém týdnu se otevřela nákupní centra, zahrádky restaurací, holičství či byly povoleny akce do sta lidí a započala tak jedna z větších vln rozvolňování. V polovině měsíce skončil nouzový stav. 25. května otevřely restaurace, koupaliště a bazény, skončila povinnost nosit venku ochranu dýchacích cest, hromadné akce byly povoleny až pro 300 osob a žáci prvního stupně základních škol se postupně vrátili do lavic.

V měsíci červnu bylo obnoveno cestování mezi Českem, Slovenskem, Rakouskem a Maďarskem, hromadné akce se mohly konat za přítomnosti maximálně 500 osob, později dokonce až 1 000 osob, a částečně se do lavic vrátili i žáci druhého stupně základních škol. 15. června začal platit systém označování zemí podle rizika cestování a započalo také postupné uvolňování cestování mezi evropskými zeměmi.

Od 1. července skončila, až na výjimky, povinnost nosit ochranu dýchacích cest ve vnitřních prostorách. Koncem měsíce byla ale znovu obnovena. V průběhu pandemie se tato povinnost měnila velice často.

V prvním týdnu měsíce září 2020 se Česká republika zařadila co do počtu nově nakažených na milion obyvatel mezi nejhůře zasažené země Evropy. V úterý 8. září dokonce překonala milník více než 1 000 případů za den.¹¹⁰ Zhruba o týden později byl denní nárůst už větší než 2 000 osob, následující den 3 000 osob. 13. září 2020 Roman Prymula oficiálně uvedl, že v Česku probíhá druhá vlna epidemie, a dodal, že jsme třetí nejzasaženější zemí EU. Na konci měsíce bylo v České republice potvrzeno celkem 70 758 případů od začátku pandemie a následovalo další zpřísnění opatření. Roušky začaly být povinné i ve třídách při výuce, omezila se otevírací doba restaurací a barů a opět byl snížen počet diváků na venkovních akcích. Tehdejší ministr zdravotnictví Adam Vojtěch rezignoval a do jeho funkce byl prezidentem republiky jmenován již zmíněný Roman Prymula.

¹¹⁰ Coronavirus: central Europe faces worse second wave after avoiding worst of first. *The Guardian* [online]. 2020, 10. 9. 2020 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/10/czechs-face-second-coronavirus-wave-as-cases-soar-in-europe>

Od 5. října začal opět platit nouzový stav a došlo k dalšímu zpřísnování. 7. října přesáhl denní nárůst nově nakažených počet 5 000 osob, 16. října přibylo poprvé od začátku pandemie více než 10 000 osob a 23. října více než 15 000 pacientů. Uzavřely se školy, zakázaly se venkovní hromadné akce nad dvacet lidí, ve vnitřních prostorech nad deset lidí, v restauracích mohlo u jednoho stolu sedět maximálně šest osob, později byl tento počet snížen na čtyři. Uzavřely se posilovny, fitness centra, vnitřní bazény, koupaliště, divadla, kina, muzea, zoologické zahrady, maloobchodní prodejny s výjimkou těch se základním sortimentem, byly zrušeny veškeré aktivity sportovců, omezilo se shromažďování na nejvýše šest osob a koncem měsíce začal platit zákaz nočního vycházení mezi 21:00 hod. a 4:59 hod. 29. října byl jmenován novým ministrem zdravotnictví Jan Blatný, přičemž dosavadní ministr Prymula na svou funkci rezignoval.

V měsíci listopadu představila vláda pětistupňový protiepidemický systém PES, podle kterého se začal řídit systém opatření. 1. listopadu 2020 bylo za uplynulý týden v Česku evidováno nejvíce úmrtí na celém světě v přepočtu na počet obyvatel. Podle počtu nakažených na 100 tisíc obyvatel bylo Česko na druhém místě z celého světa, od začátku pandemie celkově na celosvětově osmém místě, v rámci EU na druhém místě za Belgií.¹¹¹ Začátkem prosince přešlo Česko ze čtvrtého na třetí stupeň PES, přičemž následovalo opětovné rozvolňování. Otevřely se všechny obchody, provozovny služeb a restaurace, skončil zákaz nočního vycházení, uvolnil se sport, avšak nadále platila povinnost nosit ochranu dýchacích cest ve vnitřních prostorech, při sportu nevyjímaje. V polovině měsíce se Česko ale vrátilo do čtvrtého stupně a začalo další zpřísnování. 23. prosince vláda po souhlasu sněmovny prodloužila nouzový stav a rozhodla o zařazení České republiky do pátého stupně indexu PES. 27. prosince započalo v Česku očkování proti onemocnění COVID-19. Na začátku ledna 2021 se Česká republika ocitla na prvním místě co do nárůstu nově nakažených na počet obyvatel.¹¹² Zásahu na tom mělo zejména intenzivní testování obyvatelstva. Od

¹¹¹ Česko má za týden nejvíce obětí s covidem na světě v přepočtu na obyvatele. *Novinky.cz* [online]. 2020, 1. 11. 2020 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/koronavirus-cesko-ma-za-tyden-nejvice-obeti-covidu-na-svete-v-prepocctu-na-obyvatele-40340934>

¹¹² Opět „best in covid“. ČR je v počtu nově nakažených na milion obyvatel nejhorší na světě. *ECHO24* [online]. 2021, 5. 1. 2021 [cit. 2022-10-22]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SuNMf/opet-best-in-covid-cr-je-v-poctu-nove-nakazenych-na-milion-obyvatel-nejhors-i-na-svete>

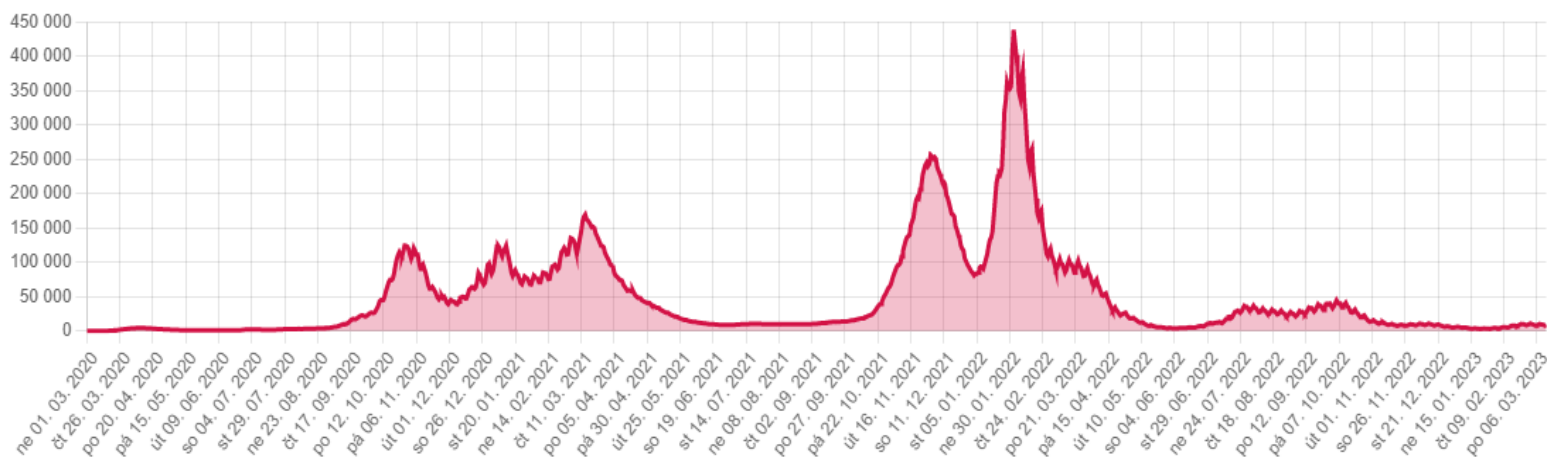
poloviny měsíce ledna byl spuštěn rezervační systém očkování pro seniory nad 80 let.

Od 1. února 2021 se mohli k očkování hlásit všichni ostatní, kdy kritériem pro přiřazení očkovacího termínu byl věk i zdravotní stav. Počet nakažených koronavirem od začátku epidemie překonal hranici milionu a Česká republika se ocitla na prvním místě podle počtu nakažených na 100 tisíc obyvatel v rámci EU.

Příloha č. 3 – Přehled aktuální situace v ČR

Denní přehled celkového počtu osob s aktuálně probíhajícím onemocněním COVID-19 (aktivní případy)

01. 03. 2020 – 13. 03. 2023

Provedené PCR testy

(+ 1 055 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:31

22 581 570

Provedené antigenní testy

(+ 5 667 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:31

34 472 421

Vykázaná očkování

(+ 97 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:44

18 619 650

Vykázaná očkování 2. posilující dávkou

(+ 52 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:44

797 955

Potvrzené případy celkem (včetně reinfekcí)

(+ 1 730 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:51

4 622 171

Potvrzené případy v populaci seniorů 65+ celkem (včetně reinfekcí)

(+ 616 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:51

615 562

Reinfekce celkem

(+ 701 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:51

394 620

Reinfekce v populaci seniorů 65+

(+ 163 za 13. 03. 2023)

k datu: 14. 03. 2023 05:51

29 301

Aktuálně hospitalizováni

k datu: 14. 03. 2023 05:32

681

Aktuálně hospitalizováni na JIP

k datu: 14. 03. 2023 05:32

36

Zdroj: Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Onemocnění aktuálně. *COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR*. [online]. 14. 3. 2023 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>

Příloha č. 4 – Rozhovor: Metodika vyšetřování trestného činu šíření poplašné zprávy

Za účelem zpracování metodiky vyšetřování trestného činu šíření poplašné zprávy ve smyslu ustanovení § 357 trestního zákoníku jsem se obrátila na pana por. Drábka, vyšetřovatele násilné kriminality z Územního odboru Příbram, který má s vyšetřováním tohoto trestného činu praktickou zkušenost. Položila jsem mu několik otázek, jež mi umožnily do dané problematiky více nahlédnout a v konečném výsledku tak metodiku vyšetřování onoho trestného činu podrobněji zpracovat.

1. S kolika trestnými činy tohoto druhu jste se za svou praxi setkal a případně v čem spočívala jejich podstata?

„Trestný čin šíření poplašné zprávy není příliš častý. Nejčastěji se tak děje prostřednictvím telefonních hovorů s informací o umístění bomby na místech s velkou koncentrací osob. Je tomu tak proto, že takový způsob zanechává naprosté minimum stop.

Vzpomenu si na nedávný případ muže, který takto zavolal do místní nemocnice, neboť se domníval, že babičce jeho přítelkyně tam nebyla poskytnuta patřičná péče. Nebo na ženu, která byla zaměstnaná v místním Kauflandu, a protože se jí jednoho rána nechtělo do práce, zvedla telefon a oznámila, že je v daném místě umístěna bomba. Ačkoliv se dá mnohdy předpokládat, že zpráva není pravdivá, vždy musíme pracovat s tím, že riziko je skutečné. Je tak potřeba danou informaci pečlivě prověřit.“

2. Jaké jsou typické motivy páčání?

„Motivy páčání trestného činu šíření poplašné zprávy mohou být různé a dalo by se říci, že jsou velice individuální. Liší se případ od případu. U zmíněného muže to byla, vzhledem k tomu, že se následně sám přihlásil na policii s tím, že ve skutečnosti nechtěl nikomu ublížit, možná zoufalost. V případě ženy z Kauflandu čistě lenost, neboť se jí nechtělo do práce.

Páchání trestného činu šíření poplašné zprávy v době koronavirové pandemie bylo mj. ovlivněno i velice kontroverzní problematikou očkování. Pochybnosti o jeho účinnosti rozdělily společnost. Na jedné straně byly osoby přesvědčené o prospěšnosti vakcíny, na druhé straně osoby toto popírající. Objevovaly se nepravdivé informace o účincích vakcíny, které byly nepochybně způsobilé vyvolat stres. V praxi tak mohlo být právě očkování jedním z motivů ke spáchání daného trestného činu, konkrétně nenávisť mezi očkovanými a neočkovanými. Vedle toho také určitě strach z onemocnění a jiné.“

3. Jaké jsou typické stopy?

„Především velice záleží na způsobu, jakým byla poplašná zpráva oznámena. Pokud se jedná o telefonický hovor, jsou významné zejména stopy ve vědomí osob, a to jak příjemců těchto hovorů, tak samotných pachatelů. Stejně tak je tomu u poplašných zpráv šířených přes sociální síť. V případě písemností jsou významné stopy daktyloskopické, grafické apod.“

4. Jaké jsou typické vyšetřovací situace?

„Vyšetřovací situace bývají v podstatě standardní. Vytyčuje se, zda zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že se skutek stal, je trestným činem, zda je možné určit totožnost pachatele, motiv a způsob spáchání trestného činu, zda lze zjistit škodu a pak se vytvářejí kombinace těchto možností.“

5. Jaké jsou zvláštnosti předmětu vyšetřování?

„Vždy je třeba dokazovat, zda je skutek trestným činem, zda jej spáchal konkrétní obviněný, jaký byl jeho motiv, jaké byly okolnosti spáchání trestného činu atp. Především je důležité, aby měla veřejnost vůbec možnost se s poplašnou zprávou seznámit. Jinými slovy, zkoumá se, zda má šířená zpráva schopnost způsobit škodlivý následek. Zveřejní-li ji někdo, kdo nemá žádné sledující, přátele, odběratele a jiné, pravděpodobně si ji nikdo nepřečte. Je tedy nutné zajistit potřebný dosah poplašné zprávy. Naopak bude-li mít člověk na facebooku apod. tisíce odběratelů, a napíše, že na určitém místě je uložena bomba, bude mít jistě větší dosah a dopad, než kdyby tak učinil někdo, kdo má odběratelů deset. Zároveň musí mít taková zpráva schopnost způsobit škodu. Vycházejí se náklady za provedenou evakuaci, vyklizení budovy, přilehlých prostor, uzavření centra města, povolání pyrotechniků atp. Vždy tedy opět záleží na konkrétním případě.“

6. Jaké jsou zvláštnosti podnětů k vyšetřování?

„O tomto trestném činu se dozvídáme nejčastěji na základě oznámení od příjemců poplašných zpráv nebo oznamovatelů samotných. Ti volají přímo na policii, aby vyvolali rozruch, a dosáhli tak kýženého výsledku. Oznámení samotné bývá většinou velice krátké. Často tak záleží na šikovnosti operačního důstojníka, který je někdy schopen rozpoznat okolnosti daného oznámení, přičemž mnohdy se mu podaří naladit na „vlnu“ oznamovatele, kdy je schopen hovor déle udržet a zjistit podrobnější informace. Záleží tedy rovněž na psychologickém přístupu a individuálních schopnostech daného policisty.“

7. Jaké jsou typické počáteční úkony?

„V rámci typických počátečních úkonů je podstatné, zda byl projev učiněn písemně či ústně. Dále se zjišťuje skutečnost, zda byl volajícím muž či žena. Provádí se stopování volajícího, jeho identifikace a identifikace telefonního čísla, ze kterého bylo voláno. Mapují se místa, odkud pachatel volal, zajišťují se kamerové záznamy atp. Je také důležité zjistit, zda případně pachatel netrpí psychickými potížemi.“

8. Jaké jsou zvláštnosti následných úkonů?

„V rámci následných úkonů se provádějí výslechy osob. Ti, co se vyslychají z prvo počátku, se následně vyslychají jako svědci. Jedná se o pracovníky, příjemce hovoru a další.“

Příloha č. 5 – Rozhovor: Metodika vyšetřování trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci

Také za účelem zpracování metodiky vyšetřování trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci a šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti ve smyslu ustanovení § 152 a 153 trestního zákoníku jsem se obrátila tentokrát na paní por. Hrubou, vyšetřovatelku z Územního odboru Příbram, která se přímo ve spojitosti s onemocněním COVID-19 vyšetřováním tohoto trestného činu zabývala. Poskytla mi rozhovor, jenž mi v konečném výsledku umožnil metodiku vyšetřování daného trestného činu podrobněji zpracovat.

1. V čem konkrétně spočíval případ šíření onemocnění COVID-19, který jste vyšetřovala?

„Ve spojitosti s onemocněním COVID-19 jsem vyšetřovala jediný případ trestného činu šíření nakažlivé lidské nemoci. Konkrétně šlo o slečnu, která se nacházela ve vozidle s osobami, které se dopouštěly jiné trestné činnosti v souvislosti s omamnými a psychotropními látkami. Až později se zjistilo, že dotyčná byla pozitivně testovaná na COVID-19, a má nařízenou povinnou karanténu, kterou však porušila, čímž se dopustila daného trestného činu. Její jednání jsem kvalifikovala jako úmysl, neboť byla řádně seznámena s výsledkem testu a ze strany krajské hygienické stanice poučena, jak má dále postupovat a jak se má chovat, na což však nedbala.“

2. Jaký byl motiv jeho spáchání a jaké jsou typické motivy páchaní tohoto trestného činu?

„V tomto případě pachatelka v podstatě žádný motiv neměla. Jelikož šlo o slečnu závislou na drogách a tito lidé obecně nemají žádné morální návyky, bylo jí jedno, že jedná protiprávně, když porušuje nařízenou karanténu, a ohrožuje tak své okolí.“

Jinak lze obecně říci, že motivy osob, které šířily předmětné onemocnění, spočívaly nejčastěji ve vzdoru vůči zavedeným pravidlům prostřednictvím vládních nařízení. Dále například ve snaze vyvolat strach z onemocnění u ostatních, mohla to být msta či nenávist, která je motivovala ke spáchání činu aj.“

3. Jaké stopy jsou pro tento trestný čin typické?

„Co se týče stop, významné jsou zejména stopy paměťové ve vědomí těch, kteří danou osobu viděli, nebo s ní přišli do kontaktu atp.“

4. Jaké byly stanoveny vyšetřovací situace a jaké vyšetřovací situace jsou typické?

„Stanovené vyšetřovací situace se v tomto případě nelišily od těch běžných. Vycházelo se z toho, že skutek se stal, je trestným činem a je známá totožnost pachatelky.

Jinak se obecně stanovuje, zda se skutek stal, zda je či není trestným činem a zda je či není známá totožnost pachatele, a následně se vytváří kombinace těchto verzí.“

5. Co bylo předmětem vyšetřování a jaké jsou zvláštnosti předmětů vyšetřování?

„Mimo jiné bylo třeba prokázat, zda byla SMS zpráva krajskou hygienickou stanicí řádně odeslána a doručena. Zda byla dotyčná osoba seznámena s výsledkem testu, poučena o svých povinnostech a o tom, jaké hrozí případné následky za jejich porušení.

Jinak je třeba dokazovat místo, čas, způsob spáchání skutku, zjišťuje se, zda existují nějací svědci atp.“

6. Jaký byl podnět k vyšetřování a jaké podněty k vyšetřování jsou typické?

„V daném případě byl podnětem k vyšetřování výsledek operativně pátrací činnosti policie. Protože byla dotyčná sledována, vědělo se o jejím pohybu a následně tak nebyl problém v souvislosti se zjištěním pozitivního testu dovodit, že porušila nařízenou karanténu, čímž se dopustila trestného činu.

Vedle výsledků operativně pátrací činnosti bývá podnětem nejčastěji oznámení od osob. V souvislosti se šířením onemocnění COVID-19 mohly dávat podněty k vyšetřování také krajské hygienické stanice, které prováděly kontroly dodržování nařízených karantén.“

7. Jaké jsou typické počáteční úkony?

„Vše hodně záleží na výpovědích osob. V rámci počátečních úkonů byly v daném případě provedeny výslechy policistů, kteří sledovali pachatelku, a mohly tak podat podrobné informace o jejím pohybu. Dále byli vyslechnuti pracovníci krajské hygienické stanice. Obvodní lékařka dotyčné podala zprávu, že danou slečnou kontaktována nebyla, čímž jmenovaná nesplnila další z povinností, zkontaktovat svého praktického lékaře.

Jinak se obecně provádí výslechy poškozených osob, zajišťují se kamerové záznamy, výpisy z telefonních hovorů atp.“

8. Jaké byly provedeny následné úkony a jaké jsou typické následné úkony?

„V rámci následných úkonů se osoby, které byly vyslýchány zpočátku, vyslýchají jako svědci. Dále se například provádí biologické zkoumání, sledování telefonních hovorů, pohybu pachatele. Mohou být vyžadována odborná vyjádření lékařů, atp.

Příloha č. 6 – Tabulka: Přehled trestných činů, u nichž je v trestním zákoníku obsažena vedle základní i kvalifikovaná skutková podstata. K nouzovému stavu tak nelze přihlídnout jako k přitěžující okolnosti.

TRESTNÝ ČIN	KDE V TRESTNÍM ZÁKONÍKU	PŮVODNÍ TRESTNÍ SAZBA TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	TRESTNÍ SAZBA PŘI NOUZOVÉM STAVU
Šíření nakažlivé lidské nemoci	§ 152	6 měsíců–3 roky	2–8 let
Šíření nakažlivé lidské nemoci z nedbalosti	§ 153	až 1 rok	6 měsíců–3 roky
Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty	§ 156	až 2 roky	2–8 let
Ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty z nedbalosti	§ 157	až 6 měsíců	až 2 roky
Krádež	§ 205	až 2 roky	2–8 let
Zpronevěra	§ 206	až 2 roky	2–8 let
Podvod	§ 209	až 2 roky	2–8 let
Lichva	§ 218	až 2 roky	3–8 let
Šíření poplašné zprávy	§ 357	až 2 roky	2–8 let

Zdroj: TRTKOVÁ, Michaela. *Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Jak se během nouzového stavu nedostat do střetu s trestním zákoníkem. Právní prostor* [online]. 2. 4. 2020, [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/jak-se-behem-nouzoveho-stavu-nedostat-do-stretu-s-trestnim-zakonikem>